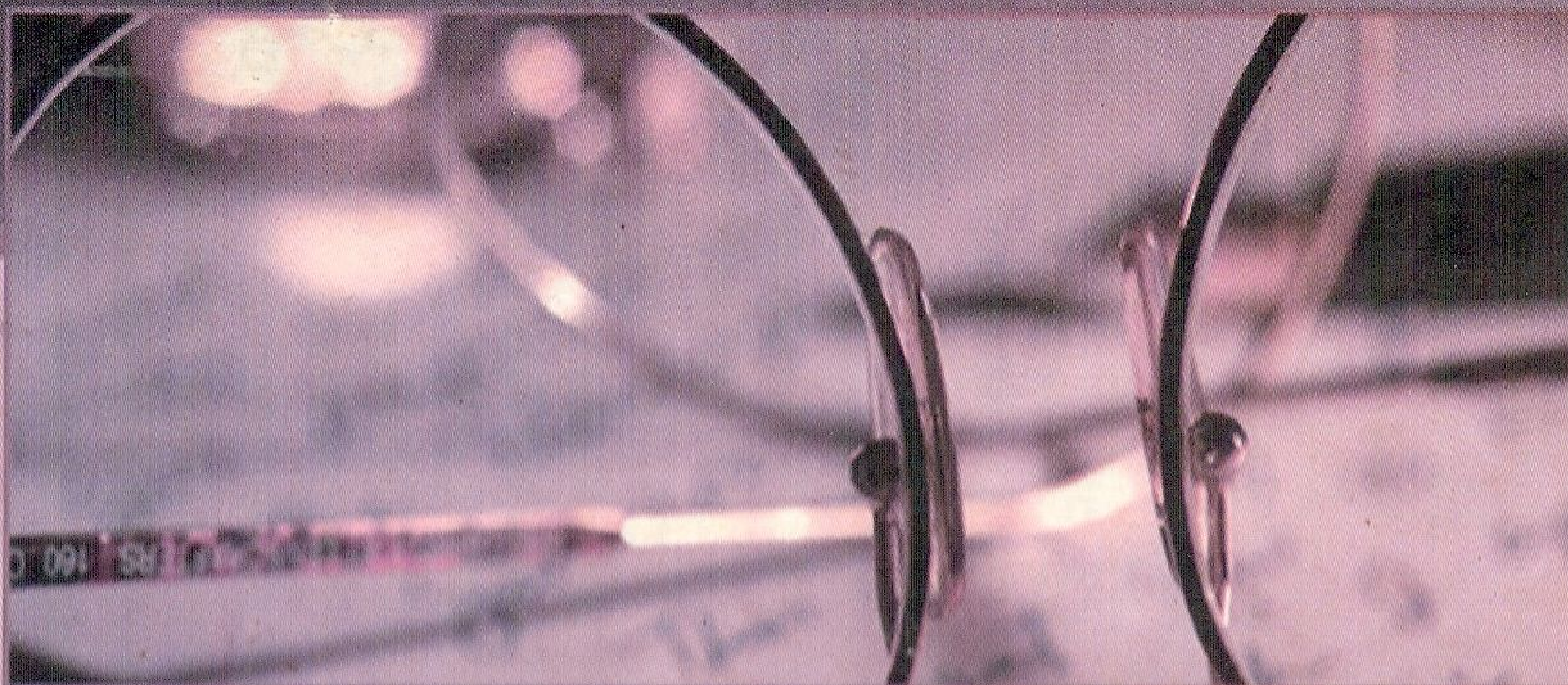

OSAMLJIVANJE I SUŽIVOT

okolnosti i propisi

Selman el-A'ude

Zenica, 2004.

Selman el-A'ude

OSAMLJIVANJE I SUŽIVOT

OKOLNOSTI I ROPISI

سلمان العودة

العزلة والخلطة

أحوال وأحكام

Naslov originala:
El-'uzle ve el-hulta

Prijevod:
Elvedin Huseinbašić

Redaktura prijevoda s arapskog jezika:
Amel Sarajlić, prof.
Fadil Bektaš, prof.
Selvedin Haskić, prof.

Lektura i korektura:
Isnam Taljić, prof.
Midhat Kasap, prof.

Izdavač:
Elvedin Huseinbašić

DTP:
Alija Amiš
Muamer Duvnjak
Yasser Lila

Dizajn korice:
Kamel Rahahala

Štamparija:
Bemust. d.o.o.

Tiraž:
500

Selman el-A'ude

OSAMLJIVANJE I SUŽIVOT

OKOLNOSTI I PROPISI

العُزلة والخُلطة

أَحْوَالٌ وَأَحْكَامٌ

Riječ Abdu-l-Aziza b. Baza:

Sva hvala pripada Allahu, ﷻ, neka je salavat i selam na Allahovog Poslanika, ﷺ, njegovu porodicu, ashabe i sve koji ga slijede.

Pročitao sam knjigu *El-'Uzletu ve el-hultatu - ahkamun ve ehvalun*, Osamljivanje i suživot - okolnosti i propisi, - djelo našeg brata velikog učenjaka šejha Selmana b. Fahda el-A'ude.

Smatram da je knjiga vrijedna i veoma korisna u ovom domenu. Autor je pojasnio propise u vezi sa suživotom i osamljivanjem, kada je osamljivanje poželjno, odnosno obavezno, a kada je muslimanu i ummetu bolji suživot.

Sve stavove je potkrijepio dokazima, a u bilješkama uz tekst, na praktičan i pristupačan način, naveo izvor hadisa.

Neka ga Allah, ﷻ, nagradi svakim dobrom, da muslimanima dã da im ovo djelo bude korisno i da im pomogne u svakom dobru.

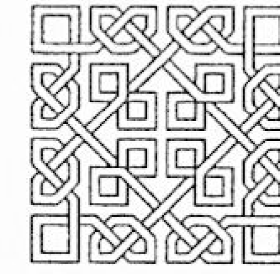
Preporučujem učenicima da pročitaju ovo djelo i da se koriste njime.

Na molbu autora, Allah ga uputio, da iznesem mišljenje o djelu, izdiktirao sam ovaj tekst. Allah, ﷻ, upućuje na svako dobro.

Neka je salavat i selam na Allahovog Poslanika Muhammeda, ﷺ, njegovu porodicu i ashabe.

Generalni direktor Ministarstva za naučna istraživanja, fetve i poziv u vjeru:

Abdu-l-Aziz b. Baz

Predgovor

Sva hvala pripada Allahu, hvalimo Ga, od Njega pomoć i oprost tražimo, Njemu se kajemo. Utječemo se Allahu od zala nas samih i zala naših djela.

Koga Allah uputi, niko ga u zabludu ne može odvesti, a koga ostavi u zabludi, niko ga ne može uputiti.

Svjedočim da nema istinskog boga osim Allaha koji nema sudruga, i svjedočim da je Muhammed Allahov rob i Poslanik.

Allahu moj, donesi salavat i selam na Muhammeda, ﷺ, njegovu porodicu i ashabe.

Cijenjeni čitaoče, pred tobom je četvrti dio zbirke *Rasail-l-guraba.* Prije ove, štampane su tri knjige:

Prva: *El-Guraba el-evvelun*, u kojoj se govori o preprekama na koje je nailazio islam u svojim počecima, i to je novi pristup Poslanikovom, ﷺ, životopisu.

Druga: *Sifetu-l-guraba*, hadiski i tematski predstavlja karakteristike pobjedničke i spašene zajednice, te govori o tome kolika je podudarnost ta dva plemenita naziva i kolika je njihova podudarnost s nazivom *otuđenici.*

Treća: *Vesailu defi' el-gurbe,* u njoj su obrađena sredstva za otklanjanje otuđenja, kao što su zalaganje za Allahovu, ﷻ, vjeru, naređivanje dobra i odvraćanje od zla, strpljenje i postojanost u Allahovoj, ﷻ, vjeri.

Četvrta, koja je pred tobom, govori o suživotu, osamljivanju i propisima u vezi s tim. Neću govoriti o njoj, pred tobom je, govori sama o sebi, a sud prepuštam cijenjenom čitaocu.

Sadržaj knjige:

Uvod: Govori o šerijatskom nadzoru nad ljudskim životom u miru i ratu, snazi i slabosti na pojedinačnom i društvenom planu.

Prvo poglavlje: U prvom poglavlju se pojašnjava značenje pojmova *hulta - suživot* i *u'zle - osamljivanje*, te, šta je u šerijatu bolje. Navedeno je nekoliko hadisa koji govore o tome, uz pokušaj usklađivanja značenja, ne udaljavajući se od općeg konteksta i onoga na što hadisi ukazuju. Slijedi pojašnjenje ispravnog stava o tom pitanju i okolnostima u kojima je propisano osamljivanje.

Drugo poglavlje: Govori o *tekijji*[1] i skrivanju vjere, o jezičkim značenjima korištenih termina, zatim o propisu za *tekijju*, uslovima njene

[1] *Tekijje* je, prema defeniciji Ibnu Hadžera, oprez i bojazan da se pred drugim pokaže ubjeđenje i sl. Opširnije o tome u drugom poglavlju.

primjene te o njenim vrstama. Poseban naslov se odnosi na razliku *tukata* kad su u pitanju sunije i *tekijje* za novotarske skupine.

Zaključak: Kao što je uobičajeno, ovaj dio sadrži najvažnije rezultate studije.

To što sam predstavio je trud koji podnosi grešku i ispravnost, ali moram reći da sam veoma radostan što je ovaj rad pročitao, slovo po slovo, u toku tri mjeseca ili malo više, veliki učenjak, poznati imam, veoma znan i prihvaćen, Abdu-l-Aziz b. Abdullah b. Baz.

Tom prilikom, on je dodao veoma korisne bilješke uz tekst, naučne ispravke i preporuku, što je doštampano u ovom, drugom izdanju, hvala Allahu, ﷻ.

Zahvaljujem mu se na izuzetno velikom naporu i molim Uzvišenog Allaha, ﷻ, da ga blagoslovi, da blagoslovi ono što ostane iza njega i da ga uzdigne na ovom i onom svijetu.

Neka pripadnicima islamskog preporoda imam Abdu-l-Aziz b. Baz bude primjer pobožnog, strpljivog, umjerenog učenjaka, kome je Allah, ﷻ, podario toliko lijepih osobina kao, po mom mišljenju, nijednom njegovom savremeniku.

Mislim da ne treba ponavljati ono što sam rekao u predavanju o životu ovog imama pod nazivom *Nesim el-Hidžaz fi sirati imam Ibn Baz.* Raduje me što je sam šejh našao vremena da presluša glavninu tog predavanja.

Čuvao se pohvale i nije je volio, ali kada je preslušao dio predavanja, vidio je da predavanje nije puka pohvala i da ide u drugom smjeru, da poziva omladinu da uči i da se koristi znanjem učenih.

U cijelom islamskom svijetu nećete naći osobu poput Ibn Baza, koji je proveo osamdeset tri godine u pozivanju u vjeru, u naporu, borbi, traženju znanja, podučavanju, izdavanju fetvi...

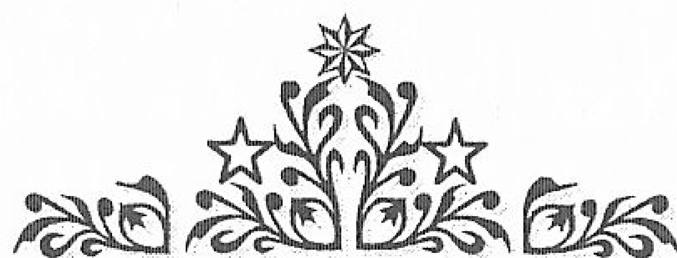
Pričao mi je njemu blizak čovjek da šejh trideset i više godina ruča i večera u društvu. Subhan-Allah! Koliko je Allah, ﷻ, tom čovjeku dao veličanstvenog ahlaka, strpljenja, blagosti, smirenosti i skromnosti!.

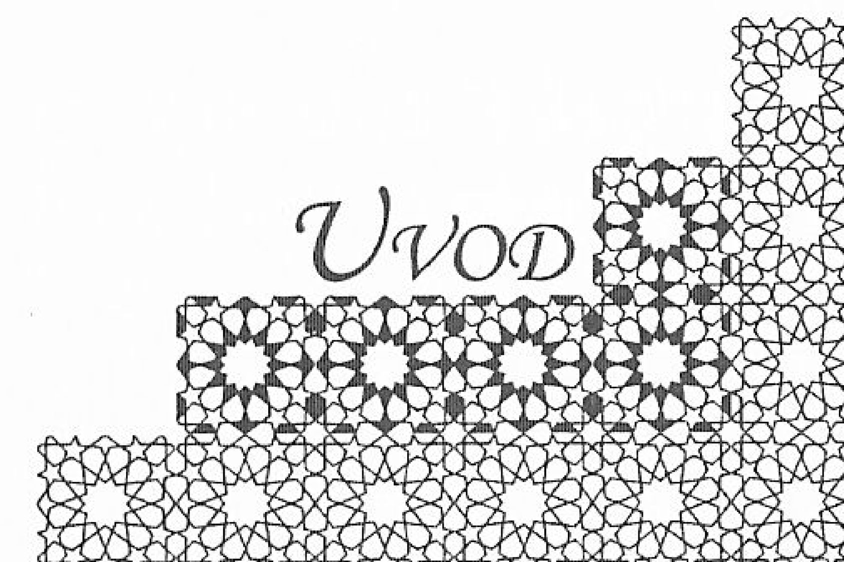
To je Allahova blagodat koju daje kome hoće. A Allah je neizmjerno dobar.

Selman el-A'ude

Subota, 7.4.1413. h. god.

Burejde, S. Arabija.

UVOD

Šerijatske smjernice su spuštene da čovjeka upute da ispravno postupa u raznim događajima kojima je izložen tokom života.

Nemoguće je da se čovjeku, kao pojedincu ili sudioniku u društvu dogodi nešto lične ili društvene prirode a da Allah, ﷻ, i Njegov Poslanik, ﷺ, nemaju sud o tome.[2]

Vjera dominira cijelim čovjekovim životom, tako da rob nijednog trenutka nije odvojen od robovanja Allahu, ﷻ.

Ljudski život, u različitim fazama, prolazi razna stanja, bogatstvo i siromaštvo, zdravlje i bolest, snagu i slabost... i za svako stanje dati su odgovarajući popratni propisi. Društva ili narodi prolaze kroz malobrojnost i mnogobrojnost, potlačenost i nadmoć, pobjedu i poraz... i za svako društveno stanje propisani su odgovarajući popratni propisi.

Mnogi šerijatski propisi u vezi su sa konkretnim stanjem i razlozima. Ako ti razlozi i stanja postoje, propis se primjenjuje, i obratno. U šerijatske

---

[2] Vidi: *El-Gijasi*, El-Džuvejni, str. 431-434, *I'alam el-muvekki'n*, Ibnu-l-Kajjim, 1/332-339, i dr.

smjernice i propise koji naročito podliježu promjeni, zbog okolnosti u kojoj se nalazi šerijatski obveznik, pojedinac ili grupa, spadaju propisi koje smo prethodno spomenuli i naučno obradili, poput pozivanja u vjeru, naređivanja dobra, odvraćanja od zla i, suprotno navedenom, a to je: osamljivanje, nenaređivanje dobra, neodvraćanje od zla, *tekijje* ili skrivanja vjere i slično, što usmjerava kretanje ummeta u svakoj situaciji, u napredovanju i nazadovanju, aktivnosti i pasivnosti.

Ummet ima obavezu da uzdigne zastavu islama na Zemlji, da širi njegovu materijalnu i duhovnu vlast na svakom dijelu Zemlje, da se odupre svemu lošem u muslimanskom društvu, da se bori protiv novotarija i praznovjerja koja se kose sa ispravnim vjerovanjem, njegovom jasnoćom i čistotom, da širi i oživljava Poslanikov, ﷺ, sunnet riječju i djelom.

Sve navedene obaveze nekada je moguće izvršiti potpuno, nekada djelimično, a nekad su neizvodive. U tom slučaju, čovjek se treba ograničiti na očuvanje svoje vjere dok ne dođe Allahova, ﷻ, odredba.

Sve to, s jedne strane, ovisi od stanja samih vjernika, tj. njihovih mogućnosti da u potpunosti ili djelimično izvrše te obaveze. Zavisi od toga da li raspolažu mogućnostima i sredstvima da pobijede i uspiju u borbi s neistinom, te da li im stanje dozvoljava djelimično ili potpuno ispunjenje ciljeva. Ili, stanje zahtijeva da se strpe, čekaju, pripremaju i planiraju kako bi osigurali neophodna sredstva ili je, pak, stanje takvo da su ljudi zaslijepljeni pohlepom i strastima, kada

ljudski trud nije od koristi, i tada se samo od Allaha, ﷻ, čeka izlaz.

S druge strane, to ovisi od stanja i aktuelnog trenutka, da li su vrijeme i prostor podobni za ispunjenje tih obaveza, potpuno ili djelimično, ili ih treba privremeno, odnosno trajno odgoditi.

Nema sumnje da *mudrost*, koju nam šerijat naređuje pri pozivanju u vjeru, naređivanju dobra i odvraćanju od zla, znači postupanje na odgovarajući način, u odgovarajuće vrijeme, na odgovarajućem mjestu.

ImamIbnu-l-Kajjim,[1] رحمه الله, rekao je: *Najljepše što je rečeno o mudrosti su Mudžahidova*[2] *i Malikova*[3]

---

[1] Šemsu-d-din ebu Abdullah Muhammed b. ebi Bekr b. Ejjub ez-Zeri' ed-Dimeški el-Hanbeli. Rođen je 691. h. god. Posvetio se znanju. Bio je stalni pratilac šejhu-l-islama Ibnu Tejmijje. Postao je stručnjak u šerijatskim i svjetovnim znanostima. Izdavao je fetve i napisao mnogo djela. Učenjaci su potvrdili njegove odlike i stručnost. Umro je 751. h. god. Vidi: *Ed-Duraru el-kamine*, 4/21, i *Ez-Zejlu 'ala tabekati-l-hanabile*, Ibnu Redžeb, 2/447.

[2] Mudžahid b. Džebr el-Mekki ebu el-Hadžadž el-Mahzumi. Prenosi od grupe poznatih komentatora Kur'ana, učio je tefsir od Ibnu Abbasa. Rođen je u vrijeme Omerovog hilafeta 21. h. god. Umro je u Mekki na sedždi, 102. h. god. Vidi: *Et-Tehzib*, 10/42 i *Tabekatu-l-mufessirin*, 2/305.

[3] Imam Malik b. Enes b. Malik b. ebu A'mir ebu Abdullah el-Esbehi el-Medeni. Rođen je 93. h. god. Počeo je tražiti znanje vrlo mlad. Prenosilac je od

izreka: Mudrost je spoznaja istine, rad po njoj, i ispravnost u riječima i djelima. To se ne može postići, osim razumijevanjem Kur'ana, shvatanjem islamskih propisa i suštine imana.[1]

Drugim riječima, mudrost je postavljanje stvari na njihovo mjesto. To znači da se sklopi primirje, odnosno, objavi rat ako to stanje nalaže, da se postupa blago kada je potrebno i da se upotrijebi žestina kada je potrebno, da se živi s ljudima kada je u suživotu dobrobit i da se osami kada je u osami dobrobit. Mudrost nije uvijek u samilosti, blagosti i primirju, niti je uvijek u udaljavanju i bježanju od problema. Naprotiv, nekada je to vid nemoći i slabosti koja se opravdava mudrošću. Pjesnik je rekao:

Blagost na mjestu sablje u slučaju velikih nasilja
šteti kao sablja na mjestu blagosti.

Drugi pjesnik je rekao:

Kukavice smatraju nemoć mudrošću,
to je u prirodi prezrenog.

Poslanik, ﷺ, je bio najveličanstveniji čovjek kome je darovana mudrost i rad po njoj. Suprotstavljao se svom i otuđenju islama radom i

Nafi'a, Sei'da el-Mekberija, A'mira b. Abdullaha b. ez-Zubejra i ez-Zuhrija. Osnivač je zasebne hadiske i fikhske škole koja i danas ima sljedbenika. Umro je, Allah, ﷻ, mu se smilovao, 179. h. god. Vidi: *Es-Sijer*, 8/48-135 i *Tertibu-l-medarik*, 1/104-193.

[1] *Et-Tefsiru-l-kajjim*, str. 227.

odgovarajućim stavom, prelazeći iz jednog stadija u drugi, vođen težnjom za dobrobiti. Sklapao je primirje kada je trebalo, bio je žestok kada je trebalo i blag kada je trebalo.

Usmjeravao je ashabe u skladu s dobrobiti: da li da pozivaju u vjeru ili ne, da li da se miješaju s ljudima ili ne, da li da javno pozivaju u vjeru i ispoljavaju je ili ne. Nekada bi se strpio i ne bi poveo borbu, a nekad bi se borio. Nekada je branio iman i njegove pripadnike a nekada je napadao neprijatelje na njihovom kućnom pragu.

To je mudrost, to je u skladu sa šerijatom, koji uvažava dobrobit i njeno ostvarenje i uzima u obzir uklanjanje, odnosno umanjenje štete.

Raditi mudro može samo onaj kome Allah, ﷻ, podari sljedeće:

a) *Razum*, koji razlikuje korisno od štetnog, na osnovu postojećeg stanja i uzroka pretpostavlja rezultate i posljedice, te spoznaje načine sticanja dobrobiti i čuvanja od štete.

b) *Šerijatsko znanje*, uzeto iz Kur'ana i sunneta, to znanje dobrobit podvodi pod šerijatske norme, jer šerijat određuje u čemu je dobro, dok čovjek ponekad može smatrati dobrim nešto umišljeno i nestvarno.

El-Fejruz Abadi, navodeći značenja riječi *mudrost* u Kur'anu, rekao je: ...*Šesto: znači, dokaz razuma, podudaran šerijatskim propisima:*

Mi smo Lukmanu mudrost darovali...[1]

tj. govor podudaran sa šerijatom i razumom.[2]

Šerijat je obavezao muslimana koji se brine o stanju muslimana, u ovom i svakom drugom vremenu, da se suprotstavi otuđenju s kojim živi on, a s njim i ostali vjernici, svim propisanim sredstvima kojim će, uz Allahovu, ﷻ, dozvolu, koliko je moguće, odagnati otuđenje u potpunosti ili djelimično.

Ukoliko ne bude moguće ništa od toga, otuđenju će se suprotstaviti ispravnim šerijatskim sredstvom, koje mu garantira spas od posljedica otuđenja kojim će čuvati sebe i svoju vjeru i omogućiti mu da se brine samo o sebi.

U trećoj poslanici govorili smo o naređivanju dobra, odvraćanju od zla i o strpljivosti, uzimajući u obzir da su ti propisi glavni činioci suprotstavljanja otuđenju i njegovom uklanjanju. Ti propisi predstavljaju aktivni dio i generalno pravilo prema kome se stalno postupa.

U ovoj studiji, uz Allahovu, ﷻ, dozvolu, bit će obrađena druga vrsta propisa kojim se musliman u

[1] *Lukman*, 12.

[2] *Besairu zevi et-temjiz*, 2/491. O povezanosti mudrosti šerijata i razuma, vidi: *Tefsiru et-Taberi*, 3/89-91, *Et-Tesarif*, Jahja b. Selam, str. 201 i dr.

nekim vremenima suprotstavlja otuđenju: osamljivanje, *tekijje* i skrivanje vjere.

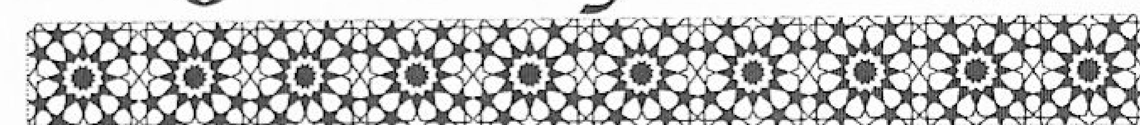
Nazvao sam to propisima, iako su to u biti sredstva suprotstavljanja otuđenju. Prema njima se radi isključivo u vremenu otuđenja, štaviše, u pojedinim fazama otuđenja, što nije slučaj sa pozivom u vjeru, naređivanjem dobra i odvraćanjem od zla, te strpljenjem, što je traženo u svako vrijeme, ne samo u vrijeme otuđenja.

Njihovom obradom u okviru teme otuđenja, želio sam ukazati na grešku onih koji misle da otuđenik mora biti izolovan i povučen u sebe, da mora ostaviti ljudima njihovo i da ukažem da postoje otuđenici koji su aktivni daije, odani učenjaci, koji naređuju dobro i odvraćaju od zla, koje osjećaj otuđenosti i osamljenosti nije spriječio da izvršavaju svoje obaveze. Naprotiv, to ih je potaklo da udvostruče trud i ulože krajnji napor kako bi uklonili otuđenje od vjere i njenih pripadnika i da bi pronašli ispravne metode koje odgovaraju vremenu i okolnostima.

Nek nam je Allah uvijek na pomoći, nema promjene stanja, niti snage osim s Allahom. Neka je hvaljen Allah Gospodar svjetova.

PRVO POGLAVLJE

PROPISI O OSAMLJIVANJU I SUŽIVOTU

Značenje

Izraz *u'zle* u arapskom jeziku ukazuje na udaljavanje i skretanje...[1] Pojavljuje se u Kur'anu i sunnetu u više značenja, koja variraju između potpunog i djelimičnog odvajanja i između tjelesnog i odvajanja srcem.

Er-Ragib el-Asfehani[2] je obuhvatio ta značenja sljedećim riječima: *Izraz* ***i'tizal,*** *znači udaljavanje od nečega, namjesništva, privilegija i sl., tijelom ili srcem.*[3]

Dodajem: Ili tijelom i srcem zajedno. U udaljavanje tijelom spada izraz spomenut u ovim ajetima:

﴿...وَنَادَىٰ نُوحٌ ٱبْنَهُۥ وَكَانَ فِي مَعْزِلٍ...﴾

---

[1] Vidi: *Mekajisu-l-lugati*, 4/307 i *El-Muhitu*, 4/15.

[2] Ebu el-Kasim el-Husejn b. Muhammed b. el-Mufaddal el-Asbehani. Književnik i komentator Kur'ana - *mufessir*. Napisao je nekoliko korisnih djela: *Ez-Zeria' ila mekarimi eš-šeria'*, *El-Mufredat fi garibi-l-Kur'an*, *Muhadaratu-l-udeba*... Umro je 502. h. god. Vidi: *Es-Sijer*, 18/120, *El-Ea'lam*, 2/255 i *Mu'džemu-l-muellifin*, Rida Kuhale, 4/59.

[3] *El-Mufredat fi garibi-l-Kur'an*, str. 334.

I Nuh zovnu sina svoga, koji se nalazio podaleko,[1]
tj. udaljio se, ne ukrcavši se na lađu.[2]

﴿...وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَطْهُرْنَ...﴾.

I ne prilazite im dok se ne okupaju,[3]

O udaljavanju tijelom i srcem govore sljedeći ajeti o Ibrahimu i stanovnicima pećine:

﴿وَأَعْتَزِلُكُمْ وَمَا تَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ وَأَدْعُو رَبِّي عَسَىٰ أَلَّا أَكُونَ بِدُعَاءِ رَبِّي شَقِيًّا ۝ فَلَمَّا اعْتَزَلَهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَكُلًّا جَعَلْنَا نَبِيًّا﴾.

I napustit ću i vas i sve one koje mimo Allaha obožavate i obožavat ću svoga Gospodara; nadam se da neću biti nesretan obožavajući Gospodara svoga. I pošto napusti njih i one koje su mimo Allaha obožavali, Mi mu shaka i Jakuba darovasmo, i obojicu vjerovjesnicima učinismo.[4]

---

[1] *Hud*, 42.

[2] *Tefsiru-t-Taberi*, 12/45.

[3] *El-Bekare*, 222.

[4] *Merjem*, 48 i 49, vidi: *Tefsiru-t-Taberi*, 16/92-93.

O stanovnicima pećine rekao je:

﴿وَإِذِ اعْتَزَلْتُمُوهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ فَأْوُوا إِلَى الْكَهْفِ يَنشُرْ لَكُمْ رَبُّكُم مِّن رَّحْمَتِهِ وَيُهَيِّئْ لَكُم مِّنْ أَمْرِكُم مِّرْفَقًا﴾.

Kada napustite njih i one koje, a ne Allaha, obožavaju, sklonite se u pećinu, Gospodar vaš će vas milošću Svojom obasuti i za vas će ono što će vam korisno biti pripremiti.[1]

Izraz *u'zle* u značenju udaljavanja samo srcem nisam našao u Allahovom, ﷻ, niti u govoru Njegovog poslanika, ﷺ, ali je spomenut drugim izrazima, poput *muzajele, muhalefe* i sl.[2]

Izraz *hulta* znači *miješanje*. U arapskom jeziku izraz *muzajele* je suprotan izrazu *muhaleta*, što znači *suživot*. Na osnovu toga, vidimo da je taj izraz, upotrijebljen da označi odvajanje srcem i sve što proizlazi iz toga: suprotno mišljenje, govor i rad, uz tjelesno miješanje, ispravan.

Došla je naredba da živimo s ljudima i da se. istovremeno, udaljimo od njih, kao u predaji: *Živite s ljudima i udaljite se od njih.* Tj., udaljite

---

[1] *El-Kehf*, 16.

[2] Vidi: *Mekajisu-l-lugati* i 2/208 i *El-Muhitu*, 2/371.

se srcem, jer samo to može biti traženo uz tjelesno miješanje.

Ovo značenje je važno, a njegovu ispravnost potvrđuje već navedeno - u poglavlju o naređivanju dobra i odvraćanju od zla - o obaveznosti negiranja zla srcem u slučaju nemogućnosti promjene rukom i negiranja jezikom, i da je to najslabiji vid imana. Poslije toga nema imana ni koliko je zrno gorušice, te da je to dio značenja ljubavi i mržnje... Negiranje srcem znači preziranje zla i onoga ko ga čini i odricanje od njih, makar fizički živio s njima.

Između osamljivanja i suživota

Od Poslanika, ﷺ, su preneseni hadisi koji pohvaljuju osamljivanje i drugi, koji pohvaljuju suživot. Nekima može biti nejasno shvatanje i pronalaženje veze između toga.

Navest ću primjere za obje vrste, nakon toga ću ih pojasniti i ukazati na to kako se međusobno upotpunjuju i vode ka istom cilju.

Hadisi koji hvale osamljivanje uglavnom hvale poseban vid osamljivanja ili odvajanje u posebnom vremenu, poput udaljavanja u vrijeme loših vladara i u vremenu smutnje. Vrlo malo je hadisa koji pohvaljuju osamljivanje u općem smislu.

Evo i nekih primjera za to: Ebu Sei'd el-Hudri, رضي الله عنه, je rekao: Neko je upitao Allahovog Poslanika: *Ko je najbolji čovjek?* Odgovorio je: ***Vjernik koji se svojim imetkom i životom bori na Allahovom***

putu. Upitaše: *Ko onda?* Reče: ***Vjernik koji je u nekoj guduri, bogobojazan, poštedio ljude svog zla.***[1]

---

[1] Buhari: 56 - Kitabu-l-džihadi ve es-sijeri, 2 - Babun efdalu-n-nasi m'uminun judžahidu bi nefsihi fi sebilillahi, 81 - Kitabu-r-rikaki, 34 - babun el-u'zletu rahatun min hullati-s-s'ui. Muslim: 23 - Kitabu-l-imarati, 34 - babun fadlu-l-džihadi ve er-ribati, hadis br. 122, 123 i 124. Ebu Davud: 9 - Kitabu-l-džihadi, 5 - babun fi sevabi-l-džihadi, hadis br. 2485. Tirmizi: 23 - Kitabu fadaili-l-džihadi, 24 - babun ma džae ejju en-nasi efdal?, hadis br. 1660, i ocjenjuje ga kao vjerodostojan - *sahih*. Nesai: 25 - Kitabu-l-džihad, 7 - fadlu men judžahidu fi sebilillahi binefsihi ve malihi, 6/11 i 12. Ibnu Madže: 36 - Kitabu-l-fiteni, 13 - babun el-u'zletu, hadis br. 3978. Abdu-r-Rezzak, *El-Musannefu*: Babun hajru-n-nasi fi el-fiten, hadis br. 20761. Ahmed, *El-Musnedu*: 3/16, 37, 56 i 88. Ibnu Ebi A'sim, *Ez-Zuhdu*, hadis br. 44, str. 26. Hattabi, *El-U'zle*, str. 10. Ibnu Hibban, *El-Ihsan*: Zikru-l-bejan bi enne el-i'tizal limen teferrade bi ganemihi mea' i'badetillahi innema jestehikku es-sevab ellezi zekernahu iza lem jekun j'uzi en-nas bi lisanihi ve jedihi, hadis br. 595. *Ravdatu-l-u'kala*: Zikru istihbabi el-i'tizali min en-nas, str. 81. Hakim: Kitabu-l-džihad, i kaže: *Hadis odgovara uvjetima Buharije i Muslima, ali ga nisu uvrstili u svoje zbirke*. S njim se složio Zehebi. Bejheki, *Sunen*: Kitabu-s-sijeri, babun fi fadli-l-džihadi fi sebilillahi, 9/59, u *Ez-Zuhdu-l-kebiru*, hadis br. 118, str. 122. U tom rivajetu stoji da je Poslanik, ﷺ, pitao koji vjernik ima najpotuniji iman, a da su ashabi tri puta rekli: *Allah i Njegov Poslanik,* ﷺ, *najbolje znaju*! Zatim su rekli: *Ko se bori imetkom i životom*. Poslanik, ﷺ, je ponovo upitao: ***Ko onda?***

Ebu Hurejre, ﷺ, prenosi da je Poslanik, ﷺ, rekao: ***Najbolji način života bit će da čovjek drži uzde svoga konja na Allahovom putu. Kad god čuje poziv u borbu, da se žurno odazove tražeći pogibiju na Allahovom putu. Ili, život čovjeka koji živi sa svojim stadom na vrhu planine ili u dolini, obavlja namaz, daje zekat i obožava svoga Gospodara do smrti, s ljudima se druži samo u dobru.***[1]

Ovom svjedoče i drugi hadisi: Ibnu Abbas, ﷺ, prenosi da je Poslanik, ﷺ, rekao: ***Hoćete li da vam kažem ko su najbolji ljudi? Čovjek koji drži uzde svoga konja na Allahovom putu, a slijedi***

Ashabi su rekli: *Allah,* ﷻ, *i Njegov Poslanik,* ﷺ, *najbolje znaju*! Poslanik, ﷺ, reče: ***Bogobojazan vjernik koji se udaljio od ljudi i tako ih poštedio svog zla.***

[1] Muslim: 33 - Kitabu-l-imara, 34 - babun fadlu-l-džihadi ve er-ribat, 125, 126 i 127. Nesai, *El-Kubra*: 50 - Kitabu-s-sijeri, 154 - babun el-fadlu fi zalike. Ibnu Madže: 36 - Kitabu-l-fiteni, 13 - babun el-u'zle, hadis br. 3977. Ahmed u *El-Musnedu*, 2/443. Bejheki, *Sunen*: Kitabu-s-sijeri, babun fi fadli-l-džihadi fi sebilillahi, 9/159.

*Ovaj hadis je prenesen i putem drugih lanaca prenosilaca u Ahmedovom *Musnedu*, 2/396 i 523, i Hakimovom *Mustedreku*: Kitabu-l-džihadi, 2/67, i kaže: *Ovaj hadis je vjerodostojan, odgovara uslovima Buharije i Muslima, ali ga nisu uvrstili u svoje zbirkre.* S njim se složio Zehebi.

ga čovjek odvojen od ljudi, sa stadom, iz kojeg izdvaja Allahovo pravo.[1]

Na početku hadisa koji prenosi Ummu Malik el-Behzije, ﷺ, kaže se: *Allahov Poslanik slikovito je govorio o smutnji. Rekla sam: Allahov Poslaniče, ko će tada biti najbolji ljudi*? Zatim je rekao isto što i u prethodnom hadisu.[2]

Ummu Bišr, kćerka El-Bera b. Ma'rura, ﷺ, prenosi da je Poslanik, ﷺ, rekao ashabima: ***Hoćete li da vam kažem ko je najbolji čovjek?*** Rekoše: *Naravno Allahov Poslaniče!*

Reče: ***Čovjek koji se udaljio od ljudskog zla.***[3]

---

[1] Tirmizi, 4/182, i kaže: *Hadis je dobar - hasenun garibun min haza el-vedžh. Prenosi se od Ibnu Abbasa, a on od Poslanika,* ﷺ, *sa više lanaca prenosilaca.* Nesai, 5/83. Darimi, 2/121. Ahmed, 1/322. Ibn Hibban, *El-Mevarid*, str. 384. Hakim, 2/67, i kaže: *Lanac prenosilaca ovog hadisa je vjerodostojan. Buhari i Muslim ga nisu uvrstili u svoje zbirke.* S njim se složio Zehebi. Na početku tog rivajeta navodi se događaj koji je prethodio izgovoru ovog hadisa.

[2] Tirmizi, 4/473, i kaže: *O ovome hadise prenose: Ummu Mubeššir, Ebu Sei'd i Ibnu Abbas, a ovaj hadis je dobar - hasenun garibun min haza el-vedžh. Prenio ga je El-Lejs b. ebi Selim od Tavusa, od Ummi Malik el-Behzije, a ona od Poslanika,* ﷺ.

Prenosilac od Tavusa u Tirmizijevom rivajetu je neimenovani čovjek - *mubhem*. Ahmed, 6/419.

[3] Ibnu ebi A'sim, *Ez-Zuhdu*, str. 26, 31 i 36. Taberani, *El-Kebiru*, 25/104, i dodaje na početku: *Pokazao je*

A'ta b. ebi Rebah, ﷺ, prenosi kao *mursel* hadis istog značenja.[1]

U'kbe b. A'mir, ﷺ, je rekao: *Čuo sam Allahovog Poslanika kad je rekao*: ***Vaš Gospodar je zadivljen čobaninom koji na vrhu brda prouči ezan i klanja. Allah kaže: Pogledajte Moga roba, uči ezan i obavlja namaz, boji Me se, oprostio sam Svome robu i uvest ću ga u Džennet.***[2]

Uz ove, mnogobrojni hadisi podstiču na suživot i strpljenje u neugodnostima. Ibn Omer, prenosi da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: ***Musliman koji živi s ljudima i podnosi***

rukom na istok i rekao: **Čovjek koji drži za uzde svoga konja na Allahovom putu i čeka da napadne ili da bude napadnut.** Spomenuo ga je El-I'raki u *Tehridžu-l-ihjai*, 2/226, i rekao: *Jedan od prenosilaca je Ibn Ishak i prenio ga je rekavši* 'an - *od*. Zabilježio ga je i Hejsemi u *El-Medžma'*, 10/304, i rekao: *Prenosioci ovog hadisa su pouzdani, osim Ibn Ishaka, on je* mudellis.

[1] Malik, *El-Muvetta*, 2/445.

[2] Ebu Davud: 2 - Kitabu-s-salati, 272 - babun el-ezanu fi es-sefer, hadis br. 1203. Nesai: 7 - Kitabu-l-ezan, 26 - el-ezan li men jusalli vahdehu, 2/20. Lanac prenosilaca ovog hadisa je vjerodostojan, a prenosioci pouzdani. Rekao je Munziri u *Muhtesar sunenu Ebu Davuda*, 2/50: *Prenosioci ovog hadisa su pouzdani*. Zabilježio ga je i Ahmed u *Musnedu*, 4/145 i 157, u lancu prenosilaca te predaje je Ibnu Lehia', ali je predaja pojačana prethodnom.

neugodnosti bolji je od muslimana koji niti živi s njima, niti trpi neugodnosti.[1]

Ebu Musa el-Eša'ri, ﷺ, prenosi da je Poslanik, ﷺ, rekao: ***Dobar i loš prijatelj su kao onaj koji nosi mošus i kovač. Onaj koji nosi mošus ili će te namirisati, ili ćeš od njega kupiti miris, ili ćeš***

[1] Tirmizi: 38 - Kitabun sifetu-l-kijame, 55 - babun, hadis br. 2507. Ahmed, *El-Musnedu*, 3/43. Buhari, *El-Edebu el-mufredu*: 18 - Babun ellezi jesbiru 'ala eza en-nas, hadis br. 388, 1/478. Ebu Davud Tajalisi: Ma esnede Abdullah b. Omer - ma ruvije 'an Ibnu Omera, hadis br. 1876, str. 256. Ibnu ebi Šejbe, *El-Musannefu*: Kitabu-l-edebi, 1032 - fi muhaletati en-nas ve muhalefetihim, hadis br. 6271. Taberani: Mekarimu ahlak, babun fadlu es-sabri ve es-semaha, hadis br. 32, str. 47. Bejheki: Kitabun adabu-l-kadi, babun fadlu-l-m'min el-kavijji ellezi jekumu bi emri en-nas ve jesbiru 'ala ezahum. Lanac prenosilaca ove predaje je vjerodostojan, a prenosioci pouzdani. Ibnu Madže: 36 - Kitabu-l-fiteni, 23 - babun es-sabru 'ala el-bela, hadis br. 4032. Ahmed, *El-Musnedu*, 5/365. Taberani: Mekarimu el-ahlak, babun fadlu es-sabri ve es-semaha, hadis br. 32, str. 47. Ebu Nua'jm, *El-Hilje*: Terdžemetu Davud b. Nasir et-Tai, hadis br. 393. Ibnu ebi Šejbe, *El-Metalibu-l-a'lije el-musnede*: Kitabun er-rikaku ve ez-zuhdu, babun fadlu muhaletati en-nas ve es-sabru 'alejhim, br. 227. Henad b. es-Surri, *Ez-Zuhdu*: 103 - Babun muhaletatu en-nas, hadis br. 1246. Bejheki: Kitabun adabu-l-kadi, babun fadlu-l-m'mini el-kavijji, 10-89. Taberani, *El-Evsatu*, hadis br. 370.

osjetiti lijep miris. Kovač, ili će ti spržiti odjeću ili ćeš osjetiti neugodan miris.[1]

---

[1] Buhari: 72 - Kitabun ez-zbaihu ve es-sajdu, 31 - babun el-misku, i 34 - kitabun el-buju', 38 - babun fi el-u'ttar ve bej'u el-misk. Muslim: 45 - Kitabu-l-birri ve es-sile ve el-adab, 45 - babun istihbabu mudžaleseti es-salihin ve mudžanebetu kurana es-sui, hadis br. 146. Ahmed, *El-Musnedu*, 4/405, u skraćenom obliku. Jahja b. Mei'n u svom djelu *Et-Tarih*, hadis br. 157, 3/38. Ramahurmuzi, *Emsalu-l-hadis*, str. 119. Ebu eš-Šejh el-Asbehani, *Kitabu-l-emsal*, str. 221. Ibnu Hibban, *El-Ihsan*: Zikru-l-emri bi mudžaleseti es-salihin ve ehli ed-din dune eddadihim mine-l-muslimin, hadis br. 550, 1/469. I u poglavlju: Zikru temsili El-Mustafa el-dželise es-salih bi el-a'ttar ellezi men džalesehu alika bihi rihuhu ve in lem jenel minhu, hadis br. 568, 1/481. Kudai', *Musnedu Šihab*: 849 - Meselu el-dželisi es-salihi meselu ed-dari, hadis br. 1377 i 1380. Hejsemi u *El-Medžma'*: Kitabu-l-edeb, babun el-dželisu es-salihu, 8/61, spomenuo je da ga je zabilježio Taberani i rekao: *Lanac prenosilaca ovog hadisa je dobar* - hasen. Ebu Davud Tajalisi: Ehadis Ebi Musa el-Eša'ri. Enes je prenio hadis istog značenja, zabilježili su ga u svojim zbirkama: Ebu Davud, 5/166, Ramahurmuzi u *El-Emsal*, str. 119, Hakim, 4/280, i ocjenjuje ga kao hadis vjerodostojnog lanca prenosilaca, sa čim se složio Zehebi. Navodi ga i Askeri u djelu *El-Emsal* kako bilježi autor djela *El-Mekasidu-l-hasene*. Ovaj hadis se prenosi i kao izreka Abdullaha b. Mesu'da koju je prenio Ishak b. Rahvije, što je naveo autor djela *El-Metalibu-l-alije*, 3/24. Ibnu Hadžer je o toj predaji rekao: *Lanac prenosilaca ove predaje je vjerodostojan, potvrđuje ga predaja Ebu Musaa u Sahihu.*

Ebu Idris el-Havlani, ﷺ, rekao je: *U Damasku sam ušao u džamiju i u njoj nađoh lijepog mladića a oko njega ljudi. Kad se o nečemu spore, obrate se njemu i prihvate njegov sud.* Upitah*: Ko je to?* Rekoše*: Muaz b. Džebel! Sutradan sam poranio, ali me on pretekao; već je bio na namazu. Sačekao sam da završi, prišao mu sprijeda, poselamio ga i rekao: Tako mi Allaha, ja te volim radi Allaha!* Reče: *Tako ti Allaha!?* Rekoh: *Tako mi Allaha! Ponovo reče: Tako ti Allaha!? Rekoh: Tako mi Allaha! Uhvati me* za ogrtač, privuče sebi i reče: *Raduj se, čuo sam Allahovog Poslanika kada je rekao: Rekao je Uzvišeni Allah:* ***Moja ljubav je obavezna onima koji se vole, posjećuju, jedan drugom budu na usluzi i potpomažu se u Moje ime.***[1]

---

[1] Malik, *El-Muvettau*: 51 - Kitabu eš-ši'ari, 5 - babun ma džae fi el-mutehabbine fillahi, hadis br. 16, putem Ebu Hazima b. Dinara od Ebu Idrisa. Putem Malika, zabilježio ga je Ahmed u *El-Musnedu*, 5/233. Taberani, *El-Kebiru*: Terdžemetu Mua'z b. Džebel el-Ensari... hadis br. 150, 20/80. Ibnu Hibban, *El-Mevarid*: 40 - Kitabu ez-zuhd, 24 - babun fi el-mutehabbine fillahi, hadis br. 2510, str. 621. Hakim: Kitabu el-birr ve es-sile, 4/186, i kaže: *Hadis je vjerodostojan, odgovara kriterijima Buharije i Muslima, ali ga nisu uvrstili u svoje zbirke*. S njim se složio Zehebi. Lanac prenosilaca ovog hadisa je vjerodostojan - *sahih*, penosioci su pouzdani. Vjerodostojnim su ga ocijenili: Ibnu Abdu-l-Berr, kako se navodi u *Zerkanijevom komentaru Muvette*,

Mnogo je hadisa na ovu temu. Između ovih i prethodno navedenih hadisa, nema kontradiktornosti. Štaviše, ko pažljivo pogleda, primijetit će da jedan drugog upotpunjuju i kompletiraju sliku o islamskom stavu u vezi s osamljivanjem i suživotom.

U globalu, taj stav možemo predstaviti u sljedećim tačkama:

Prvo: Islam je vjera džemata. Musliman, u osnovi, živi s ljudima. Stoga je šerijat naredio klanjanje u džematu: džumu, farzove, bajrame, namaz pri pomračenju sunca..., nekada obavezujući svakog pojedinca, a nekada zajednicu.[1]

Šerijat je propisao hidžru Allaha, ﷻ, radi i Njegova Poslanika, ﷺ, ukorio one koji se ne odazovu tom propisu, zaprijetio im i zabranio vraćanje među pustinjake nakon hidžre.[2] Hidžra

---

4/350, Nevevi u *Rijadu-s-salihinu*, str. 185, i Munziri u *Et-Tergibu ve et-terhibu*, 4/18.

[1] *Fardu 'ajn* je stroga obaveza svakog šerijatskog bveznika. *Fardu kifaje* je stroga obaveza zajednice i ako je obavi grupa ljudi iz te zajednice, dovoljno je, ako to niko ne bi uradio, svi bi bili grešni.

[2] Na to ukazuju riječi koje je Selemi b. El-Ekvei' uputio Hadždžadž b. Jusuf: *Ibnu El-Ekvea'! Da li si se vratio na staro, u pustinju?* Reče: *Ne, ali mi je Poslanik, ﷺ, dozvolio da stanujem u pustinji.* Buhari: 92 - Kitabu-l-fiteni, 14 - babun et-tea'rrub fi el-fitne. Muslim: 33 - Kitabu-l-imara, 19 - babun tehrimu rudžui' el-muhadžir ila istitani vetanihi, hadis br. 82. Ebu

spaja muslimane na jednom mjestu i podstiče ih na potpomaganje i složnost.

Šerijat je uredio društvene odnose pojasnivši lična i društvena prava i obaveze. Poslanik, ﷺ, je naredio da se obiđe bolesnik, slijedi dženaza, nazdravi pri kihanju riječima: *Jerhamukellah* - Allah ti se smilovao, uzvrati na selam, pomogne onome kome je učinjena nepravda, odazove na poziv u goste, izvrši ono na što te neko zakune da uradiš.[1]

A'vane: Kitabu el-umera, babun sifetu beja'ti-l-imam ve es-sunnetu fiha, 4/493. Nesai: 39 - Kitabu-l-beja', 23 - El-Murteddu Ea'rabijjen ba'de el-hidžra, 7/151. Bejheki: Kitabu-s-sijeri, babun ma džae fi er-ruhsati fihi fi-l-fitne, 9/19, i dr.

[1] El-Bera b. A'zib je rekao: *Poslanik, ﷺ, nam je naredio i zabranio po sedmero. Naredio nam je da: obiđemo bolesnika, slijedimo dženazu, kažemo onome ko kihne* jerhamukellahu - *Allah ti se smilovao, uzvratimo na selam, pomognemo onome kome je nanesena nepravda, odazovemo se pozivu u goste i uradimo ono na što nas je neko zakleo.* Buhari je zabilježio ovaj hadis na jedanaest mjesta u *Sahihu*: 41 - Kitabu el-mezalim, 5 - babun nasru el-mazlum. Muslim: 37 - Kitabu el-libasi ve ez-zine, 2 - babun tehrimu isti'mali inai ez-zehebi ve el-fidda a'la er-ridžali ve en-nisa, hadis br. 3. Tirmizi: 440 - Kitabu el-edeb, 45 - babun ma džae fi kerahijeti lubsi el-mua'sfer li er-redžuli, hadis br. 2809 i kaže: *Ovaj hadis je dobar vjerodostojan - hasenun sahihun.* Nesai na više mjesta u svom *Sunenu*: 21 - Kitabu el-dženaiz, 53 - el-emru bi ittiba' dženaiz, 4/54. Ibnu Madže: 11 - Kitabu el-keffarat, 12 - babun

Šerijat je traženje znanja o Allahu, ﷻ, i Njegovoj vjeri učinio obaveznim u nekim slučajevima za svakog pojedinca, a u nekim za grupu. Obaveznim je učinio podučavanje, širenje znanja i olakšavanje onima koji ga traže.

Šerijat je učinio kolektivnom obavezom naređivanje dobra, odvraćanje od zla, savjet, suprotstavljanje novotarima, borbu protiv nevjernika. Ako se ne pridržavaju toga ili ne urade kako treba, svi će biti grešni.[1]

Šerijat je propisao lijepo ponašanje, blagost, umiljavanje, a upozorio na nepristojnost, grubost, zavist, mržnju, prekidanje veza i druge loše osobine. Ograničenost prostorom ne dozvoljava podrobnije obrazlaganje dokaza.

Poznato je da se ne može ocijeniti koliko je čovjek stekao pohvalnih, a koliko se loših osobina riješio ako ne bi živio s ljudima i ne bi sudjelovao u međuljudskim odnosima na raznim poljima. Tek tada se pokažu strpljenje, blagost, lijepo ponašanje i lijep suživot, odnosno nadmenost, uskogrudnost, srdžba, loše ponašanje i loša priroda.

Islam je vjera džemata, Allahova, ﷻ, usmjerenja uglavnom su upućena: *Onima koji*

ibraru-l-muksim, hadis br. 2115, naveo je samo dio hadisa u vezi s ispunjenjem zakletve. Ahmed, *El-Musnedu*, 4/284, 287 i 299.

[1] O tome smo govorili u knjizi *Vesailu defi' el-gurbe*.

vjeruju. Tu spadaju i obaveze da se svi drže Allahovog, ﷻ, užeta, da se ne razilaze, podsticaj da se potpomažu u dobročinstvu i bogobojaznosti i da se ne potpomažu u grijehu i neprijateljstvu, da se bore u nerazdvojnom safu, koji je poput bedema...

Šerijat je izgradio bratske islamske odnose među vjernicima, istakao njihovu vrijednost i važnost, obećao velike nagrade onima koji se vole, posjećuju, druže i na usluzi su jedni drugima u ime Allaha, ﷻ, zabranjujući međusobnu mržnju, prekid i kidanje veza i sve drugo što rezultira nepodnošenjem i netrpeljivošću među vjernicima.[1]

[1] Enes prenosi da je Poslanik, ﷺ, rekao: ***Nemojte se mrziti, nemojte jedni drugima zavidjeti i nemojte jedan drugom leđa okretati. Allahovi robovi, budite kao braća. Nije dozvoljeno muslimanu izbjegavati drugog muslimana više od tri dana***. Buhari: 78 - Kitabu el-edebi, 57 - babun ma junha 'an et-tehasud ve et-tedabur. Muslim: 45 - Kitabu el-birru ve es-siletu ve el-adabu, 7 - babun tehrimu et-tehasudi ve et-tebagudi ve et-tedaburi, hadis br. 23 i 24. Ebu Davud: 35 - Kitabu el-edeb, 55 - babun fi men jehdžura ehahu el-muslim, hadis br. 4910. Tirmizi: 28 - Kitabu el-birri ve es-sile, 24 - babun ma dža fi el-hased, hadis br. 1935. U njegovom rivajetu se dodaje: ***Ne kidajte međusobne veze***. A o ovom hadisu je rekao: *Ovaj hadis je dobar vjerodostojan - hasenun sahihun, na ovu temu hadise su prenijeli: Ebu Bekr, Ez-Zubejr b. el-A'vvam, Ibnu Mesu'd i Ebu Hurejre*. Ahmed, *El-Musnedu*, 3/110, 119, 209, 225 i 165. Ebu

Drugo: Na osnovu ovog važnog, postojanog temelja, konstatiramo da je potpuno osamljivanje u osnovi zabranjeno zbog zanemarivanja prava, farzova i vadžiba, traženja znanja i podučavanja, naređivanja dobra i odvraćanja od zla, te održavanja rodbinskih veza. Osim toga, osamljivanjem se izlaže šejtanskim spletkama, vesvesama i zabluđivanju, jer šejtan jede izdvojenu ovcu.

Ebu Derda, ﷺ, je rekao: Čuo sam Allahovog Poslanika, ﷺ, kada je rekao: ***Šejtan je zaveo trojicu koji u naseljenom mjestu ili pustinji ne klanjaju namaz u džematu,. Drži se džemata, jer vuk jede izdvojenu ovcu.***[1]

Davud Tajalisi: Ma esnede Enes b. Malik el-Ensari, hadis br. 2091, str. 280.

[1] Ebu Davud: 2 - Kitabu-s-salati, 48 - et-tešdid fi terki el-džemaa', hadis br. 547. Nesai: 10 - Kitabu el-imame, 48 - et-tešdidu fi terki el-džemaa', 2/106. Ahmed, *Musned*, 5/196 i 6/446. Ibnu Huzejme: Kitabu el-imame fi es-salati, 12 - babun et-teglizu fi men tereke salate-l-džema' fi el-kura ve-l-bevadi, hadis br. 1486, 2/371. Ibnu Hibban, *El-Ihsan*: Kitabu-s-salati, zikru istihvazi eš-šejtan ala es-selase iza kanu fi bedvin ev karjetin ve lem judžemmiu' es-salate, hadis br. 2092. Hakim: Kitabu es-salati, 1/246 i kaže: *Lanac prenosilaca ovog hadisa je vjerodostojan - sahih, Buharija i Muslim ga nisu uvrstili u svoje zbirke*. Zehebi se složio s njim. Bejheki: Kitabu es-salati džima' ebvab fadli el-džemaa', babun fardu-l-džema' fi gajri el-džumua' ala el-kifaje, 3/53. Lanac prenosilaca ovog hadisa je dobar - *hasen*, a imam Nevevi ga je ocijenio

Naredba da se drži džemata, uz pojašnjenje da vuk jede izdvojenu ovcu, ukazuje na zabranu potpune izolacije i odvajanja od ljudi.

Na to ukazuje i razlog zašto je Ebu Derda prenio ovaj hadis. Ebu Derda je pitao Ma'dana b. ebu Talhu el-Ja'murija, ﷺ, stanuje li u selu ili gradu. Nakon toga mu je oporučio da stanuje u gradu. Međutim, postoje slučajevi koji se izuzimaju iz općeg pravila. Ukazat ćemo na njih kasnije, inša-Allah.

Treće: Tumače se na dva načina hadisi koji pohvaljuju osamljivanje i govore o vrijednosti vjernika posvećenog ibadetu u guduri, koji je ostavio ljude na miru, i hadisi koji pohvaljuju čovjeka sa stadom na vrhu brda ili u dolini koji klanja namaz, daje zekat i obožava svoga Gospodara do smrti, koji se s ljudima druži samo u dobru.

1) Da se odnose na pojedince koji nisu u stanju da se bore, naređuju dobro i odvraćaju od zla, kojima bi život s ljudima štetio ili bi oni drugima štetili, jer ima ljudi koji se ne mogu kontrolirati kada je u pitanju uznemiravanje drugih, osim ako se udalje od njih. Kada dođu u kontakt s drugima, pojavi se ono što ih podstiče na zlo i nanošenje štete sebi i drugima. Poput onih koji se rasrde kada vide nešto loše i djeluju implusivno i promijene zlo na nepropisan način.

---

vjerodostojnim - *sahih* u svojim djelima: *El-Hulasa*, str. 95 i *El-Medžmu'*, 4/183.

Tako srljajući nanesu nepravdu drugima, što nekad rezultira povećanjem zla.

Nekad zbog toga bude nemoguće naređivati dobro i odvraćati od zla, ponekad vjernici zbog toga budu uznemiravani.

Ili se odnose na ljude veoma osjetljivi na loša djela, kada ih vide, promijene raspoloženje, život im postane nesnošljiv, pa ne uživaju u životu, niti u ibadetu, u njima ovlada osjećaj otuđenja. Uz sve to, zbog svoje slabosti i nemoći ne urade ništa.

Ili se odnose na ljude slabe i sklone grijesima kada su u blizini grijeha i ljudi koji ih čine. I kada sve to svakodnevno gledaju, prihvate to i to im postane prirodno.

Sve to važi ako se pojedinac može osamiti, čuvajući što je vrednije i važnije od onoga što će izgubiti kada se osami. Takvima može biti propisano osamljivanje da bi sačuvali druge od svog zla ili sačuvali sebe od zla drugih.

Na to ukazuju izrazi u hadisima poput: ***Vjernik, bogobojazan, na vrhu brda, otklonio od ljudi svoje zlo...*** *i:* ***S ljudima se druži samo u dobru... Čovjek koji se udaljio od ljudskog zla*** i sl.

Jasno je da je osobi koja ne može pomoći muslimanima znanjem, borbom, naređivanjem dobra, odvraćanjem od zla i sl., koja ne može zaštititi ljude od svog zla kada je s njima, ili ne

može sačuvati sebe od ljudskog zla u dunjaluku ili vjeri bolje da se odvoji od njih.[1]

Na to ukazuju izrazi u spomenutim hadisima kojima su pohvaljeni vjernici ***koji se bore na Allahovom putu, životima i imecima, drže za uzde konja, kad god čuju poziv za borbu žurno se odazovu tražeći pogibiju kao šehidi.***

2) Da se odnose na vrijeme smutnji, koje je Poslanik, ﷺ, najavio i naredio osamljivanje kada do toga dođe, te da su ovi hadisi nepreciziranog značenja ograničeni hadisima preciziranog značenja.

Na to ukazuje činjenica da neke predaje hadisa kojima se dokazuje vrijednost osamljivanja upućuju na preciziranje značenja. U hadisu koji od Poslanika, ﷺ, prenosi Ebu Hurejre stoji: ***Najbolji će biti život čovjeka koji stalno drži uzde svoga konja... ili čovjeka sa svojim stadom....***

Ovaj hadis je jedan od najjačih dokaza vrijednosti osamljivanja. U njemu je upotrijebljen veznik ***ili*** dok je u drugim hadisima upotrebljen veznik ***zatim*** ili izraz ***nakon njega,*** koji ukazuje da je osamljivanje na nižem stepenu u odnosu na suživot.

Navedeni hadis u rivajetu imama Ahmeda glasi: ***Doći će vrijeme kada će najbolji ljudi***

[1] Vidi: *Fethu-l-Bari,* 11/332 i *Šerhu en-Nevevi,* 13/34.

biti...[1] U hadisu koji prenosi Ummu Malik el-Behzije stoji da je Poslanik, ﷺ, slikovito govorio o smutnji, nakon čega ga je ona upitala: *Ko će biti najbolji ljudi u toj smutnji*? U odgovoru je naveo ono što je spomenuo u prethodnom hadisu.[2]

To potvrđuje i činjenica da je nekoliko imama spomenuti hadis uvrstilo u poglavlje o smutnjama, poput Abdu-r-Rezzaka,[3]

---

[1] *El-Musned*, 2/443. Prenio ga je od Vekia', rekao je da im je pričao Usame b. Zejd, od Ba'džete b. Abdillah el-Džuhenija od Ebu Hurejre. Veki' b. El-Džerrah je pouzdan, hafiz hadisa. Usame b. Zejd el-Lejsi je iskren, ali ponekad griješi u prenošenju hadisa. Vidi: *Et-Tehzib*, 1/208, *Et-Tekrib*, 1/53, *El-Keššaf*, 1/57. Ba'džete b. Abdullah el-Džuheni je pouzdan, vidi: *Et-Tehzib*, 1/473 i *Et-Tekrib*, 1/105. Lanac prenosilaca ove predaje se slab. Ali, prenio ga je Muslim, s razlikom u tekstu, 3/1504, spomenuo je prethodno navdenu Ebu Hurejreovu verziju: **Najbolji život će biti...** putem Ebu Hazima od Ba'džetea, zatim je spomenuo prethodni lanac prenosilaca. Taj i hadisi koje ćemo navesti u poglavlju o izolaciji u smutnji potvrđuju prethodni.

[2] Tirmizi, 4/473, i kaže: *Ovaj hadis je dobar* - hasenun garibun *putem ovog lanca prenosilaca.* Hadis je slab zbog nespomenutog čovjeka u lancu prenosilaca. Postoji mogućnost da je on El-Lejs b. Selim koji je iskren ali mu je oslabilo pamćenje, o tome vidi: *Et-Tehzib*, 8/465 i *El-Keššaf*, 3/13. U oba slučaja, hadis je slab, ali ga pojačavaju prethodno spomenuti hadisi.

[3] *El-Musannef*, 11/368.

Ibn Madžea[1] i dr.

Vjerodostojno su preneseni hadisi s istom porukom u kojima se precizira da se odnose na stanje smutnje, poput hadisa koji je prenio Tavus od svoga oca, da je Allahov Poslanik, ﷺ, rekao: ***Najbolji ljudi u vremenu smutnje su oni koji drže uzde svojih konja, bore se protiv Allahovih neprijatelja, straše ih, a straše i oni njih. I oni koji se odvoje od ljudi u pustinji i izvršavaju svoje obaveze.***[2]

Ebu Hurejre, ﷺ, je rekao: *Ljudi, spopale su vas smutnje poput tmina noći. Najprije će u njoj (ili je rekao: od nje) naći spas čobanin koji se hrani mlijekom svojih ovaca ili čovjek u oklopu*

---

[1] *Sunen*, 2/1316.

[2] Abdu-r-Rezzak, *Musannef*: Babun hajru-n-nasi fi el-fiteni, hadis br. 20760. Ebu A'mr ed-Dani, *Es-Sunenu el-varide fi el-fiten*: Babun ma džae fi el-firari bi-d-din min-l-fiteni, L 153 B. Hakim, *Mustedrek*: Kitabu-l-fiteni ve el-melahim, 4/446, i kaže: *Ovaj hadis je vjerodostojan, odgovara kriterijima Buharije i Muslima, ali ga nisu uvrstili u svoje zbirke.* S njim se složio Zehebi. On je isti hadis naveo i na drugom mjestu u istom poglavlju, 4/464, i ocijenio ga istom ocijenom. Međutim, ispravno je, a Allah, ﷻ, najbolje zna, da je ovaj hadis *mursel*. Međutim, mnogi drugi hadisi ga pojačavaju, poput hadisa koji prenosi Ummu Malik el-Behzije, koji smo prethodno naveli, i hadisa koji prenosi Ebu Hurejre, koji ćemo navesti.

koji drži uzde svoga konja i hrani se od svoje sablje.[1]

Sve to ukazuje na to da se hadisi koji upoređuju vrijednost suživota i osamljivanja odnose na vrijeme smutnji, tako da je najbolji, najpotpuniji i spasu najbliži vjernik koji se posveti afirmaciji vjere, tjelesno i materijalno. Ako to nije u stanju, treba se spasiti smutnje udaljavajući se od nje i od onih koji u njoj sudjeluju, na brdu ili u dolini.

Zbog toga je hafiz hadisa Ibn Hadžer rekao u vezi s hadisima koji pohvaljuju osamljivanje, ne precizirajući stanje: *Ti hadisi se odnose na vrijeme smutnji.*[2]

U normalnim okolnostima, kada ne vlada opća smutnja, pravilo je da je musliman koji može živjeti s ljudima i strpiti se u slučaju neugodnosti, te im činiti dunjalučko i vjersko dobro, bolji od onoga ko ne živi s njima i osami se, kloneći se njihova zla.

---

[1] Abdu-r-Rezzak, *Musannef*: Babun el-fitenu, hadis br. 20731 i 20762 babun hajru-n-nasi fi el-fiteni. Hakim, *Mustedrek*: Kitabu-l-fiteni ve el-melahimi, 4/432 i kaže: *Mevkufun, vjerodostojnog lanca prenosilaca, Buhari i Muslim nisu ga uvrstili u svoje zbirke*. S njim se složio Zehebi. Ibnu ebi Šejbe: Kitabu-l-fiteni, 4924, men kerihe el-hurudže fi el-fiten, hadis br. 19110.

[2] *Fethu-l-Bari*, 6/6.

Davanje prednosti suživotu u normalnim okolnostima stav je većine uleme iz prvih generacija i učenjaka poslije njih.[1]

Četvrto: Postoji vid osamljivanja koji ne znači potpunu izolaciju i povlačenje u brda ili doline. To je vid o kome je imam Hattabi, ﷺ, rekao: *Allah ti se smilovao, osamljivanje kojem dajemo prednost ne znači potpunu izolaciju, neprisustvovanje džumama ili džematima, zanemarivanje prava ljudi u ibadetima, neširenje selama, neodgovaranje na pozdrav i slično. Ustaljeni poslovi i pozitivni običaji izuzimaju se i važe, osim u slučaju zauzetosti ili spriječenosti. Ono što želimo kada kažemo* ***osamljivanje*** *jest da se ostavi suvišno druženje i ono za čim nema potrebe.*[2]

Ako osamljivanje definiramo ovako - kao druženje s ljudima koliko je nužno, uz izvršavanje farzova, poput džume, i džemata, spajanja rodbinskih veza, štaviše sudjelovanja u životu, onda se propis bitno razlikuje.

Učenjaci su saglasni da miješanje s ljudima treba biti umjereno i da se razlikuje u zavisnosti od dobrobiti. Istina, razilaze se u određivanju

---

[1] Vidi: *Ihjau u'lumi ed-dini*, 2/222. Autor tog djela navodi da je to stav većine tabi'ina, Šafije, Ahmeda i dr. *Šerhu En-Nevevi a'la Sahihi Muslim*, 13/34. Nevevi tvrdi da je to stav Šafije i većine učenjaka. *Fethu-l-Bari*, 13/43 i 6/7, i on tvrdi da je to stav većine učenjaka.

[2] *El-U'zle*, str. 6. i 7.

dobrobiti, neki daju prednost općoj dobrobiti utemeljenoj na instituciji naređivanja dobra, odvraćanja od zla, širenja znanja, dobročinstva stvorenjima, dok kod drugih prevladava strana očuvanja individualne dobrobiti.

Nakon govora o podjeli udaljavanja od ljudi na udaljavanje vjerom i udaljavanje tijelom, Hattabi je rekao: *Propis udaljavanja tijelom od džemata, koji čine obični ljudi, u vezi je s potrebom i dobrobiti. Dobrobit i korist života ljudi u zajednicama i gradovima ogleda se u tome da se potpomažu u dobru, jer ničija dobrobit se ne može ispuniti osim suživotom, svaki čovjek treba razmisliti o sebi i vidjeti svoje mjesto u tom suživotu. Ako situacija nalaže da boravi među ljudima, zbog rada bez kog ne može ili zbog nečega u čemu se mora potpomagati s drugim ljudima, bez mogućnosti da se odseli i udalji od njih, ako bi u takvoj sitaciji to uradio osamljivanje bi štetilo njemu i njegovoj porodici... Ali, ako je potpuno neovisan, a njegovo i stanje njegovih bližnjih pozitivno i sigurno, tada je u ovom vremenu odvajanje od ljudi bolje zbog spasa i mira koji donosi.*[1]

Primjetno je da je Sulejman Hattabi vezao osamljivanje i suživot za dobrobit, nakon čega je prednost dao dobrobiti pojedinca u vidu dunjalučke dobrobiti, poput poboljšanja života, posla i izdržavanja djece i porodice. Iako se iz

[1] *El-Uzle*, str. 6.

njegove prethodne definicije razumije da se u dobrobit ubraja i dunjalučka i vjerska, on nije ukazao na vjersku dobrobit.

Hafiz hadisa Ibn Hadžer, ﷺ, prenio je, prihvatajući je i potvrđujući precizniju i potpuniju konstataciju u vezi s tim: ...*Drugi kažu:*[1] *To se razlikuje od osobe do osobe, ima ih kojima je obavezno postupati po jednom, dok je nekima bolje postupiti po jednoj od te dvije mogućnosti. O takvima ovdje nije riječ. Govorimo o stanju kada je postupanje po jednom ili drugom podjednako, tada se postupa u ovisnosti od stanja, a kada su u kontradiktornosti, zavisi od vremena kako će postupiti. Oni kojima je obaveza da žive s ljudima su osobe koje mogu otkloniti zlo, njima to biva ili fard ajn ili fard kifaje, ovisno o okolnostima i mogućnostima. Oni kojima je suživot bolji, to su oni koji znaju da im neće štetiti naređivanje dobra i odvraćanje od zla. Oni kojima su podjednaki suživot i osamljivanje, to su oni koji su sigurni u sebe, ali znaju da neće biti poslušani.*[2]

Cijelo pitanje u vezi je sa dobrobiti društva i pojedinca, tako da suživot nekada može biti obavezan pojedincu ili grupi ljudi kako bi naređivali dobro, odvraćali od zla, širili znanje, vodili ummet, koristili ummetu u dunjalučkim i ahiretskim pitanjima. Nekada osamljivanje i ostavljanje pretjeranog druženja može biti

[1] Tj., osim imama Nevevija, prethodno je spomenuo njegov stav.

[2] *Fethu-l-Bari*, 13/43.

obavezno ako time šteti sebi ili drugima, a da ne donese veću dobrobit od štete. Nekada jedno od to dvoje može biti bolje, ali da ne bude na stepenu vadžiba - obaveznog, u slučaju da čovjek jednom od te dvije mogućnosti stiče nešto pohvalno ili se rješava nečeg nepoželjnog. Ponekad obje mogućnosti mogu biti podjednake ako nema niti štete niti koristi ili kada šteta i korist budu podjednake.

Gazali je podrobno pojasnio sve što se uzima u obzir pri određivanju dobrobiti te, nakon što je spomenuo razilaženje učenjaka u vezi s tim, dokaze i jednih i drugih, koristi i štete suživota i osamljivanja,[1] rekao je: *Reći za osamljivanje da je, u globalu, bolje ili nije, greška je. Treba sagledati osobu i stanje u kojem se nalazi, stanje onoga s kim živi, razlog suživota s njim te šta gubi a šta dobija suživotom, zatim izvagati gubitak i dobit; tek tada će biti jasno i vidjet će se šta je bolje.*[2]

Nakon toga je ukazao da se mora biti umjeren u oba slučaja i da je riječ o pitanju koje je promjenjivo.[3]

---

[1] Vidi: *Ihjau u'lumi ed-din*, 2/222.-242.

[2] Vidi: *Ihjau u'lumi ed-din*, 2/242.

[3] Vidi: *Ihjau u'lumi ed-din*, 2/242, *El-U'zle*, str. 97.-100. i *Fethu-l-Bari*, 13/43.

Ispravan stav u vezi sa suživotom i osamljivanjem

Allah, ﷻ, je odredio da će uvijek biti vjernika koji čuvaju millet i ummet, koji teže uzdizanju Allahove ﷻ riječi. Obavezao ih je da pozivaju druge u vjeru, upućuju na dobro i odvraćaju od zla, obećavši im pomoć, uspjeh i nadmoć.

Priroda tih obaveza, u dobroj mjeri, zahtjeva suživot da bi im bilo dostavljeno dunjalučko i vjersko dobro, otklonjeno od njih dunjalučko i vjersko zlo, da bi se okoristili od njih u pomaganju Allahove, ﷻ, vjere i suprotstavljanju neprijateljima.

Pored toga, potrebno je i osamljivanje kako bi pojedinci sazreli, usavršili se, riješili se manjkavosti i drugih nepoželjnih osobina, koliko je to moguće, i da bi ostali čvrsti na jasnom pravom putu.

Sažeti stav u vezi sa osamljivanjem i suživotom izgledao bi ovako:

Prvo: Vjernici koji su svoj život podredili vjeri i pozivu drugih u vjeru, vođenju islamskog ummeta ka putu upute i spasa, bdijenju i čuvanju islamskog društva od svih bolesti, zala i svega što je loše, čine djela vrednija od dobrovoljnog posta i namaza koje obavlja otuđenik koji se ne bori Kur'anom i sunnetom.

Koliko god ljepote i sreće nađe onaj ko se osamio i posvetio ibadetu, onaj ko čini takva djela nađe slast i ljepotu u svojoj požrtvovanosti na Allahovom, ﷻ, putu tijelom, imetkom i vremenom. Tako mu Allah, ﷻ, to nadomjesti boljim od uloženog na ovom i na onom svijetu.

Abdullah b. Mubarek, jedan od muslimanskih prvaka, obraća se pobožnjacima stihovima:

Pobožnjače dvaju harema, da nas vidiš
shvatio bi da se s ibadetom poigravaš,

obraze svoje suzama kvasiš
dok mi vratove krvlju kvasimo,

svoje konje zalud umaraš
dok mi svoje u napadima umaramo,

Amber miriše vama, dok nama
kopitama uzvitlana prašina ljepše miriše.[1]

Poslanik, ﷺ, poseban akcent je stavio na važnost suživota s ciljem korištenja ljudima, iskrenog odnosa prema njima, naređivanja dobra i odvraćanja od zla.

Ebu Hurejre, ﷺ, je rekao: *Jedan ashab je prošao pored planinskog puta u čijoj blizini je bio manji izvor pitke vode. Bio je zadivljen, pa je rekao*: Volio bih se odvojiti od ljudi i nastaniti na

[1] Vidi: *Tabekatu-š-šafi'jje*, 1/281, *Sijeru el-e'lami en-nubela*, 8/412., *En-Nudžumu ez-zahiratu*, 2/103.-104. i dr. Stihove je uputio Fudajlu b. I'jadu, koji je, nakon što ih je pročitao, zaplakao.

ovom mjestu, ali prvo ću tražiti dozvolu od Poslanika, ﷺ! Kada je to spomenuo, Poslanik, ﷺ, mu je rekao: ***Ne radi to. Boravak na Allahovom putu bolji je od sedamdeset godina namaza u kući. Zar ne želite da vam Allah oprosti i uvede vas u Džennet? Borite se na Allahovom putu. Ko se bude borio na Allahovom putu koliko traje od jedne muže deve do druge, zagarantiran mu je Džennet.***[1]

Pripadnici ovog ummeta pomažu jedni drugima u dobru, pozivaju dobru i odvraćaju od zla. Stoga, kome se ukaže prilika da bude jedan

[1] Tirmizi: 23 - Kitabu fadailu es-sahabe, 17 - babun ma džae fi fadli el-guduvvi ve er-ravahi fi sebilillahi, hadis br. 1650 i kaže: *Ovaj hadis je dobar* - hasen. Ahmed, *El-Musned*, 2/524. El-Bezzar, *Kešfu-l-estar*: Kitabu-l-džihadi, babun fadailu el-džihadi, hadis br. 1652. Hakim: Kitabu-l-džihadi, 2/68, i kaže: *Odgovara Muslimovim kriterijima; Buharija i Muslim ga nisu naveli*. S njim se složio Zehebi. Bejheki: Kitabu es-sijeri, babun fi fadli el-džihadi fi sebilillahi, 9/60. Lanac prenosilaca ovog hadisa je *dobar* - hasen. Rekao je Hejsemi u *El-Medžme'a*, 5/280, o Bezzarovom lancu prenilaca: *Prenosioci ovog hadisa su pouzdani*. Postoje i drugi hadisi koji su slabi, ali podižu ovaj na veći stepen. Te hadise zabilježili su Ahmed u *Musnedu*, 5/266, Taberani u *El-Kebiru*, 8/257, Bejheki, 10/89. O slabosti tih hadisa, vidi: *El-Medžme'a*, 5/279 i *El-Mugni bi hamiši el-ihja*, 2/224.

od njih, treba im se pridružiti u širenju dobra, kao i u odvraćanju od zla i borbi protiv neprijatelja.[1]

To povlači za sobom sljedeće:

a) Suživot. Jer, naređivanje dobra i odvraćanje od zla ne mogu postojati bez toga. Stoga su oni saputnici i sabraća na jednom putu. Kada znamo da se ljudi razlikuju intelektualno, moralno, u razmišljanjima i stavovima, onda biva jasna potreba za strpljenjem i podnošenjem očekivanih neugodnosti suživota, koje se ne mogu promijeniti.

   Sve to spada u značenje riječi *uznemiravanje*, u vezi s čim je naređeno da se strpimo. Nije nužno da uznemiravanje bude namjerno. Razlog nelagode i tjeskobe može biti i različitost priroda i ćudi.

   U svakom slučaju, što čovjek ne voli u suživotu i druženju bolje je od onog što voli u izolaciji i osamljivanju.

b) Suživot s ljudima kojim naređuju dobro i odvraćaju od zla i koje podučavaju kako bi sve to bilo usklađeno sa njihovim stanjem. Jer, bitan činilac uspjeha daije i reformatora je poznavanje stanja i problema onih koje poziva.

Drugo: Postoji vid djelimičnog osamljivanja čiji je cilj odgoj, kada se osoba ponekad osami

[1] Vidi: *El-U'zle*, str. 31.-32.

radi ibadeta, znanja, samoobračuna, ili radi drugog odgojnog cilja.

Allah, ﷻ, je svog Poslanika, ﷺ, odgojio i pripremio za poslanstvo i objavu tako što ga je uputio na taj vid osamljivanja. Zavolio je samoću, noćima se osamljivao u pećini Hira, provodeći vrijeme u ibadetu, vraćao se svojoj porodici i Hatidži po opskrbu i ponovo odlazio u pećinu, sve dok mu tamo nije došla Istina.[1]

Suština i smisao ovog osamljivanja je, Allah, ﷻ, zna, pražnjenje srca od životnih preokupacija, tako da misli mogu slobodno ploviti nebeskim i zemaljskim prostranstvima, te oslobađanje duše od materijalističkog i paganskog pogleda na svijet koji je vladao u to vrijeme. Allah, ﷻ, je svog Poslanika, ﷺ, odgojio i pripremio tim dugim osamljivanjem punim pobožnog razmišljanja za objavu i poslanstvo, s tim da ga je i, prije toga, počastio i

[1] Hadis je prenijela Aiša, رضي الله عنها. Buhari: 1 - Bedu el-vahji, 1 - babun kejfe bede el-vahju ila resulillahi, 65 - kitabu et-tefsir, 96 - sure ikre bismi rabike elezi haleka, i 91 - Kitabu et-t'abir, 1 - babun et-t'abiru ve evvelu ma bude bihi resulullahi min el-vahj er-ruja es-saliha. Muslim: 1 - Kitabu-l-iman, 73 - babun bedu el-vahji ila resulillahi, hadis br. 252, 253 i 254. Ebu A'vvane: 1 - Kitabu-l-iman, bejanu sifeti meb'asi en-Nebijji, 1/110. Hakim: Kitabu m'arifeti es-sahabe, 3/183 i kaže: *Vjerodostojan, odgovara uslovima Buharije i Muslima, ali ga nisu uvrstili u svoje zbirke.*

odlikovao čistom dušom, tako da se svaki san koji je sanjao ostvario poput osvita zore.[1]

Privremeno osamljivanje radi ibadeta ostalo je propisano ovom ummetu u vidu itikjafa.[2]

Sam, Poslanik, ﷺ, je provodio zadnjih deset dana ramazana u itikjafu sve do svoje smrti, a poslije njegove smrti to su nastavile praktikovat njegove supruge.[3]

Propisano osamljivanje radi produhovljenja i odgoja nije ograničeno na itikjaf. Štaviše, naši prethodnici podsticali su na osamljivanje, s vremena na vrijeme, radi zikra, razmišljanja, samoobračuna i sl.

O tome se od njih prenosi mnogo izreka, koje možemo naći u odgovarajućoj literaturi.[4] Među

[1] Što je spomenuto u prethodno navedenom hadisu, koji prenosi Aiša.

[2] Itikjaf je boravak u džamiji, na određeni način, s namjerom približavanja Allahu, ﷻ. Vidi: *El-Mugni*, 3/183.

[3] Hadis o tome prenosi Aiša. Buhari: 33 - Kitabu-l-'itikaf, 1 - babun el-'itikaf fi 'ašri el-evahir ve el-'itikaf fi el-mesadžid kulliha. Muslim: 14 - Kitabu-l-'itikaf, 1 - babun el-'itikaf fi 'ašri el-evahir min ramadan, hadis br. 5. Ebu Davud: 8 - Kitabu es-savmi, 77 - babun el-'itkaf, hadis br. 2462. Nesai, *El-Kubra*: 6 - Kitabu-l-'itikaf, 1 - el-'itikafu ve sunenuhu ve zikru el-ihtilafi 'ala Ez-Zuhri fi el-haberi fi zalike, L 43 B.

[4] Brojne knjige su napisane o tome, neke od njih su: *Ez-Zuhd*, Ibnu Mubarek, *Ez-Zuhd*, El-Hennad, *Ez-*

najpoznatijim su predaja koja se prenosi od Omera u kojoj se kaže: *Imajte svoj udio u osamljivanju.*[1] Od Mesruka se prenosi: *Čovjeku zaista treba da se ponekad osami kako bi se prisjetio svojih grijeha i zatražio oprost.*[2] Ebu

Zuhd, Veki', *Ez-Zuhd*, Ahmed, *Ez-Zuhd*, Ibnu ebi 'Asim, *Ez-Zuhd*, El-Bejheki i dr. *El-U'zle*, El-Hattabi, *Ravdatu-l-ukala*, Ibnu Hibban el-Busti, *Ihjau u'lumi ed-din*, Gazali i dr.

[1] Veki' u *Kitabu-z-zuhdi*: 36 - Babun men kane juhibbu el-halve, hadis br. 235, 2/517. Ibnu S'ad u djelu *Et-Tabekat*, u biografiji Abdullaha b. Omera b. Abdu-l-Aziza, pripisujući ga njemu, 4/161. Ibnu Mubarek u *Ez-Zuhdu*, dodatak Nu'ajma b. Hammada na Mirvezijev rivajet, hadis br. 11, str. 3. Ibnu ebi 'Asim u *Ez-Zuhdu*, hadis br. 84, str. 37. Ibnu Hibban u *Ravdatu-l-'ukala*: Zikru istihbabi el-'itizali min en-nasi, str. 81. Hattabi u *El-'Uzle*, str. 11 i 12. Bejheki u *Kitabu ez-zuhdi*, hadis br. 121, str. 124. Ibnu el-Dževzi, *Menakib emiri el-m'minin Omer b. el-Hattab*: 57 - Babun fi zikri kelamihi fi ez-zuhdi ve er-rekaiki, str. 181. O njegovoj autentičnosti svjedoče i predaje od Omera, Ebu ed-Derdaa i drugih. Mogu se naći u prethodno spomenutim izvorima. Značenje ove predaje potvrđuje i Mesrukova predaja, koju ćemo naknadno navesti.

[2] Imam Ahmed, *Ez-Zuhdu*, str. 349. i 350. Ibnu ebi Šejbe, *Musannef*, 13/403. Darimi, 1/79. Ibnu S'ad, 6/80. Hennad b. Es-Surri, *Ez-Zuhdu*, 2/459 i 580. Hattabi, *El-'Uzle*, str. 35. Ebu Nu'ajm, *Hilje*, 2/97. Lanac prenosilaca ove predaje je vjerodostojan; prenosioci su pouzdani.

Sulejman Hattabi, ﷺ, je rekao: *Osamljivanje pomaže u traženju znanja, iznalaženju skrivenih propisa i mudrosti, što se ne može ostvariti ako se čovjek ne osami i oslobodi srce.*[1]

Treće: Postoji vid odvajanja od ljudi srcem, kada je vjernik koji je na pravom putu, iako tijelom s ljudima, udaljen od njih djelima i srcem, tako da ne prakticira novotarije koje oni prakticiraju, ne veže se za dunjaluk kao oni, ne slijedi strasti, te se trudi da ih izvede do spasa i sigurnog utočišta.

On živi među ljudima radi jasnog cilja: da ih izvede iz zablude u uputu, iz novotarije u sunnet, da bi ih podstakao na dobro i odvraćao od zla. Sve to ne može uraditi ispravno i djelotvorno ako ne živi s njima, ne zna njihovo stanje i ne čini im dobročinstvo riječima i djelima koliko god može. Suživot s ciljem daje mu poseban osjećaj, koji ga uveliko čuva od uticaja ljudskih djela, njihovih strasti i zastranjivanja.

Time će steći lijepe i pohvalne osobine, koje su mu, možda, nedostajale, imat će korist od onoga što razvija razum, imat će uvid u prilike stanovnika tog vremena i njihovu narav, moći će vidjeti suštinu i dalekosežnost zastranjivanja. Nakon toga, može pristupiti uklanjanju uočenih negativnosti na najbolji mogući način, tako da se ne utopi u okolini i ne napusti svoje znanje, namjeru i poziv.

[1] *El-U'zle*, str. 34.

Na taj način, može spojiti suživot i odvajanje od ljudi, suživot tijelom, a odvajanje srcem, djelima i osjećajima.

Abdullah b. Mesu'd, ﷺ, rekao je: *Živite s ljudima i budite odvojeni od njih, rukujte se s njima, ali ne štetite svojoj vjeri* .[1]

[1] Ibnu ebi Šejbe, *El-Musannef*: Kitabu-l-edebi, 1032 - fi muhaletati en-nasi ve muhalefetihim, hadis br. 6272, 8/753. Veki' b. El-Džerah, *Ez-Zuhdu*: 73 - Babun kitabu ehli-l-hajri ba'duhum li ba'd, hadis br. 531, 3/853. Hennad, *Ez-Zuhdu*: 119 - Babun muhaletatu en-nasi, br. 1247, 2/588. On je ovu predaju prenio kao Poslanikov, ﷺ, hadis ne spominjući Abdullaha b. Mesu'da, što je greška; svi drugi izvori navode ovu predaju kao Abdullahov govor, a lanac prenosilaca u svim slučajevima je isti. Jakub b. Sufjan el-Fesevi, *El-M'arifetu ve et-tarih*, 2/204. Taberani, *El-Kebir*: 772 - Abdullah b. Mesu'd el-Huzeli, br. 9757, 9/412. Hattabi, *El-'Uzle*: Babun fi luzumi el-kasdi fi haletej el-'uzle ve el-hulta, str. 99. Bejheki, *Ez-Zuhdu el-kebiru*, br. 190, str. 141. Prenosioci ovog lanca prenosilaca su pouzdani, ali postoji bojazan da jedan od prenosilaca, Hubejb b. ebi Sabit je *mudellis*, jer je ovu predaju u svim meni dostupnim verzijama prenio riječima *'an* - od. Međutim, drugim lanacem prenosilaca, koji ćemo navesti, ova predaja biva pojačana i autentična. Buhari, *Sahih*, ne navodeći lanac prenosilaca: 78 - Kitabu-l-edebi, 81 - babun el-inbsat li en-nasi, 7/102. Hafiz hadisa Ibnu Hadžer ukazao je na Taberanijevu predaju i rekao: *Ibnu Mubarek je naveo ovu predaju u djelu: El-Birru ve es-siletu, drugim putem od Abdullaha b. Mesu'da, koja glasi: Miješajte se s ljudima, ali se odvojite djelima. -*

Fethu-l-Bari, 10/526. O tome vidi: *Tegliku-t-t'aliki*, 5/102. Ova predaja je prenesena i drugim putem od Abdullaha b. Mesu'da. Taberani, *El-Kebiru*, br. 9756, 9/412. S ovim lancem prenosilaca ova predaja je, ako Bog da, vjerodostojna. Hejsemi je, nakon što je naveo spomenutu predaju od Abdullaha b. Mesu'da, rekao: *Predaju je zabilježio Taberani s dva lanca prenosilaca, jedan je vjerodostojan. El-Medžmea'*, 7/280. Ovu predaju potvrđuje i Omerova izreka: *Miješajte se s ljudima u onome što vole, ali se razlikujte u djelima...* Ovu Omerovu predaju zabilježio je Abdu-r-Rezzak u *El-Musannefu*, 11/144. Huzejfe je također rekao nešto slično: *Iskreno se druži s vjernikom, kontaktiraj i s nevjernikom, ali vjeru čuvaj.* Ovu predaju je zabilježio Ebu Nu'ajm, *Hilje*, 1/280. Od Alije se prenosi da je rekao: *Budite s ljudima tijelom i govorom, ali se razlikujte srcem i djelima. Svakom pripada što zasluži, a na Sudnjem danu ljudi će biti s onima koje vole.* Darimi, 1/78. Bejheki, *Ez-Zuhdu el-kebiru*, str. 141. Od Ebu Zerra se prenosi slična predaja pripisana Poslaniku, ﷺ, koju su zabilježili Bejheki u *Ez-Zuhdu el-kebiru*, str. 142 i Taberani u *El-Evsatu*, 1/293. O ovoj predaji, Taberani je rekao da je prenesena samo jednim lancem prenosilaca, u kojem se nalazi Ebu Tevbe. Hejsemi u *El-Medžmea'*, 7/283, o ovoj predaji je rekao: *U lancu prenosilaca ove predaje nalazi se Jezid b. Rabi'a er-Rahbi; njegove hadise učenjaci nisu prihvatili* - metruk. Prenosi se preko Sevbana ista predaja od Poslanika, ﷺ, koju je zabilježio El-Bezzar u *Kešfu-l-estaru*, 4/113. Hejsemi je o toj predaji rekao: *U lancu prenosilaca ove predaje nalazi se Jezid b. Rabi'a čije hadise učenjaci nisu prihvatili - metruk. Međutim, Ibnu A'di je za njega rekao: Nadam se da nije problematičan. El-Medžmea'*, 7/283. Sličnu predaju su, od Ebu Sei'da,

Ibn Mesu'd, Huzejfe, Sa'sa' b. Savhan, Ali b. ebi Talib, Sevban i Ebu Sei'd, ﵃, naređuju, kako stoji u ovoj i sličnim predajama, suživot, s jedne strane, te odvajanje i suprotno postupanje, s druge strane.

U tome nema kontradiktornosti. Radi se o, kako je pojašnjeno u ovoj i njoj sličnim predajama, fizičkom miješanju, a odvajanju djelima kako takav suživot ne bi naštetio vjerniku i njegovoj vjeri.

Važnije od toga je da je cilj suživota *svjedočenje,* svjedočenje da je dobročinitelj dobročinitelj, treba mu pomoći, čuvati ga koliko je moguće, njegovu porodicu i imetak. Svjedočenje da je grešnik grešnik, da se negira ono što radi, da se ne radi ono što on radi, da mu se kaže istina, da se odrekne njegovih djela, makar bio uglednik ili velikan.[1] Tako se navodi u hadisu koji prenosi Ebu Sei'd, ﵁.

zabilježili Bejheki u *Ez-Zuhdu el-kebiru*, str. 142., i Taberani u *El-Evsatu*, 1/227 B, i kaže: *Od Jahjaa ga prenosi Ibnu Burejde, od njega Abdu-r-Rahman, a od njih Halid.*

[1] To je istina ukoliko se ne boji većeg nereda i posljedica javno upućenih kritika vođama. Ukoliko postoji opasnost od navedenih posljedica, kritiku će uputiti tajno, na lijep način. Međutim, ako postoji bojazan da ljudi smatraju istinom postupak velikana ili vođe, tada treba reagirati javno na najljepši način, kao što je uradio Ebu Sei'd el-Hudri kada je Mervan b. El-Hakem, namjesnik Medine, održao hutbu prije bajram-namaza. (Abdu-l-Aziz b. Baz.)

Takav suživot s ciljem je ono što se traži, a traži se odvajanje i srcem i djelima. Vjernicima je potrebno i jedno i drugo, uprkos tome što, donekle, na pojedinca može uticati suživot, ali taj uticaj je neznatan kada se uporedi sa dobrobiti suživota koja se oglada u upućivanju i usmjeravanju ljudi.

Okolnosti u kojima je propisano osamljivanje

U nekim okolnostima propisano je potpuno ili djelimično osamljivanje. Ponekad vidovi tog osamljivanja mogu biti različiti, što zavisi od okolnosti, ali sam ih zbog međusobne povezanosti naveo pod jednim naslovom.

Potrebno je imati u vidu da ćemo govoriti o općim stanjima koja se odnose na većinu ljudi kada se dogode velike promjene u društvu, a ne o onom što se odnosi na pojedinca. O odvajanju iz ličnih razloga već smo govorili, poput nepodnošenja viđenja grijeha i nemorala ili opravdanog straha da se padne u njih, ili zbog loše ćudi, kao što su žestina, brzopletost i druge loše osobine zbog kojih pojedinac nanosi štetu drugima. Ne dobija ništa korisno, a ne može se riješiti tih osobina, niti ih ublažiti.

Prvo: *Kada zavlada nered.* Poslanik, ﷺ, je ukazao da će doći vrijeme kada će stanje u društvu biti nepopravljivo, zbog razilaženja, međusobnih

sukoba, nerazumijevanja, nepovjerenja, pronevjera ugovora i zavjeta.

O ljudima iz tog vremena je rekao da su kao *husale*. *Husale* znači *otpad*, poput otpada pšenice, riže, hurmi i svega što ima ljusku. *Husale* kao otpad ljudi znači *najgori ljudi*.[1]

Time je ukazao na opće zastranjivanje, potpuno otuđenje te da će zlo pobijediti i neće biti nade u popravak stanja. Poslanik, ﷺ, je pojasnio da je propisano da se tada vodi briga isključivo o sebi i da se ne brine o društvu.

Abdullah b. A'mr b. el-A's, ؓ, prenosi da je Poslanik, ﷺ, rekao: ***Šta da radite u vrijeme,*** *ili* ***uskoro će doći vrijeme kada će ljudi biti prosijani, ostat će samo otpad od ljudi, koji će raskidati ugovore, neće ispunjavati zavjete i bit će razjedinjeni*** *- isprepleo je prste -* Rekoše: *Šta da radimo, Allahov Poslaniče?* Reče: ***Držite se dobra, ostavite zlo, brinite se o sebi i ostavite ljude.***[2]

---

[1] Vidi: *En-Nihaje*, 1/339.

[2] Ebu Davud: 31 - Kitabu-l-melahim, 17 - babun el-emru ve en-nehju, hadis br. 4342, 4/513. Ibnu Madže: 36 - Kitabu-l-fiteni, 10 - babun et-tesebbut fi el-fitne, hadis br. 3957, 2/1307. Tahavi, *El-Muškilu*: Babun bejanu muškil ma ruvije a'n resulillahi fi ez-zeman ellezi jedžibu 'ala en-nasi el-ikbalu 'ala hassatihim ve terku a'metihim, 1/67. Ebu A'mr ed-Dani, *Es-Sunenu el-varidetu fi el-fiten*: Babun el-husaletu min en-nas, br. 18 B. Ovaj lanac prenosilaca je dobar - *hasen*, zbog stanja Abdu-l-

Mirdas el-Eslemi, ﷺ, koji je dao prisegu pod drvetom, prenio je da je Poslanik, ﷺ, rekao: ***Dobri ljudi će umirati jedan po jedan, ostat će samo otpad od ljudi, poput otpada pšenice ili hurmi. Oni će kod Allaha biti bezvrijedni.***[1]

Aziza b. ebi Hazima. Međutim, nije on sam prenio ovu predaju od svoga oca, to su uradili i drugi. Istu predaju je zabilježio Tahavi u *El-Muškilu,* putem Junusa b. Abdu-l-E'ala od Ebu Hazima. Junus je pouzdan prenosilac, o njemu vidi: *Et-Tehzib,* 11/440 i *Et-Tekrib,* 2/50. Međutim, ova predaja je prekinuta, Junus je rođen 170. h. god., dok je Ebu Hazim, prema posljednjem što je rečeno, umro 144. h. god. Ili je, prilikom štampe, između njih ispušteno ime. O tome vidi: *Et-Tehzib,* 4/144, i 11/441. Ahmed, *El-Musned,* 2/221. Tahavi, *Muškilu-l-asari,* 1/67. Hakim: Kitabu-l-fiteni ve el-melahim, 4/435., i kaže: *Lanac prenosilca ovog hadisa je vjerodostojan, Buhari i Muslim ga nisu uvrstili u svoje zbirke.* S njim se složio Zehebi. Svi su ga prenijeli putem Ja'kuba b. Abdu-r-Rahmana, koji se pripisuje plemenu Benu Zehre. On je pouzdan prenosilac. Vidi: *Et-Tehzib,* 11/391 i *Et-Tekrib,* 2/376. Hadis je, s ovim lancem prenosilaca, vjerodostojan.

[1] Buhari: 81 - Kitabu-r-rikaki, 9 - babun zihabu es-salihin, 7/147, i 64 - kitabu-l-megazi, 35 - babun gazvetu el-Hudejbije, 5/63. Buhari je ovu predaju prenio kao govor ashaba - *mevkuf.* Ahmed, *Musned,* 4/193. Ovu predaju potvrđuje hadis koji je prenio Mustevrid el-Fihri, a koju je zabilježio Hattabi u *El-U'zle,* str. 67. To potvrđuje i predaja Omerove supruge El-Fezarijje koja glasi: *Odlazit ćete, bolji pa bolji. Ostat će otpad od ljudi kao što je otpad od hurmi. Skakat će jedni na druge kao koze i jarci... Sudnji dan će*

U ovim hadisima Poslanik, ﷺ, je pojasnio neke karakteristike ljudi tog vremena;

- ☒ Da su otpad od ljudi, što znači da su im veoma slabi vjera, moral, razum i ljudskost. To je ostatak od ljudi, kao što je otpad ostatak na dnu posude.
- ☒ Ugovore i emanete pronevjeravaju, neće im se vjerovati, kad govore lažu, kad obećaju ne ispune, kada ugovore prekrše, kada se spore prelaze granicu, kada im se nešto povjeri pronevjere. Buhari je, u *Sahihu,* u Poglavlju o smutnjama, naslovio

---

biti u njihovo vrijeme. Ibnu Hadžer je rekao: *Ovu predaju je zabilježio Sei'd b. Junus u Tarihu Misr. Ne pripisuje se direktno Poslaniku, ﷺ, ali se ubraja u hadise.* Potvrda tom je i hadis koji je prenio A'lja es-Selemi, pripisujući ga Poslaniku, ﷺ: ***Sudnji dan će nastupiti kada ostane otpad od ljudi.*** Zabilježio ga je Ibnu A'di u *El-Kamilu,* 5/1956. Ibnu Hadžer je spomenuo da ga je zabilježio i Et-Taberani, *Fethu-l-Bari,* 13/39. I četvrti hadis koji potvrđuje navedeni je hadis koji prenosi Ruvejfi' b. Sabit: *Donesene su Poslaniku, ﷺ, svježe i starije hurme. Sve su pojeli, ostale su samo košpe, pa reče:* **Znate li šta je ovo?** Rekli su: *Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju!* Reče: ***Odlazit ćete, bolji pa bolji, tako da će od ljudi ostati ovakvi.*** Tj., otpad kao što su ove košpe otpad od hurmi. Ibnu Hibban, *El-Mevarid,* str. 454. Hakim, 4/434, i kaže: *Lanac prenosilaca je vjerodostojan, Buhari i Muslim ga nisu uvrstili u svoje zbirke.* S njim se složio Zehebi.

hadis: *Kada ostane otpad od ljudi.* Nakon toga je naveo hadis koji prenosi Huzejfe, ﷺ, o nestajanju emaneta. Gotovo niko ga neće ispunjavati, pa će se pričati da ima pouzdan čovjek u tom i tom plemenu.[1]

- Razjedinjenost. Bit će veoma razjedinjeni, što je Poslanik, ﷺ, i praktično, preplitanjem prstiju, pokazao. Ebu Sa'lebe el-Hušeni, r.h, kada je upitan[2] o značenju ajeta:

﴿...عَلَيْكُمْ أَنفُسَكُمْ...﴾.

...Brinite se samo o sebi...[3].

rekao je: *Tako mi Allaha, upitao si o tome onoga koji zna! Pitao sam Poslanika o tome, pa mi je rekao*: ***Naređujte dobro i odvraćajte od zla sve dok ne dođe vrijeme kada će se ljudi povoditi za pohlepom i strastima, kada će davati prednost dunjaluku i kada će svako biti opčinjen svojim mišljenjem. Tada se brinite o sebi i ostavite druge!***

Ovaj hadis je pojasnio još neke karakteristike ljudi tog vremena:

[1] Buhari, 8/91.

[2] Pitao je Ebu Umejje eš-Š'abani.

[3] *El-Maida*, 105.

- Pohlepa, koja je škrtost uz želju da se ima više,[1] a povođenje za njom znači da joj se potčini imetkom, nečinjenjem dobra i podsticanjem drugih na nju.[2]
- Slijeđenje strasti, tj. svaki čovjek će slijediti ono što mu se prohtije, ne obazirući se ni na šerijat, ni na vjeru. Slijedit će strast makar u tome bila njegova propast. Sve to ukazuje na to da će se ljudi tog vremena okrenuti od Objave i rada po njoj, i ukazuje na otuđenje vjernika, onih koji se klone povođenja za strastima i onoga što je rezultat tog povođenja, grijeha i novotarija.
- Davanje prednosti dunjaluku nad ahiretom, kao što je Allah, ﷻ, opisao:

﴿بَلْ تُؤْثِرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ۝ وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ وَأَبْقَى﴾

Ali, vi život na ovom svijetu volite, a onaj svijet je bolji i vječan je.[3]

Velike su posljedice davanja prednosti dunjaluku nad ahiretom. Neke od njih su: nenaređivanje dobra i neodvraćanje od zla,

[1] Vidi: *Lisanu-l-a'rab*, 2/495.

[2] Vidi: *A'vnu-l-m'abud*, 4/216.

[3] *El-A'la*, 16. i 17.

slabost - *vehen* na koju je Poslanik, ﷺ, upozorio.[1] Davanje prednosti dunjaluku može odvesti do nevjerstva, rekao je Allah, ﷻ:

﴿وَوَيْلٌ لِّلْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابٍ شَدِيدٍ ۞ الَّذِينَ يَسْتَحِبُّونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا أُولَٰئِكَ فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ﴾.

A od užasne patnje teško nevjernicima, koji život na ovom svijetu vole više od onoga svijeta i koji od Allahova puta odvraćaju i nastoje da ga prikažu krivim! Oni su u velikoj zabludi.[2]

- Općinjenost svojim mišljenjem razlog je zapostavljanja Kur'ana i sunneta, govora prvih generacija i imama. Razlog je odbijanja istine i, kao posljedica toga, množe se greške i više ih nije moguće zaustaviti, ni popraviti.

Rezultat toga je da nema koristi od naređivanja dobra, odvraćanja od zla i reformi u masi, a masom se smatraju obični ljudi, većina, makar bili vladajuća klasa i poglavari.[3]

[1] Hadis o tome prenio je Sevban.

[2] *Ibrahim*, 2. i 3.

[3] Vidi: *El-U'zle*, Hattabi, str. 9., 10., 53. i 82.-87.

Možda se zbog naređivanja dobra i odvraćanja od zla poveća zlo i onaj ko to radi bude uznemiravan, on i njegova porodica, a imetak mu uzurpiran. To bi mogla biti i opća odrednica za to stanje, tj. da od poziva u vjeru, naređivanja dobra i odvraćanja od zla, u globalnom smislu, nema nikakve koristi muslimanima, dok, s druge strane, postoji predviđena vjerska i dunjalučka šteta onome koji naređuje, kao i drugima.

Nema sumnje da, u tom slučaju, generalna šerijatska pravila nalažu ostavljanje naređivanja dobra i odvraćanja od zla da bi se otklonila predviđena šteta kojoj ne parira dobrobit od naređivanja dobra i odvraćanja od zla.[1] Tako je sve u skladu s generalnim šerijatskim pravilom o šteti i dobrobiti.

Konkretno određivanje tog vremena podložno je razilaženju i zavisno je od vremena i prostora. Imam Tahavi o tome je rekao: *Vremena se razlikuju i svako vrijeme ima svoje propise koje je Poslanik pojasnio i kojima je podučio ljude. Podučio ih je i šta da rade u tim vremenima. Zato se ljudi toga moraju strogo pridržavati, te svaku Poslanikovu naredbu postaviti na njeno mjesto, ne posežući za nečim drugim.*[2]

[1] U knjizi *Vesailu defi' el-gurbe*, u poglavlju o naređivanju dobra i odvraćanju od zla, govorili smo općenito o dobrobiti i šteti, te o generalnom pravilu kada se pojave sukobi interesa.

[2] *Muškilu-l-asar*, 2/69. i 70.

Međutim, ovladavanja takvih zabludjelosti i zastranjivanja na Zemlji, Allah, ﷻ, zna, neće biti do pred Sudnji dan, nakon Isa'a i mehdija, kao što će potpuni džahilijjet ovladati tek nakon uzimanja duša vjernicima.

To potkrepljuje činjenica da je Allah, ﷻ, spustio Kur'an i vjeru da ih ljudi slijede i da ih se pridržavaju, Kjabu - svetu Kuću učinio je ljudima mjestom za ibadet, odredio je Svojom mudrošću i milošću da opstanu vjernici do Njegove naredbe..., a sve to radi upute ljudima i jasnoće Pravog puta.

Kada sve to u potpunosti izgubi svoju funkciju, gubi se svrha postojanja toga i zato Allah, ﷻ, dozvoliti da sve to nestane.

Kur'an će biti uzdignut kada ne bude čitan i kada se ne bude razmišljalo i radilo po njemu. Islam će nestatati poput oporene odjeće.

Kjaba će, kamen po kamen, biti srušena, srušit će je Abesinac kratkih potkoljenica, kao što je Poslanik, ﷺ, obavijestio u hadisima koje prenose Ibn Abbas, Ebu Hurejre i drugi.[1] Tako će i

[1] Hadis o tome je vjerodostojno prenesen od nekoliko ashaba, među kojima su Ibnu Abbas i Ebu Hurejre. Hadis koji prenosi Ibnu Abbas zabilježilo je Buhari: 35 - kitabu-l-hadž, 35 - babun hedmu-l-K'abe. Hadis koji je prenio Ebu Hurejre zabilježili su: Buhari: 35 - kitabu-l-hadždž, 49 - babun hedmu-l-K'abe. Muslim: 52 - Kitabu-l-fiteni, 18 - babun la tekumu es-sa'atu hatta jemurre er-redžulu bi kabri er-redžul..., hadis

vjernici, koji su zaduženi da naređuju dobro i odvraćaju od zla, postojati u ummetu dok to bude urađalo plodom i od toga bude koristi. Kada toga ne bude, kada ljudi budu okupirani dunjalukom, povedu se za svojim strastima i u najpotpunijem obliku obistine se karakteristike spomenute u dva prethodna hadisa, Allah, ﷻ, će poslati ugodan vjetar, koji će uzeti dušu svakom vjerniku i ostat će najgori ljudi. Javno će spolno općiti kao magarci. U njihovo vrijeme bit će Sudnji dan.

U vezi s tim možemo se osloniti na Fezarijinu[1] predaju, u kojoj se ukazuje da će taj ljudski otpad *jahati jedan na drugom* i da će *Sudnji dan nastupiti u njihovo vrijeme.*

Zbog toga je hafiz hadisa Ibn Hadžer, ﷺ, u komentaru hadisa koji prenosi Mirdas el-Eslemi, ﷺ, rekao: *Hadis ukazuje da će pred Sudnji dan nestati dobrih ljudi i da će ostati samo loši. Ovim hadisom neki dokazuju da je moguće da na Zemlji ostanu samo potpune neznalice, bez učenjaka.*[2]

Postojanje takvog stanja na određenom mjestu ili mjestima moguće je prema šerijatu i kaderu, s tim da, u svom punom obliku, ne bude beznadežno i prevladavajuće u svim gradovima.

br. 57 i 59. Nesai: 24 - Kitabu menasiku-l-hadždži, 125 - binau-l-K'abe, 5/216 i dr.

[1] Omerova supruga.

[2] *Fethu-l-Bari*, 11/252.

Međutim ljudi, zbog više razloga nisu jedinstveni u ocjeni tog stanja. Kod nekih prevladava pesimizam, kod nekih optimizam, a neki su umjereni.

U svakom slučaju, prilikom primjene ovog hadisa na neko stanje mora se voditi računa o sljedećem:

a) Primjena propisa za karakteristike navedene u hadisu i njima slične razlikuje se od osobe do osobe, u zavisnosti od poznavanja šerijata i stanja ljudi, od čovjekove prirode, snažnog, blagog ili umjerenog reagiranja na loša djela. Zbog toga su neki prethodnici smatrali da se ovaj hadis odnosi na njihovo vrijeme,[1] što je slučaj i danas sa nekim učenjacima. U vezi s ovim pitanjem, u obzir se uzimaju mišljenja onih koji imaju ispravno šerijatsko znanje, poznaju stanje i koji su umjereni u nazorima i razmišljanju. Takvi će sve izvagati pravednom vagom, neće gledati samo tamnu stranu stvarnosti, uzet će u obzir sve okolnosti. Neće kao sudiju uzimati svoje ćudi, osjećanja i reakcije, već šerijat i tekstove Kur'ana i hadisa. Neće pogriješiti zbog nepoznavanja i nepraćenja stanja.

---

[1] Vidi: *El-U'zle*, Hattabi i njegov stav u vezi s tim na str. 9. i 11., zatim 29.-33., 35.-36. i 67.-87. *Fethu-l-Bari*, 13/16, vidi stav Ibnu Bettala u vezi s tim. Također, vidi uvod u komentar hadisa o otuđenicima u prvoj knjizi.

b) Stanje se razlikuje od mjesta do mjesta, od vremena do vremena. Ponekad stanje može biti loše, pa da se, zatim, popravi, i obratno. Vremena se mijenjaju. U pitanju je borba između sljedbenika dobra i zla koja je potčinjena Allahovim, ﷻ, kosmičkim zakonima.

c) Propis da određeno stanje potpada pod ovaj hadis povlači za sobom ispravnost i propisanost osamljivanja i vođenja brige samo o sebi, te da više ne važi obaveza naređivanja dobra i odvraćanja od zla, što se jasno vidi iz hadisa koji prenosi Ebu Sa'lebe el-Hušeni, رضي الله عنه, u kom se kaže: ***Naređujte dobro i odvraćajte od zla, pa kada vidite gramzivost...*** To znači da je to izuzetak od generalnog principa obaveze naređivanja dobra i odvraćanja od zla, borbe i poziva u vjeru. Taj izuzetak, i pored toga što je u skladu sa generalnim pravilom o šteti i dobrobiti, samo je vanredno stanje u određenom vremenu.

Veoma je opasno donošenje takvog propisa zbog kojeg se zapostavlja generalno šerijatsko pravilo i prihatljivo je isključivo ako ga donesu veliki učenjaci šerijata, koji imaju potpunu i uravnoteženu predstavu o okolnostima.

Ne može se napustiti generalno punovažno pravilo ako nije u pitanju ono u šta nema nimalo sumnje, tako da čovjek ne bude odgovoran pred

Allahom, ﷻ, zbog ostavljanja naređivanja dobra i odvraćanja od zla.

Poslanik, ﷺ, je pojasnio vjerniku kako se treba ponašati u tom stanju. Dao mu je dvije važne smjernice:

Prva: Da uzme što je dobro u tom društvu - *ma'ruf*, a da ostavi što je loše - *munker*.

Druga: Da se brine o sebi i da ostavi masu.

U prvoj je pojašnjen odnos pojedinca i skupine spram stvarnosti. Taj odnos se odlikuje pravednošću; uzet će se što je dobro - *ma'ruf*, tj. što su šerijat i zdrav razum ocijenili dobrim, a ostavit će zlo - *munker*, tj. što šerijat nije propisao, niti zdrav razum prihvatio.[1]

Na taj način, oni koriste dobro koje je kod drugih i čuvaju se njihovog zla. Čuvaju se glavnih karakteristika stanovnika tog vremena: gramzivosti, slijeđenja strasti i opčinjenosti svojim mišljenjem. Jer, primjenjuju šerijat koji im je pojasnio dobro da bi radili po njemu i zlo da bi ga se klonili.

Spasit će se novotarija, neispravnih mišljenja i strasti, što je uzrok nesloge, a nesloga je karakteristika tog vremena, kao što je opisano u hadisu: ***...Razići će se, pa će biti ovakvi*** - *isprepleo je prste...* Oni koji se drže sunneta, sačuvani su od razilaženja, a uzrok eventualnom razilaženju među njima je odstupanje od sunneta.

---

[1] *El-U'zle*, str. 9.

U *drugoj* je pojašnjen odnos spram pojedinca i mase.

Imam Hattabi, ﷺ, smatra da se izraz *hassa*, upotrijebljen u hadisu, odnosi na pojedinca i njegove lične potrebe: izdržavanje porodice, briga o bližnjim, udovoljavanje njihovim potrebama. I smatra da se to odnosi na dunjalučke dobrobiti.

Smatra da se ostavljanje mase - *a'mme* odnosi na nemiješanje u ono što oni rade, ostavljanje vođstva i vladanja ili posredovanja u bilo čemu.[1]

Ako se vratimo na jezičko polje, vidjet ćemo da pojam *hassa*, ima više značenja:

Prvo: *Sama osoba*. Kaže se: *Čuvaj se*, tj. čuvaj samo sebe. U tom kontekstu je i hadis: ***Radite dobra djela prije šestero: izlaska Sunca sa zapada, dima, Dedždžala, životinje, smrti*** - *hassa* ***ili Kijametskog dana*** - *a'mme*.[2]

---

[1] *El-U'zle*, str. 9.-10.

[2] Muslim: 52 - Kitabu-l-fiteni ve ešrati es-sa'ati, 25 - babun fi bekijjeti min ehadisi ed-dedždžal, hadis br. 128, 3/2267. Prenio ga je Ebu Hurejre. Ahmed, *Musned*, 2/324, 337, 407 i 511. Ebu Davud et-Tajalisi: Ma esnedehu Ebu Hurejre, Abdullah b. Mubah 'an Ebi Hurejre, hadis br. 2549, str. 332. Ovu predaju potvrđuje hadis koji je prenio Enes. Ibnu Madže, 2/1348. El-Busiri je rekao: *Lanac prenosilaca, ovog hadisa je dobar - hasen. Sinan b. Sa'd je prenosilac o kojem učenjaci imaju oprečne stavove i razilaze se u vezi s njegovim imenom.* - Misbahu-z-zudžadže, 3/256.

Izraz *hassa* ili *huvejsa* u ovom hadisu znači *nešto lično, što je u vezi s pojedincem.* U ovom slučaju to je smrt.[1] *A'mme* je protumačio Katade, rekavši da se odnosi na Kijametski dan.[2]

Ako tako protumačimo navedeni hadis, to bi značilo da se svako treba brinuti samo o sebi.

Drugo: *Obaveze čovjeka u vezi s dunjalukom*: izdržavanje žene i djece, udovoljavanje njihovim potrebama.[3]

Ako tako protumačimo hadis, to bi značilo da se čovjek ograniči na minimum svojih i potreba onih koje izdržava i na minimum miješanja s ljudima.

Treće: *Odabrano društvo i prijatelji.*

U tom kontekstu, pjesnik je rekao:

Ako mi neko podari ljubav svoju,
iako je daleko, ja to neću zaboraviti[4]

El-Ezheri, (ﷺ), je rekao:

Hadis koji je zabilježio Veki' u *Ez-Zudu*, 2/525, od Hasana, također potvrđuje taj hadis.

[1] Vidi: *En-Nihaje*, 2/37., *Šerh En-Nevevi 'ala Muslim*, 18/87.

[2] Vidi: *Musned*, Ahmed, 2/324.

[3] Vidi: *El-U'zle*, str. 9.

[4] Vidi: *Tadžu-l-a'rus*, 4/387; pripisao ga je Ebu Zejdu. *El-Kamus*, 2/313.

Hassa *je ono što si izabrao za sebe.*[1] U tom značenju su i riječi pripisane Poslaniku, (ﷺ): *Svaki poslanik je imao odabrane prijatelje, a moji odabrani prijatelji su Ebu Bekr i Omer.*[2]

Ako tako protumačimo hadis, to bi značilo da se čovjek brine za svoje odabrane prijatelje, s kojima prijateljuje u ime Allaha, (ﷻ), da vodi brigu o njihovim dunjalučkim i vjerskim potrebama, a da se kloni mase.

Sve to važi za situaciju kojoj odgovara opis spomenut u hadisu, a već je spomenuto da biva u dva slučaja:

Prvi: Da se obistini u određenom vremenu na dijelu islamske zemlje, što se može dogoditi bilo kada.

Drugi: Da se dogodi na cijeloj Zemlji u potpunom obliku; to će se dogoditi - kako smo vidjeli iz studije - pred Sudnji dan, kada neće biti koristi od naređivanja dobra i odvraćanja od zla.

[1] *Tehzibu-l-lugati*, 6/552.

[2] Taberani, *El-Kebiru*: Musned ibn Mesu'd, hadis br. 10008, 10/94. Putem Abdu-r-Rahima b. Hammada, od El-E'ameša, od Ibrahima, od A'lkame, od Abdullaha. Zehebi je rekao o Abdu-r-Rahimu: *Slab, nisam našao govor učenjaka o njemu, Ibnu Hibban ga je uvrstio u pouzdane prenosioce, ali Bejheki je ukazao da je slab.* Vidi: *El-Mizan*, 2/603 i *El-Lisan*, 4/5.

Naređeno je da tada vjernici brinu samo o sebi i ostave druge dok ne dođe Allahova, ﷻ, odredba, a Allah najbolje zna.

Treće značenje je najbliže onome na što ukazuje hadis. Iz više razloga:

Podudarnost s ajetom:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنفُسَكُمْ لَا يَضُرُّكُم مَّن ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ﴾.

O vjernici, brinite se o sebi; ako ste na Pravom putu, neće vam nauditi onaj koji je zalutao...[1]

Kao da je hadis dio značenja ajeta. Poslanik, ﷺ, kada je protumačio ajet, ukazao je na obavezu naređivanja dobra i odvraćanja od zla sve dok ne ostane otpad od ljudi. Tada s vjernika spada ta obaveza i odgovornost za stanje ljudi. Tada će od njih biti traženo da vode računa samo o sebi i neće im nauditi zabluda drugih. Ajet je tako protumačila grupa ashaba i učenjaka iz reda prvih generacija: Ibn Mesu'd, Ibn Omer i El-Hasan el-Basri, ﷺ. Oni smatraju da još nije došlo vrijeme za primjenu ovog ajeta i da će se on obistiniti pred Sudnji dan.[2]

---

[1] *El-Maida*, 105.

[2] Od njih se o tome prenose brojne predaje. Naveo ih je imam Taberi u *Tefsiru*, 7/94.-97.

Od dobrih ljudi šerijat je tražio da u svakoj situaciji brinu jedan o drugom i da pomažu jedan drugom koliko mogu.

Hadis se obraća grupi zamjenicom za množinu: ***...brinite se o sebi...***, ne jedninom, pa da se razumije da podstiče pojedinca na osamljivanje.

Izraz *hassa* u hadisu je nasuprot izraza *a'mme* - masa. Stoga je bliže značenju da, ako nema koristi od rada s njima, i šteta je veća od koristi, ako je uopće ima; Okrenite se sebi i svojim bližnjim, kojima koristi poziv, naređivanje dobra i odvraćanje od zla.

Uz ova, mogu se uvrstiti i druga značenja. Ako protumačimo da izraz *hassa* znači *prijatelji i miljenici* koji se drže sunneta i istog puta, on prvenstveno ulazi u ta značenja, tj. da se brine o sebi i onima koji su kao on. Na taj način, tumačimo predaje ***...Brini se o sebi...***[1] i ***...Brini o svojim pitanjima...***[2]

Ograničiti ovo usmjerenje na dunjalučku dobrobit, što je stav Hattabija, je neprihvatljivo. Sam hadis ne ukazuje na to. Ispravnije je mišljenje da se hadis odnosi i na dunjalučke i vjerske dobrobiti, a Allah najbolje zna.

---

[1] Tako stoji u rivajetu koji je prenio Ebu S'alebe.

[2] Tako stoji u rivajetu Ebu Hurejre koji su zabilježili Tahavi, 2/68., i Hakim, 4/283. i 525., od Abdullaha b. A'mra.

Drugo: *Kada se pojave smutnje.* Riječ *fetene* sastoji se od suglasnika *fa, ta* i *nun* i ukazuje na iskušenje i ispit; neki smatraju da ukazuje i na izgaranje.[1]

Koristi se u mnogo značenja: *patnja, mnogoboštvo, nevjerstvo, grijeh, nevolja, iskušenje, ubistvo, propast, odvođenje sa Pravog puta, zbunjenost, zabluda* i dr.[2]

Ovdje označava posljedice za pojedinca i grupu, zbog sumnji i strasti, zastranjivanja, razilaženja i međusobnih sukoba.

U sunnetu se često spominje u značenju *razilaženja i razdora među muslimanima,* što rezultira sukobom i međusobnim ubijanjem. Korištenje ove riječi u tom značenju postalo je rasprostranjeno.

Hafiz hadisa Ibn Hadžer, ؒ, rekao je: *Izraz **fitne** označava smutnju koja je rezultat borbe za vlast kada se ne zna ko je u pravu, a ko nije.*[3]

Niz hadisa došao je sa upozorenjem na smutnje, podstrekom na udaljavanje i apsolutno neupuštanje u njih.

Ebu Sei'd el-Hudri, ؓ, prenosi da je Poslanik, ﷺ, rekao: ***Ubrzo će doći vrijeme kada će najbolji***

---

[1] Vidi: *Mekajisu el-lugati,* 4/472.-473.

[2] Vidi: *Besairu zevit-temjiz,* 4/167.-169.

[3] Vidi: *Fethu-l-Bari,* 13/31. i *En-Nihaje,* 3/411.

imetak muslimana biti stado s kojim će ići po brdima i mjestima gdje pada kiša, bježeći sa svojom vjerom od smutnji.[1]

Ebu Hurejre, ؓ, prenosi da je Poslanik, ﷺ, rekao: ***Požurite s dobrim djelima prije smutnji, koje će biti poput tama mrkle noći, kada će čovjek osvanuti kao vjernik, a omrknuti kao nevjernik, ili, omrknut će kao vjernik a osvanuti kao nevjernik, prodat će svoju vjeru za dunjaluk.***[2]

---

[1] Buhari: 2 - Kitabu-l-iman, 12 - babun mine-d-dini el-firaru mine-l-fiten, 1/10, 59 - kitabu bedi el-halki, 15 - babun hajru mali el-muslim ganemun jetbeu' biha šea'fe el-džibali, 4/97, 61 - kitabu-l-menakibi, 25 - babun a'lamatu nubuvveti fi el-islam, 4/177, 81 - kitabu er-rikaki, 34 - babun el-u'zletu rahatu min hullati es-sui, 7/188 i 92 - kitabu-l-fiteni, 14 - babun et-ta'rrubu fi el-fitne, 8/94. Ebu Davud: 29 - Kitabu-l-fiteni ve el-melahimi, 4 - babun ma jurrahasu fihi mine-l-bedaveti fi el-fitne, hadis br. 4267, 4/461. Nesai: 47 - Kitabu-l-imani, 30 - el-firaru bi ed-dini min el-fiten, 8/123. Ibnu Madže: 36 - Kitabu-l-fiteni, 13 - babun el-u'zle, hadis br. 3980, 2/1317. Malik, *El-Muvetta*: 54 - Kitabu-l-istizan, 6 - babun ma dža fi emri-l-ganemi, hadis br. 16, 2/970. Ahmed, *Musned*, 3/6, 30, 43 i 57. Ibnu ebi Šejbe: Kitabu-l-fiteni, men kerihe el-hurudže fi el-fitne, hadis br. 18963, 15/10. Hattabi, *El-U'zle*, str. 10.

[2] Muslim: 1 - Kitabu-l-iman, 51 - babun el-hassu 'ala el-mubadera bi-l-ea'mali kable tezahuri el-fiteni, hadis br. 186, 1/110. Tirmizi: 34 - Kitabu-l-fiteni, 30 - babun ma džae setekunu fitenun kekita' el-lejli el-muzlim, hadis br. 2195, 4/487 i kaže: *Ovaj hadis je*

Brojni su hadisi koji govore o razilaženju, razdoru, sukobima i krvoprolićima među muslimanima. Spomenut ću neke.

Ebu Musa el-Eša'ri, ﵁, kaže: *Rekao je Poslanik*, ﷺ: ***Pred Sudnji dan će se pojaviti smutnje, bit će poput tama mrkle noći. Čovjek će osvanuti kao vjernik, a omrknuti kao nevjernik, i omrknuti kao vjernik, a osvanuti kao nevjernik. Onaj koji bude tada sjedio, bit će bolji od onoga koji bude hodao. Onaj koji bude hodao, bit će bolji od onoga koji bude žurio. Polomite lukove, pokidajte tetive na njima, sabljama udarite o kamen, ako vam neko uđe budite kao onaj bolji od dvojice Ademovih sinova.***[1]

---

dobar vjerodostojan - hasen sahihun. Ahmed, *Musned*, 2/304 i 523. Ovom svjedoče i hadisi koje su prenijeli: En-Nu'man b. Bešir; Ebu Davud et-Tajalisi, str. 108, Enes; Hakim u *Mustedreku*, 4/438, o njemu se nisu izjasnili ni Hakim ni Zehebi, Ibnu Omer; Hakim, 4/38 i kaže: *Lanac prenosilaca ovog hadisa je vjerodostojan, Buhari i Muslim ga nisu uvrstili u svoje zbirke.* S njim se složio Zehebi.

[1] Ebu Davud: 29 - Kitabu-l-fiteni ve el-melahimi, 2 - babun en-nehju 'an es-sa'ji fi el-fitne, hadis br. 4259, 4/457. Tirmizi: 34 - Kitabu-l-fiteni, 33 - babun ma džae fi ittihazi sejfin min hašebin fi el-fitneti, hadis br. 2204, 4/490, i kaže: *Ovaj hadis je dobar vjerodostojan prenesen samo jednim lancem prenosilaca* - hasenun garibun sahihun. Ibnu Madže: 36 - Kitabu-l-fiteni, 10 - babun et-tesebbutu fi el-fitneti, hadis br.

Ebu Bekrete, ﵁, kaže: *Rekao je Allahov Poslanik*, ﷺ: ***Pojavit će se smutnje! Pojavit će se smutnje u kojima će onaj koji bude sjedio biti bolji od onoga koji bude hodao, onaj koji bude hodao bit će bolji od onoga koji bude žurio ka njima. Kada se pojave ili dogode, ko bude imao deve, neka ide s devama; ko bude imao ovce, neka ide s ovcama, a ko bude imao obradivu zemlju, neka ide na nju.***

Neki čovjek reče: *Allahov Poslaniče, šta će onaj ko ne bude imao ni deva, ni sitne stoke, ni zemlje?* Reče: ***Neka oštricom sablje udari u kamen, zatim neka se spasi, ako može. Allahu moj, jesam li dostavio?! Allahu moj, jesam li dostavio?! Allahu moj, jesam li dostavio?!*** Čovjek reče: *Šta ako me prisile da se pridružim*

3961, 2/1310. Ahmed, *El-Musned*, 4/408 i 416. Ibnu Ebi Šejbe: Kitabu-l-fiteni, 2249 - men kerihe el-hurudže fi el-fitneti, hadis br. 18969, 15/12. Ibnu Hibban, *El-Mevarid*: 31 - Kitabu-l-fiteni, 18 - babun fi ma jekunu min el-fiteni, hadis br. 1896, str. 461. Bejheki, *Sunen*: Kitabu kitali ehli el-begji, babun en-nehju 'an el-kitali fi el-furkati, 8/191. Svi putem Muhammeda b. Hidžade, od Abdu-r-Rahmana b. Servana, od Huzejla b. Šerhabila, od Ebu Musaa. Muhammed b. Hidžade je pouzdan - *sikatun*. Vidi: *Et-Tehzib*, 9/92 i *Et-Tekrib*, 2/150. Abdu-r-Rahman b. Servan je iskren - *sadukun*. Vidi: *Et-Tehzib*, 6/152, *Et-Tekrib*, 1/475 i *El-Keššaf*, 2/141. Huzejl b. Šerhabil je el-Evedi pouzdan - *sikatun muhadram*. Vidi: *Et-Tehzib*, 11/31 i *Et-Tekrib*, 2/317. Hadis je, s ovim lancem prenosilaca, dobar - *hasenun*.

jednoj od dviju skupina, ili jednom od dva tabora pa budem ubijen sabljom ili strijelom? Reče: ***Ponijet će i tvoj i svoj grijeh i bit će stanovnik Džehennema.***[1]

Ebu Hurejre, ﷺ, prenosi da je Poslanik, ﷺ, rekao: ***Pojavit će se smutnje! Onaj ko tada bude sjedio, bit će bolji od onoga ko bude stajao; ko bude stajao, bit će bolji od onoga ko bude hodao; ko bude hodao, bit će bolji od onoga ko bude žurio; ko se upusti u njih, obuzet će ga. Ko nađe neko sklonište i utočište, neka se skloni i zaštiti.***[2]

[1] Muslim: 52 - Kitabu-l-fiteni ve ešrati es-sa'a, 3 - babun nuzulu el-fiteni kemevaki' el-katri, hadis br. 13, 4/2212. Ebu Davud: 29 - Kitabu-l-fiteni ve el-melahimi, 2 - babun fi en-nehji 'an es-sa'ji fi el-fitne, hadis br. 4256, 4/455. Ahmed, *Musned*, 2/282. Hakim: Kitabu-l-fiteni ve el-melahim, 4/440. Hakim se nije izjasnio o njemu, a Zehebi je rekao da je vjerodostojan - *sahihun*. Bejheki: Kitabu kitali ehli el-begji, babun en-nehju 'an el-kitali fi el-furka, 8/190.

[2] Buhari: 61 - Kitabu-l-menakibi, 25 - babun 'alamatu en-nubuvveti fi el-islam, 4/177 i 92 - kitabu-l-fiteni, 9 - babun tekunu fitnetun el-kai'du fiha hajrun min el-kaim, 8/92. Muslim: 52 - Kitabu-l-fiteni ve ešrati es-sa'a, 3 - babun nuzulu el-fiteni kemevaki' el-katri, hadis br. 10 i 12, 4/2211. Ahmed, *Musned*, 2/282. Ebu Davud et-Tajalisi: Ma esnede Ebu Hurejre, ma rava Ebu Seleme b. Abdu-r-Rahman 'an Ebi Hurejre, str. 308. Bejheki: Kitabun kitalu ehli el-begji, babun en-nehju 'an el-kitali fi el-furka, 8/190.

A'mr b. Vabisa, ﷺ, prenosi od svoga oca da je rekao: *Bio sam u Kufi, u svojoj kući, kad na vratima neko reče: Es-selamu alejkum, mogu li ući!?* Rekao sam: *Ve alejke es-selam, uđi!* Ušao je; bio je to Abdullah b. Mesu'd. Rekao sam: *Ebu Abdu-r-Rahmane, posjeta u ovo vrijeme!?* Bilo je podne. Reče: *Odužio mi se dan, pa sam se sjetio s kim mogu popričati.* Spominjali smo jedan drugom Poslanikove, ﷺ, hadise. On je, između ostalog, rekao: *Čuo sam Allahovog Poslanika kada je rekao*: ***Pojavit će se smutnje, tada će ko bude spavao biti bolji od onoga ko bude ležao; ko bude ležao, bit će bolji od onoga ko bude sjedio; ko bude sjedio, bit će bolji od onoga ko bude stojao; ko bude stojao, bit će bolji od onoga ko bude išao; ko bude išao, bit će bolji od onoga ko bude jahao; ko bude jahao, bit će bolji od onoga ko bude galopirao. Svi koji poginu u tim smutnjama bit će u Džehennemu.*** **Upitao sam:** ***Allahov Posllaniče kada će to biti?*** Reče: ***Kada budu dani krvoprolića.*** Upitah ga: *Kada će biti to krvoprolića?* Reče: ***Kada čovjek bude strahovao od svog sagovornika!*** Upitah ga: *Šta mi naređuješ ako dočekam to vrijeme?* Reče: ***Kloni se svega toga i uđi u svoj posjed.*** Rekoh: *Allahov Poslaniče, šta ako neko uđe u moj posjed?* Reče: ***Uđi u kuću.*** Rekoh: *Šta ako uđe u moju kuću?* Reče: ***Stani na mjesto za namaz u svojoj kući i radi ovako*** - *obuhvatio je zglob*

lijeve ruke desnom - ***i govori: Moj Gospodar je Allah!, dok ne umreš tako.***[1]

---

[1] Ebu Davud: 29 - Kitabu-l-fiteni ve el-melahimi, 2 - babun en-nehju 'an es-sa'ji fi el-fitneti, hadis br. 4258, 4/456. Dodao je riječi prenosioca: *Kada je ubijen Osman srce mi je htjelo iskočiti, uzjahao sam jahalicu i zaputio se u Damask. Tamo sam sreo Harima b. Fatika i ispričao mu taj hadis. On se zakleo Allahom,* ﷻ, *osim Kojeg drugog boga nema, da je to, uistinu, čuo od Poslanika,* ﷺ, *baš kako mi je Ibnu Mesu'd ispričao.* Abdu-r-Rezzak, *El-Musannef*: Babu el-fitenu, hadis br. 20727, 11/350. Ibnu ebi Šejbe: Kitabu-l-fiteni, 2449 - men kerihe el-hurudže fi el-fitneti, hadis br. 19276, 15/120. Hakim: Kitabu-l-fiteni ve el-melahimi, 4/426-427 i kaže: *Lanac prenosilaca ovog hadisa je vjerodostojan* - sahihun, *Buhari i Muslim ga nisu uvrstili u svoje zbirke*. S njim se složio Zehebi. Hattabi, *El-'Uzle*, str. 11. Ahmed, Ibnu Ebi Šejbe, Hattabi i Hakim prenijeli su ovaj hadis putem Abdu-r-Rezzaka koji kaže da ga je obavijestio Ma'mer, od ishaka b. Rašida, nije ga imenovao Ahmed u *Musnedu,* od A'mra b. Vabise, od njegovog oca. Ebu Davud je prenio ovaj hadis putem Šihaba b. Herraša, od El-Kasima b. Gazevan, od Ishaka b. Rašida, od Salima, od A'mra b. Vabise. Dodao je Salima između Ishaka i A'mra b. Vabise. Mizzi je rekao da Ishak b. Rašid prenosi od A'mra direktno, a i putem Salima. U Ebu Davudovom rivajetu je El-Kasim Gazevan, Ibnu Hibban ga je uvrstio u pouzdane prenosioce, a Ibnu Hadžer za njega je rekao da je prihvatljiv - *makbul*, što po Ibnu Hadžeru znači da se njegovi hadisi prihvataju ako s njim prenosi još neko, u suprotnom hadisi koje on prenosi su slabi. Vidi: *Tehzubu-l-kemali*, 1/83, *Et-Tehzib*, 8/328 i *Et-Tekribu*,

Postoje i drugi hadisi koji podstiču na udaljavanje od smutnje i nesudjelovanje u njoj ni riječima, ni djelima, te o povlačenju u kuće, s tim da u tim hadisima nije upotrijebljen izraz ***fitna.***

Ebu Zerr, ؓ, kaže: *Rekao je Allahov Poslanik*: ***Šta ćeš ti Ebu Zerre kada se dogodi takvo umiranje da će kaburove kopati sluge?***[1] Rekoh: *Šta mi Allah i Njegov Poslanik preporučuju?* ili:

2/119. To potvrđuje da je ispravniji rivajet u kojem je Ishak prenio hadis od A'mra bez posrednika, a Allah, ﷻ, najbolje zna. Ma'mer je Ibnu Rašid el-Basri, pouzdan povjerljiv - *sikatun sebtun* -, međutim, njegovi rivajti od Sabita, El-Ea'meša i Hišama b. U'rve su diskutabilni. Takođe su diskutabilni hadisi koje je on prenio u Basri. Vidi: *Et-Tehzib*, 10/243 i *Et-Tekribu*, 2/266. Ishak b. Rašid je pouzdan - *sikatun*. Ponekad griješi u hadisima koje prenosi od Zuhrija. Vidi: *Et-Tehzib*, 1/230 i *Et-Tekribu*, 1/57. A'mr b. Vabisa el-Esedi, njega je Ibnu Hibban uvrstio u pouzdane prenosioce i za njega rekao da hadise od njega prenose na Arapskom poluostrvu. Ibnu Hadžer je rekao za njega da iskren - *sadukun*. Vidi: *Es-Sikatu*, 5/171 i *Et-Tekribu*, 2/81. Na osnovu navedenog ovaj hadis je dobar - *hasenun*. Brojni vjerodostojni, prethodno spomenuti hadisi pojačavaju ga i dižu na stepen vjerodostojnog hadisa - *sahihun*. Allah, ﷻ, najbolje zna.

[1] Ljudi će biti toliko zauzeti da neće imati vremena za ukop umrlih, te će za tu uslugu davati roba ili njegovu protuvrijednost. Hattabi, *Mea'limu-s-Sunen*, 4/342.

Allah i Njegov Poslanik znaju! Reče: ***Strpi se! Šta ćeš kada glad zadesi ljude tako da ćeš doći do mjesta za namaz u svojoj kući pa se nećeš moći vratiti u postelju i nećeš moći ustati iz postelje do mjesta za klanjanje u svojoj kući?*** Rekoh: *Allah i Njegov Poslanik znaju!* ili: *Šta mi Allah i Njegov Poslanik preporučuju?* Reče: ***Suzdrži se, ne traži od ljudi! Šta ćeš kada se dogodi krvoproliće, tako da će Hidžaratu-z-Zejt*[1] *biti u krvi?*** Rekoh: *Šta mi Allah i Njegov Poslanik preporučuju?* Reče: ***Pridruži se svojima.*** Rekoh: *Allahov Poslaniče, zar neću uzeti sablju i boriti se protiv onih koji to rade?* Reče: ***Tada bi bio saučesnik! Skloni se u kuću.*** Rekoh: *Allahov Poslaniče, šta ako neko uđe u moju kuću?* Reče: ***Ako se bojiš sijevanja sablje, pokrij lice svojim gornjim ogrtačem, a on će ponijeti i tvoj i svoj grijeh, i bit će stanovnik Džehennema.***[2]

---

[1] Mjesto u Medini u blizini Ez-Zevrae. Na tom mjestu se klanja namaz za kišu. *M'udžemu-l-buldan*, 1/109.

[2] Ebu Davud: 29 - Kitabu-l-fiteni ve el-melahimi, 2 - babun en-nehju 'an es-sa'ji fi el-fitneti, hadis br. 4261, 4/458. Ibnu Madže: 36 - Kitabu-l-fiteni, 10 - babun et-tesebbutu fi el-fitneti, hadis br. 3958, 2/1308. Ahmed, *El-Musnedu*, 5/149 i 163. Ibnu Ebi Šejbe: Kitabu-l-fiteni, 2449 - men kerihe el-hurudže fi el-fitneti, hadis br. 18970, 15/12. Abdu-r-Rezzak, *El-Musannef*: Babu el-fitenu, hadis br. 20729, 11/351. Ibnu Hibban, *El-Mevarid:* 31 - Kitabu-l-fiteni, 16 - babun kejfe jufa'lu fi el-fiteni?, hadis br. 1862 i 1863, str. 460. Hakim: Kitabu-l-fiteni ve el-melahimi,

---

4/423-424 i kaže: *Ovaj hadis je vjerodostojan - sahihun, odgovara uslovima Buharije i Muslima. Buhari ga je uvrstio u svoju zbirku putem Hemmama od Ebu 'Imrana. Između Ebu 'Imrana i Abdullaha b. Samita dodao je El-Miša'sa b. Tarifa, i naveo dodatak na tekst samog hadisa. Hammad b. Zejd je pouzdaniji od Hammada b. Seleme.* U Buharijevoj zbirci nisam našao ovaj hadis, niti se navodi u djelu *Et-Tuhfe* da se nalazi u Buharijevoj zbirci. To ne spominje ni šejh Abdullah el-Gadejan u svom djelu *Delilu-l-kari.* Bejheki: Kitabun kitalu ehli el-begji, babun en-nehju 'an el-kitali fi el-furka, 8/191. Ebu Davud, Ibnu Madže, Hakim i Bejheki prenijeli su ovaj hadis putem Hammada b. Zejda od Ebu 'Imrana el-Dževnija od El-Miša'sa b. Tarifa od Abdullaha b. Samita od Ebu Zerra. Ebu Davud je rekao, nakon navoda ovog lanca prenosilaca: *Miša's je u ovom hadisu spomenuo samo Hammada b, Zejda.* Abdu-r-Rezzak je ovaj hadis prenio putem Ma'mera, a putem Abdu-r-Rezzaka i Hakim. Ahmed i Ibnu Hibban prenijeli su ga putem Merhuma. Hakim i Ibnu Hibban su zabilježili ovaj hadis i putem Hammada b. Seleme. Bejheki potem Šu'be, a Ahmed od Abdu-l-Aziza b. Abdu-s-Sameda el-A'mija. Njih peterica su ga prenijeli od Ebu 'Imrana el-Dževnija od Abdullaha b. Samita od Ebu Zerra. Niko od njih nije spomenuo El-Miša'sa b. Tarifa. Ti prenosioci su imami i pouzdani, sigurniji su i pouzdaniji. Već smo naveli biografije većine njih, osim Merhuma. On je Ibnu Abdu-l-Aziz el-'Attar, Ebu Muhammed el-Umevi. Pouzdan - *sikatun.* Vidi: *Et-Tehzibu*, 10/85 i *Et-Tekribu*, 1/238. Abdu-l-Aziz b. Abdu-s-Samed el-'Ami je pouzdan, hafiz hadisa - *sikatun hafizun.* Vidi: *Et-Tehzibu*, 6/346 i *Et-Tekribu*, 1/510. Rivajetu tih imama daje se prednost nad

Ebu Hurejre, ﷺ, prenosi da je Poslanik, ﷺ, rekao: ***Teško Arapima, zlo se približilo! Uspjet će ko ne sudjeluje u njemu.***[1]

---

rivajetom Hammada b. Zejda koji je između Ebu 'Imrana i Abdullaha b. Samita spomenuo El-Miša'sa b. Tarifa. Ibnu Hadžer je spomenuo i šestog prenosioca: *Prenijeli su ga Dža'fer b. Sulejman i dr. od Ebu 'Imrana od Abdullaha b. Samita. - Et-Tehzibu,* 5/156. Ebu 'Imran je Abdu-l-Melik b. Habib el-Ezdi, neki kažu da je El-Kindi, El-Dževni. Pouzdan - *sikatun*. Vidi: *Et-Tehzibu*, 6/389 i *Et-Tekribu*, 1/518. Abdullah b. Samit je El-Gifari, Ebu Zerrov bratić. Pouzdan - *sikatun*. Vidi: *Et-Tehzibu*, 5/264 i *Et-Tekribu*, 1/423. Hadis je vjerodostojan - *sahihun*, prenoioci su pouzdani.

[1] Ebu Davud: 29 - Kitabu-l-fiteni ve el-melahimi, 1 - babun zikru el-fiteni ve delailuha, hadis br. 4249, 4/449. Putem Muhammeda b. Jahjaa b. Farisa koji je rekao da mu je pričao 'Ubejdullah b. Musa, od Šejbana, od El-Ea'meša, od Ebu Saliha, od Ebu Hurejre. Muhammed b. Jahja b. Faris ez-Zuheli je pouzdan, hafiz hadisa - *sikatun hafizun*. Vidi: *Et-Tehzibu*, 9/511 i *Et-Tekribu*, 2/217. Šejban je Ibnu Abu-r-Rahman et-Temimi, je pouzdan - *sikatun*. Vidi: *Et-Tehzibu*, 4/373 i *Et-Tekribu*, 1/356. El-Ea'meš je Sulejman b. Mihran, pouzdan, hafiz hadisa - *sikatun hafizun*. Ponekad se služi *tedlisom* preko kojeg su učenjaci prešli. Ebu Salih je Zekvan es-Siman ez-Zejjat. Pouzdan i povjerljiv - *sikatun sebtun*. Vidi: *Et-Tehzibu*, 3/219 i *Et-Tekribu*, 1/238. Hadis je, s ovim lancem prenosilaca, vjerodostojan - *sahihun*. Ahmed, *El-Musned*, 2/441. Putem Muhammeda b. 'Ubejda kome je rekao El-Ea'meš, od Ebu Saliha, od Ebu

El-Ehnef b. Kajs, ﷺ, je rekao: *Krenuo sam da pomognem Aliji b. ebi Talibu. Sreo me Ebu Bekrete i upitao: Kuda ideš? Rekao sam: Idem pomoći Aliji. Reče: Vrati se! Čuo sam Allahovog Poslanika,* ﷺ, *kad je rekao*: ***Kada se dva muslimana sukobe sabljama, i ubica i ubijeni će u Džehennem.*** Rekao sam: ***Allahov Poslaniče, za ubicu je jasno, ali zašto ubijeni!?*** Reče: ***I on je nastojao ubiti.***[1]

Hurejre. El-Ea'meš je rekao da smatra da ga je Ebu Hurejre pripisao Poslaniku, ﷺ. Abdullah b. Ahmed je rekao: *Rekao mi je otac* - imam Ahmed - *da se s njim složio Ebu Mua'vije prenijevši ga od Ebu Hurejrea.* Ibnu Ebi Šejbe: Kitabu-l-fiteni, 2449 - men kerihe el-hurudže fi el-fitneti, hadis br. 19099, 15/55. Putem Ebu Mua'vije, od El-Ea'meša, od Ebu Saliha. Hakim: Kitabu-l-fiteni ve el-melahimi, 4/439, drugim lancem prenosilaca, i kaže: *Hadis odgovara uslovima Muslima, ni on ni Buhari nisu ga uvrstili u svoje zbirke.* S njim se složio Zehebi.

[1] Buhari: 2 - Kitabu-l-imani, 22 - babun: **Ve in taifetani mine-l-m'minine iktetelu fe eslihu bejnehuma,** 1/13, 87 - kitabu ed-dijati, 22 - babun kavlillahi te'ala: ***Ve men ehjaha,*** 8/35 i 92 - kitabu-l-fiteni, 10 - babun: **Iza ilteka el-muslimani bi sejfejhima,** hadis br. 8/92. Muslim: 52 - Kitabu el-fiteni ve eš-šrati es-sa'a, 4 - babun: **Iza tevadžehe el-muslimani bi sejfejhima,** hadis br. 14 i 15, 4/2213-2214. Ebu Davud: 29 - Kitabu-l-fiteni, ve el-melahimi, 5 - en-nehju 'an el-kitali fi el-fitne, hadis br. 4268, 4/462. Nesai: 37 - Kitabu tehrimu ed-demi, 29 - tehrimu el-katli, 7/124-125. Begavi, *Šerhu-s-*

U'dejse, kćerka Ehbana b. Sajfija, رضي الله عنها, rekla je: *Alija b. ebi Talib je došao mom ocu i pozvao ga da mu se pridruži u borbi. Moj otac mu je rekao: Moj miljenik, sin tvog amidže, oporučio mi je da kad se ljudi raziđu, uzmem drvenu sablju, što sam i uradio! Ako hoćeš, ići ću u borbu s tobom, ali s tom sabljom? Alija ga je ostavio na miru.*[1]

Ovi hadisi, kao i prethodni, ukazuju na propisanost osamljivanja i nesudjelovanja u smutnji.

Zbog toga, kada je došlo do sukoba između Alije i Mua'vije, رضي الله عنهما, mnogi ashabi su se izolirali i odbili sudjelovati u međumuslimanskom sukobu, iako su dali prisegu Aliji, رضي الله عنه, i priznali njegov hilafet.

---

sunne: Kitabu-l-kisas, babu-l-kasameti, hadis br. 2549, 10/220. Bejheki: Kitabu kitali ehli el-begji, babun en-nehju'an el-kitalifi el-furkati, 8/190.

[1] Tirmizi: 34 - Kitabu-l-fiteni, 33 - babun ma džae fi ittihazi sejfin min hašebin fi el-fitneti, hadis br. 2203, 4/490 i kaže: *Ovaj hadis je dobar* - hasenun garibun. *Poznat nam je samo kao rivajet Abdullaha b. 'Ubejda.* Ibnu Madže: 36 - Kitabu-l-fiteni, 10 - babun et-tesebbutu fi el-fitne, hadis br. 3960, 2/1309. Ahmed, *El-Musned*, 5/69 i 6/393. Buhari, *Et-Tarihu*: 1634 - Terdžemetu Ehban b. Sajfi, 2/45. Taberani, *El-Kebiru*: 74 - Ehban b. Sajfi el-Gifari, hadis br. 862, 863, 865 i 866, 1/271-272. Lanci prenosilaca ovog hadisa su slabi. Međutim, međusobno se pojačavaju i diže ga na stepen dobrog hadisa - *hasenun*.

Izolirali su se sljedeći ashabi: Muhammed b. Mesleme,[1] Sa'd b. ebi Vekkas,[2] Abdullah b. Omer,[3] Usame b. Zejd,[4] Ebu Bekrete Nufeji' b. el-Haris,[5] Ebu Mesu'd el-Ensari,[6] Seleme b. el-Ekvea',[7] Ebu Musa el-Eša'ri[8] i dr., رضي الله عنهم.

Dokazivali su ispravnost svoga stava hadisima koji govore o smutnji, o zabrani prolivanja muslimanske krvi i o odvajanju od ljudi kada se raziđu i sukobe oni koji klanjaju.

Sa'd b. ebi Vekkas, رضي الله عنه, rekao je čovjeku koji ga je pozvao da se uključi u sukob, tvrdeći da je preče da on bude halifa: *Neću se boriti dok mi ne*

---

[1] Vidi: *Sunen*, Ebu Davud, 5/49-50, *El-U'zle*, Hattabi, str. 13, *Mustedrek*, Hakim, 3/117-118 i 433-434, Ibnu ebi Šejbe, 15/50 i 51.

[2] Vidi: *El-U'zle*, str. 12 i 13, *Mustedrek*, 4/443-444, 3/501-502, 4/452, Muslim, 4/2277, Ibnu Ebi Šejbe, 15/113.

[3] Vidi: *El-U'zle*, str.14-15, *Mustedrek*, 3/115, *Sunen*, Bejheki, 8/172, Buhari, 5/157.

[4] Vidi: Buhari: 8/99, *Mustedrek*, 3/166.

[5] Vidi: Buhari, 1/13, 8/35 i 92, Muslim, 4/2213,2214, Ebu Davud, 4/462, Nesai, 7/124-125 i Bejheki, 8/190.

[6] Vidi: Buhari, 8/98, Ibnu ebi Šejbe, 15/73 i 287.

[7] Vidi: Buhari, 8/94, Muslim, 3/1486 i Nesai, 7/151.

[8] Vidi: Buhari: 8/98, Ibnu ebi Šejbe, 15/73 i 287.

donesete sablju koja ima oči, jezik i usne, razaznaje vjernika od nevjernika.[1]

I govorio je: *Mi i vi smo kao ljudi koji su išli jasnim putem i zadesila ih je oluja, pa su zalutali i nisu znali kuda dalje. Neki su rekli da treba ići desno, pa su krenuli desno i zalutali. Drugi su rekli da je put lijevo, pa su krenuli lijevo i zalutali. Treći su rekli da će ostati na mjestu na kojem je zapuhao vjetar, da će spustiti deve, što su i uradili. Kada su osvanuli, oluja je prestala i put je postao vidljiv.*[2]

Drugi[3] od koga je traženo da se uključi u sukob u toj smutnji rekao je onom koji ga je pozvao: *Moj otac i amidža su sudjelovali u Bici na Bedru, opručili su mi da se ne borim protiv onoga ko svjedoči* ***la ilahe illellah****. Ako mi doneseš potvrdu da zbog toga neću u Džehennem, borit ću se skupa s tobom.* Zatim je u stihovima rekao:

Neću da se borim protiv klanjača
zbog vlasti drugog Kurejševića

Meni grijeh, a njemu vlast
Od takve gluposti Bože me sačuvaj

---

[1] Hakim: Kitabu-l-fiteni ve el-melahim, 4/444, i kaže: *Ovaj hadis je vjerodostojan* - sahihun, *odgovara kriterijima Buharije i Muslima, ali nisu ga uvrstili u svoje zbirke*. Zehebi se složio s njim.

[2] Hattabi, *El-U'zle*, str. 13.

[3] Ejmen b. Harim, a u borbu ga je pozvao Mervan b. el-Hakem.

Zar muslimana da ubijem, zgriješio nije,
cijeli život tada koristio mi ne bi[1]

O stavu onih koji su se distancirali, imam Hattabi, ﷺ, je rekao: *Mejmun je rekao: Skupina koja je smatrala da islam poziva u ono na čemu su bili Sa'd b. ebi Vekkas i njemu slični. Oni su se udaljili od smutnji sve dok Allah nije uklonio razdor i dok se nije vratila sloga. Nakon toga su se vratili među muslimane, pokorili se i slušali. Ko tako uradi i toga se drži, bit će spašen; u suprotnom, propast će.*[2]

Zbog toga su se neki ashabi, koji su sudjelovali u smutnji, žalili što nisu postupili kao oni koji su se izolirali i udaljili.

Među velikanima iz dviju skupina koji se kajao je A'mr b. el-A's, ﷺ, koji je, vidjevši Alijinu, ﷺ, vojsku rekao: *Blago potomcima A'mra b. Malika, ako je njihovo izostajanje iz ovoga dobro, onda je prihvaćeno, a ako je grijeh onda će im biti oprošten.*[3]

Rekao je Alija, ﷺ,: *Blago Sa'du b. Maliku i Abdullahu b. Omeru zbog njihovog stava. Ako njihov stav bude dobar, pripast će im velika nagrada, a ako bude grijeh, onda nije veliki.*[4]

---

[1] Bejheki, *Sunen*, 8/193.

[2] Hattabi, *El-U'zle*, str. 13.

[3] Hattabi, *El-U'zle*, str. 14.

[4] Ibnu Tejmijje, *Medžmu' -l-fetava*, 4/440.

Nema sumnje da su svi ashabi postupali prema idžtihadu, ali to ne znači da nema onih koji su bliže istini i onih koji su bolji. Oni koji su odbili sudjelovanje možda su tako postupili zbog vlastitih nejasnoća u vezi s tim, dok su oni koji su sudjelovali u borbi uradili to ubjeđenja da je ispravno. Na to ukazuju i Sa'dove riječi koje smo spomenuli. Uporedio ih je s onima koje je zadesila oluja, pa su zalutali. Stali su gdje su se zadesili dok se put nije jasno ukazao.

Hafiz hadisa Ibn Hadžer, ﷺ, rekao je u komentaru hadisa koji prenosi Ebu Bekrete, ﷺ, u kom je Poslanik, ﷺ, rekao: ***Ovaj moj sin je prvak, Allah će njime izmiriti dvije velike skupine muslimana.***[1]

[1] Buhari: 53 - Kitabu-s-sulhi, 9 - babun kavlu-n-Nebijji li El-Haseni bin Ali: ***Ibni haza sejjid,*** 3/169, 61 - kitabu-l-menakibi, 25 - babun a'lamatu en-nubuvveti fi el-islam, 4/184, 62 - kitabu fadaili ashabi en-Nebijji, 22 - babun menakibi El-Haseni ve El-Husejni, 4/216 i 92 - kitabu-l-fiteni, 20 - babun kaulu-n-Nebijji li El-Haseni bin Ali: ***Ibni haza sejjid,*** 8/98. Ebu Davud: 34 - Kitabu es-sunne, 113 - babun ma jedullu 'ala terki el-kelam fi el-fitne, hadis br. 4662, 5/48. Tirmizi: 50 - Kitabu-l-menakibi, 31 - babun menakibu El-Hasen ve El-Husejn, hadis br. 2773, 5/658 i kaže: *Ovaj hadis je dobar vjerodostojan* - hasenun sahihun. Nesai: 14 - Kitabu-l-džumua', 27 - muhatabetu el-imami rai'jjetehu ve huve 'ala el-minberi, 3/107. Zabilježio ga je i u djelu *'Amelu el-jevmi ve el-lejle:* Zikru ihtilafi el-ehbar fi kauli el-kaili - *sejjiduna* ve *sejjidi* -, hadis br. 251 i 256, str. 250 i 252. Ahmed, *Musned,* 5/44, 47, 49 i 51. Hakim: Kitabu

Ovim hadisom neki su opravdali stav onih koji nisu sudjelovali u sukobu između Alije i Mua'vije, iako je Alija polagao veće pravo na hilafet i bio bliži istini. Takav stav su zauzeli: Sa'd b. ebi Vekkas, Ibn Omer, Muhammed b. Mesleme i drugi koji nisu sudjelovali u tim ratovima. Većina ehlu-s-sunneta smatra da su ispravno postupili oni koji su se borili uz Aliju zbog toga što su izvršili naredbu iz ajeta:

﴿وَإِن طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا﴾

Ako se dvije skupine vjernika sukobe...[1]

U ajetu se naređuje borba protiv nasilničke skupine, a potvrđeno je da je skupina koja se borila protiv Alije bila nasilnička. Oni - mada smatraju da je taj stav ispravan - ne kude ni jednu skupinu i kažu da su uložili napor u traženju istine i pogriješili.[2]

Imam Taberi, r.h, rekao je: *Da je obaveza prilikom svakog razdora između dviju skupina udaljiti se, izbjeći ga i boraviti u kućama, ne bi se nikada primijenila šerijatska kazna, niti bi se suzbila neistina. Munafici i zločinci bi to iskoristili i pogazili sve što je Allah učinio zabranjenim, poput oduzimanja muslimanskog imetka, prolijevanja*

ma'rifetu es-sahabe, 3/157. Hakim i Zehebi nisu se o njemu izjasnili.

[1] *El-Hudžurat,* 9.

[2] *Fethu-l-Bari,* 13/67.

njihove krvi i porobljavanja muslimanki, tako što bi se skupili protiv njih a muslimani im se ne bi suprotstavili.[1]

U svakom slučaju, nije nam cilj presuditi ko je od ashaba u pravu, a ko nije, neka je Allah, ﷻ, zadovoljan svima njima. Želimo samo ukazati na razlog odvajanja nekih od njih i na vezu svega toga s temom osamljivanja u vrijeme smutnji.

Na koji način biva udaljavanje u vrijeme smutnji?! Iz hadisa koje smo spomenuli vidimo da biva na dva načina:

Prvi: Potpuno osamljivanje, daleko od ljudi, tako da se bavi čuvanjem ovaca po brdima i mjestima gdje ima kiše, ili čuvanjem deva, ili zemljoradnjom, ili nečim drugim što će mu omogućiti potpuno udaljavanje od ljudi.

Drugi: Djelimično osamljivanje, tako da se udalji od smutnji i njenih sudionika, ne sudjelujući u borbi, niti bilo čemu što je u vezi sa smutnjom, ali da boravi među ljudima.

Stavovi ashaba su bili različiti. Neki su se potpuno osamili, poput: Sa'da b. ebi Vekkasa[2] i

---

[1] Ovaj citat je u svom tefsiru prenio Kurtubi, 8/317, a ja ga nisam našao u štampanim Taberijevim djelima. Od njega se prenosi i drugi citat, veoma koristan, vidi: *Fethu-l-Bari,* 13/31.

[2] Vidi: Muslim, 4/2277, Ibnu ebi Šejbe, *Musannef,* 15/113, *Mustedrek,* 4/443, *El-U'zle,* str. 12 i 13.

Muhammeda b. Mesleme.[1] Drugi su, pak, boravili među ljudima, udaljavajući se od smutnji, poput: Usame b. Zejda,[2] Abdullaha b. Omera,[3] Ebu Mesu'da el-Ensarija[4] i Ebu Musaa el-Eša'rija, ﷺ.

Na koju se vrstu osamljivanja odlučiti, to određuju dva momenta:

Prvi: Potreba i dobrobit; nekada je jedini način da se udalji od smutnje udaljavanje od svih ljudi; ili, ako se neko boji da će ako ostane među ljudima biti uvučen u jedan od tabora ili, jednostavno, smatra da će njegova potpuna izolacija više utjecati na ljude da zaustave zlo, smutnju ili krvoproliće.

Drugi: Mogućnost. Nekada se čovjek ne može odvojiti od ljudi zato što su mu potrebni u dunjalučkim ili vjerskim pitanjima. Zbog toga je Poslanik, ﷺ, naredio onome ko nema zemlje, sitne stoke ili deva da udari sabljom o kamen i traži spasa koliko može, a onome koji ga je upitao

---

[1] Vidi: Ebu Davud, *Sunen,* 5/49, Ibnu ebi Šejbe, *Musannef,* 15/50-51, *Mustedrek,* 3/117, *El-U'zle,* str. 13.

[2] Buhari, 8/99 i *Mustedrek,* 3/166.

[3] Buhari, 5/157, *Mustedrek,* 3/115, Bejheki, *Sunen,* 8/172 i Hattabi, *El-U'zle,* str. 14. i 15.

[4] Buhari, 8/98 i Ibnu ebi Šejbe, *Musannef,* 15/73. i 287.

šta da radi u tom slučaju, rekao je da se povuče na svoj posjed.

Drugo stanje: Udaljavanje od pokvarenog vladara. Vladar mora imati pomagače, savjetnike, zaposlene i ministre koji mu pomažu da na najbolji način obavi zadaću koju je preuzeo - da se brine o ličnim i općim interesima, dunjalučkim i vjerskim, onih kojima vlada.

Ugledni ashabi bili su svita četverici halifa. Još uvijek mnogi učenjaci koji smatraju da imaju snage uticati na vladare koji se ne boje smutnje i štete odlaze u njihovo društvo, naređuju dobro i pravdu, a odvraćaju od zla i nepravde, ispunjavaju zahtjeve ljudi. Takvi slučajevi su poznati.[1]

Ali, kada posjete vladarima budu zbog lične, dunjalučke koristi, a ne s namjerom naređivanja dobra i odvraćanja od zla, tada je to smutnja za one koji se odluče na to.

Većini vladara, nakon četverice pravednih halifa, znalo se dogoditi da učine nepravdu i daju prednost dunjaluku nad ahiretom. Tako, onaj ko je s njima, prisustvuje nečemu lošem, što ne može promijeniti, ili nepravdi koju ne može spriječiti, ili bespravno oduzetom pravu koje ne može vratiti.

---

[1] Vidi: *Ihjau u'lumi ed-dini*, 2/146.-148., *Eš-Šifau fi mevai'zi el-muluki ve el-hulefa*, Ibnu el-Dževzi, str. 97-101, i *Eš-Šuhubu el-lamia' fi es-sijaseti en-nafia'*, Ebu el-Kasim el-Maliki, str. 76.-84.

Poslanik, ﷺ, je upozorio na posljedice posjećivanja i druženja s takvim vladarima, jer dobro koje će izgubiti veće je od onog koje će postići, ako ga uopće postigne.

Ibn Abbas, ﵁, prenosi da je Poslanik, ﷺ, rekao: ***Ko ode živjeti u pustinju, postat će grub; ko se posveti lovu, postat će nemaran; a ko posjećuje vladare, ući će u smutnju.***[1]

Smutnja onoga koji često kuca na vladareva vrata je smutnja u vjeri i dunjaluku. Ako se složi sa svim što vladar radi, odnosno ne radi, dovodi u opasnost svoju vjeru; ako mu se suprotstavi, dovodi u opasnost svoj život.[2]

Tako je to smutnja u dobru, u smislu ovosvjetskog dobitka i njegovih ukrasa; s druge strane, to je smutnja u zlu, u smislu izlaganja poniženju, udarcima, smrti i drugim opasnostima.

---

[1] Ebu Davud: 11 - Kitabu es-sajdi, 4 - babun fi ittibai' es-sajdi, hadis br. 2859, 3/278. Tirmizi: 34 - Kitabu-l-fiteni, 69 - babun, hadis br. 2256, 4/523. Nesai: 42 - Kitabu es-sajdi, 24 - ittibai' es-sajdi, 7/195. Ahmed, *El-Musned*, 1/357. Buhari, *Et-Tarihu el-kebiru*: Babu-l-kuna, 649 - terdžemetu Ebi Musa, str. 70. Taberani, *El-Kebiru*: Terdžemetu Abdullah b. Abbas, Vehb b. Munebbih 'anhu, hadis br. 11030, 11/56. Ebu Nu'ajm, *El-Hilje*: 250 - Vehb b. Munebbih, 4/72. Hadis je drugim lancima prenosilaca pojačan na stepen vjerodostojnog hadisa - *sahihun*.

[2] Vidi: *Medžmeu' bihari el-envar*, Fetteni, 4/99, *A'unu-l-M'abud*, 3/70.

Nanesena šteta, ovosvjetska ili vjerska, u dobru ili zlu, onima koji posjećuju vladare i druže se s njima može biti potpuna, u smislu da ne dobiju nikakvu šerijatsku dobrobit. Ako bi i bilo kakve šerijatske dobrobiti, ona je nekad manja, nekad jednaka, a nekad veća od štete. Stoga, taj slučaj potpada pod pravilo o dobrobiti i šteti.

Imam el-Fetteni, ﷺ[1] komentirajući prethodno navedeni hadis je rekao: *To se odnosi na one koji posjećuju vladara popuštajući pred njim, dok je onom koji ga posjećuje, naređujući dobro i odvraćajući od zla, bolje da ga posjećuje.*[2] Tj., u tom slučaju posjećuje ga zbog naređivanja dobra i odvraćanja od zla. Ako izlaže svoj život opasnosti, to je u ime Allaha, ﷻ, a Poslanik, ﷺ, je rekao da je najbolja borba reći istinu ili pravdu nepravednom vladaru.

Poslanik, ﷺ, najavio je da će se vladari pred Sudnji dan udaljiti od istine i pravde i na sljedeći

[1] Džemalu-d-din Muhammed Tahir es-Siddiki el-Hindi el-Fetteni. Rođen je 910 h. god. Posjetio je Mekku i Medinu, sreo se s mnogim učenjacima. Posvetio se znanju i napisao brojna djela od kojih su: *El-Medžmea'*, *El-Mugni fi dabti esmai er-ridžali*, *Tezkiratu el-mevdua't*. Ubili su ga sunarodnjaci zbog suprotstavljanja njihovom iskrivljenom vjerovanju. Vidi: *Ebdžedu-l-u'lumi*, Siddik Hasen Han, 3/222 i *El-Ea'lam*, 6/172.

[2] *El-Medžmea'*, 4/99.

način pojasnio ispravan stav koji treba zauzeti u vezi s tim:

Prvo: Slušanje i pokornost sve dok su muslimani i klanjaju; da se protiv njih ne bori sve dok ne počine jasno nevjerstvo za koje postoji jasan dokaz od Allaha, ﷻ, - ono što su Allah, ﷻ, i Njegov Poslanik, ﷺ, nazvali nevjerstvom. Kada to učine, obaveza ih je zamijeniti drugim.[1]

Drugo: Odvraćanje od grijeha koje rade, isticanje istine pred njima, onaj ko to može, da im se ne dodvorava i ne popušta pred njima. Odvraćanje od grijeha je i negiranje i odricanje njihovih postupaka vanjštinom i unutrašnjošću.

Treće: Udaljavanje od njih i neodlaženje njima, osim radi savjetovanja, naređivanja dobra i

[1] Uslov je da muslimani imaju snage da ih uklone. Međutim, ako počine jasan kufr, a muslimani nemaju snage, nije dozvoljeno boriti se protiv njih. Brojne su loše posljedice tog postupka: smutnje, neredi, prosipanje muslimanske krvi i onih koji pozivaju u islam i dr. Poslanik, ﷺ, s ashabima u Mekki nije ulazio u konflikt s kurejšijskim nevjernicima zbog slabosti i nemoći da im se suprotstavi, i zato što bi to dovelo do nestanka islama i muslimana. S obzirom na sve to, pristao je na primirje na Hudejbiji, i pored nepovoljnog ugovora po muslimane. Time je želio postići veću dobrobit za muslimane; olakšanje prelaska na islam onima koji to žele i sigurnost puta onima koji žele učiniti hidžru u Medinu. (Abdu-l-Aziz b. Baz.)

odvraćanja od zla. Abdullah b. Mesu'd, ﷺ, prenosi da je Poslanik, ﷺ, rekao: ***Bit će vam oduzimana prava i događat će se ono što je loše po vas.*** Rekoše: *Allahov Poslaniče, šta nam naređuješ?* Reče: ***Izvršite svoje obaveze prema njima, a od Allaha tražite svoja prava.***[1]

Time je ukazao na iskvarenost vladara, da će oni uzurpirati prava drugih, da će ih davati onima koji ih ne zaslužuju, da će činiti razne druge grijehe u vezi s vlašću, poput nepravde, raskoši u hrani, piću, kući i sl., te druge grijehe koji ne dostižu granicu jasnog nevjerstva.

Pojasnio je obavezu u toj situaciji. Da ispune obaveze prema vladarima, kao što su slušanje, pokornost, iskren odnos, borba uz njih i sl. Svejedno, odnose li se te obaveze na tijelo ili

[1] Buhari: 61 - Kitabu-l-menakibi, 25 - babun a'lamatu en-nubuvveti fi el-islam, 4/177 i 92 - kitabu-l-fiteni, 2 - babun kavlu en-Nebijji - **Seteravne ba'di umuran tunkiruneha** - 8/87. Muslim: 33 - Kitabu-l-imarati, 10 - babun vudžubu el-vefa bi beja'ti el-hulefa el-evvelu fe el-evvellu, hadis br. 45, 3/1472. Tirmizi: 34 - Kitabu-l-fiteni, 25 - babun fi el-eserati ve ma džae fihi, hadis br. 2190, 4/482 i kaže: *Ovaj hadis je dobar vjerodostojan* - hasenun sahihun. Ebu A'vane: Kitabu el-umera, babun el-haberu el-mudžibu 'ala er-rai'jje el-vefa bi beja'ti el-imami ve terku el-imtina' min i'ata hakkihim ellezi jedžibu lehum, 4/460. Brojni su hadisi koji potvrđuju ovaj, te ih ne možemo sve navesti.

imetak.[1] Da se strpe u slučaju uskraćenja prava, oduzimanja imetka, vlasti i sl. i da mole Allaha, ﷻ, da srca tih vladara okrene ka pravdi prema podanicima, da dužnosti povjeravaju onima koji ih zaslužuju ili da mole da te vladare zamijeni boljim i onima kojima pripada pravo da vladaju.[2]

Ubade b. Samit, ﷺ, je rekao: *Poslanik nas je pozvao i dali smo prisegu. Između ostalog, dali smo prisegu na poslušnost i pokornost kada nam je drago i kad nije, kad nam je teško i lahko, i kada su nam prava uskraćena, i da se ne borimo protiv vladara, osim onda kada vidimo jasno nevjerstvo, za koje imamo jasan dokaz od Allaha.*[3]

Znači, vjernik mora slušati i pokoravati se, kada mu je drago i kad nije, kada mu je teško i lahko, i kada su mu uskraćena neka prava. I nije dozvoljeno boriti se protiv vladara ili namjesnika, osim u slučaju kad počini jasno nevjerstvo. Brojni hadisi govore o potrebi negiranja i prezira loših djela koje čine vladari, savjetovanja i govorenja istine pred njima.

Ummu Seleme prenosi da je Poslanik, ﷺ, rekao: ***Pojavit će se vladari koji će raditi i dobro i zlo. Ko bude radio dobro, neće biti odgovoran;***

[1] *Fethu-l-Bari*, 13/6.

[2] *Fethu-l-Bari*, 13/6.

[3] Izvor ovog hadisa je naveden u knjizi *El-Gurebau el-evvelun*.

ko bude negirao, spasit će se; ali ko bude slijedio i zadovoljan bio - grešan je! Rekoše: *Zar se nećemo boriti protiv njih?* Reče: ***Ne, sve dok klanjaju.***[1]

Abdullah b. Mesu'd, ؓ, prenosi da je Poslanik, ﷺ, rekao: ***Svi poslanici prije mene imali su pomagače i drugove koji su se pridržavali njihovog sunneta i slijedili njihovu uputu. Poslije njih su dolazila loša pokoljenja; jedno su govorili, drugo radili i radili su ono što im nije bilo naređeno. Ko se protiv njih borio rukom, vjernik je; ko se borio jezikom, vjernik je; ko se borio srcem, vjernik je. Nakon toga nema imana ni koliko je zrno gorušice.***

Ebu Rafi', ؓ,[2] je rekao: *Kada sam ovaj hadis ispričao Ibn Omeru, negirao ga je. Ibnu Mesu'd*

[1] Muslim: 33 - Kitabu-l-imarati, 16 - babun vudžubu el-inkari 'ala el-umera fi ma juhalifu eš-šera' ve terku kitalihim ma sallu ve nahve zalike, hadis br. 62, 63 i 64, 3/1480. Ebu Davud: 34 - Kitabu es-sunne, 30 - babun fi katli el-havaridž, hadis br. 4760, 5/119. Tirmizi: 34 - Kitabu-l-fiteni, 78 - babun, hadis br. 2265, 4/529.

[2] Poslanikov, ﷺ, oslobođeni rob, Eslem el-Kibti. Neki kažu da mu to nije ime. Prenosio je hadise direktno od Poslanika, ﷺ, i Ibnu Mesu'da. Od njega su hadise prenijela njegova djeca, unuci i dr. Primio je islam prije Bitke na Bedru. Sudionik je Bitke na Uhudu i svih drugih borbi nakon Bedra. Umro je nakon Osmanove pogibije. Vidi: *Et-Tehzibu*, 12/92 i *Šerhu en-Nevevi 'ala Muslim*, 2/27.

je došao i odsjeo u dolini Kanat. Ibn Omer me pozvao da idem s njim, jer je on krenuo da ga obiđe. Krenuo sam s njim. Kada smo stigli, upitao sam Ibnu Mesu'da o tom hadisu, pa ga je ispričao kao što sam ga ja ispričao Ibn Omeru.[1]

Ovaj hadis, iako govori o prijašnjim poslanicima, odnosi se i na ovaj ummet.

Ovim i sličnim hadisima svoj stav su potkrijepili oni koji kažu da je dozvoljeno svrgnuti namjesnika i vladara koji je zalutao i koji je nepravedan, iako nije počinio nevjerstvo, pod uslovom da iz toga ne proiziđu smutnje i krvoproliće.[2]

Što se tiče borbe jezikom i srcem, jasno je da je ovaj hadis isti kao prethodni i hadisi koje ćemo navesti.

Ka'b b. U'džra, ؓ, je rekao: *Izišao je Poslanik među, nas a bilo nas je deveterica, od toga peterica Arapa, dok ostala četverica to nisu bili. Poslanik reče:* ***Slušajte, jeste li čuli da će se poslije mene pojaviti vođe. Ko ih bude***

[1] Muslim: 1 - Kitabu-l-iman, 20 - babun kevnu en-nehji 'an el-munkeri min el-iman, hadis br. 80, 1/69-70. Ahmed, *Musned*, 1/458. Ebu A'vane: Kitabu-l-imani, babun nefju el-iman 'an ellezi juhram hazihi el-ehlak el-musbetete fi haza el-babi, 1/35-36. Ibnu Hibban, *El-Ihsanu*: Kitabu el-imani, babun itlaku ismi el-imani 'ala men eta džuzen min ba'di edžzaihi, hadis br. 177, 1/346.

[2] Vidi: *El-Fasl*, Ibnu Hazm, 5/19-28, i *Šerh en-Nevevi 'ala Muslim*, 2/28.

posjećivao, vjerovao u njihove laži i pomagao im u nepravdi, nije moj niti, sam ja njegov i neće doći do mog vrela. Ko ih ne bude posjećivao, ne bude ih pomagao u nepravdi i ne bude vjerovao u njihove laži, moj je i ja sam njegov, i doći će do mog vrela.[1]

Onaj koji posjećuje vladare mora razlučiti dobro od ružnog, da bi prvo naređivao, a drugo zabranjivao. Mora se ograditi od loših postupaka vladara, mora se pripaziti zadovoljstva i toga da ih slijedi u onome u čemu su skrenuli. U suprotnom, propast će.

Ako je vladar lažov i nasilnik - što je čest slučaj nakon četverice halifa - nije dozvoljeno popuštati pred njim, niti vjerovati u njegove laži, niti mu pomagati u nepravdi.

Ko ga bude posjećivao vjerujući u njegove laži i pomažući mu u nepravdi, Poslanik, ﷺ, se takvog odrekao i zaprijetio mu da zbog toga neće doći do njegovog vrela. Ko ga ne bude posjećivao, ne bude vjerovao u njegove laži, niti mu pomagao u nepravdi, on je Poslanikov, ﷺ, i Poslanik, ﷺ, njegov, i stići će do Poslanikovog, ﷺ, vrela.

[1] Tirmizi: 34 - Kitabu-l-fiteni, 72 - babun, hadis br. 2259, 4/525. Nesai: 39 - Kitabu-l-beja', 35 - zikru-l-vei'di li men ea'ne emiran 'ala ez-zulm, 7/160 i 36 - men lem jui'n emiran 'ala zulmin, 6/160. Ahmed, *El-Musned*, 4/243.

Ovdje dolaze do izražaja dvije skupine ljudi koje nisu jasno spomenute u hadisu.

Prva: Oni koji vjeruju u njihove laži i pomažu im u nepravdi, ali ih ne posjećuju. Iako se rijetko događa, to je moguće. Za njih važi isti propis kao i za one koji ih posjećuju.

Druga: Oni koji ih posjećuju, ali nisu povjerovali u njihove laži, niti su im pomogli u nepravdi. Naprotiv, ulaze kod njih naređujući dobro, odvraćajući od zla i savjetujući ih.

Takvi, ako se osjećaju dovoljno snažnim da mogu podnijeti iskušenja kojima izlažu sebe, porodicu i imetak i smatraju da je zlo koje time sprječavaju veće od dobra koje će zbog toga izgubiti, oni će biti nagrađeni, kao što smo prethodno spomenuli.

Opći podstrek da se izbjegavaju takvi vladari došao je u hadisu koji prenosi Ebu Hurejre, ؓ, gdje se kaže da je Poslanik, ﷺ, rekao: ***Ljude će uništiti ovo kurejševićko pleme!*** Rekoše: *Šta nam naređuješ?* Reče: ***Kada bi se ljudi od njih odvojili.***[1]

[1] Buhari: 61 - Kitabu-l-menakibi, 25 - babun a'lamatu en-nubuvveti fi el-islam, 4/177. Muslim: 52 - Kitabu-l-fiteni ve ešrati es-sa'ati, 18 -babun la tekumu es-sa'atu hatta jemurre er-redžulu bi kabri er-redžuli fe jetemenna en jekune mekane el-mejjiti min el-bela, hadis br. 74, 4/2236. Ahmed, *Musned*, 2/301. Abdullah b. Ahmed je rekao: *U bolesti od koje je*

Odvajanjem se ovdje želi, kao što tvrdi hafiz hadisa Ibn Hadžer: *Da ne ulaze kod njih i ne posjećuju ih, da se ne bore uz njih i da se sa svojom vjerom udalje od smutnji.*[1]

Kao da je značenje, Allah zna, u smislu: udaljite se od njih, ne miješajte se s njima, ne sudjelujte u borbi koja izbije zbog sukoba među njima, ne pomažite im u nepravednom prolijevanju krvi i uzurpiranju imetka, zbog toga što se onaj ko bude s njima ne može u potpunosti ili djelimično sačuvati toga! A obaveza pokornosti u onome u čemu su oni Allahu, ﷻ, pokorni, poput borbe i sl., ostaje važeća, makar oni bili nasilnici, sve dok ne počine jasno nevjerstvo.

U nekim slučajevima obaveza je udaljiti se od funkcija putem kojih se čini nepravda podanicima, poput poslova u policiji, na prikupljanju zekjata i sl. Zbog toga se, u drugom hadisu, koji prenose Ebu Sei'd i Ebu Hurejre, ﷺ, kaže: *Rekao je Poslanik*: ***Pojavit će se vladari koji će za bliže saradnike uzimati najgore ljude, odgađat će namaz. Ko to od vas dočeka, neka ne bude službenik, policajac, sakupljač zekata, niti rizničar.***[2]

umro, otac mi je rekao: Izbriši taj hadis! Kontradiktoran je drugim hadisima. Tj. hadisima u kojima se naređuje slušanje, pokornost i strpljenje.

[1] *Fethu-l-Bari*, 13/10.

[2] Ibnu Hibban, *El-Mevaridu*: Kitabu-l-imarati, 11 - babun ma džae fi el-umera, hadis br. 1558, str. 375.

To, Allah, ﷻ, zna, važi za onoga ko obavlja te funkcije zbog opskrbe, tražeći ovosvjetsku korist, bez ikakava utjecaja na umanjivanje zla i pribavljanje koristi muslimanima.

Ukoliko onaj ko obavlja te funkcije radi na olakšavanju muslimanima, umanjivanju ili uklanjanju nepravde, u tom slučaju šerijatska generalna pravila koja ukazuju na pribavljanje i upotpunjavanje dobrobiti i uklanjanje i umanjivanje zla upućuju da je obavljanje takvih poslova dozvoljeno; štaviše, propisano. U nekim slučajevima, osobama koje mogu uraditi što drugi ne mogu, može postati i *fard ajn*.[1]

Upitan je šejhu-l-islam Ibnu Tejmijje, ﵀, o osobi koja je preuzela funkcije putem kojih vladari ugnjetavaju narod, a ta osoba se trudi da to ublaži koliko može. Kada bi neko drugi došao na tu funkciju, ne bi ublažavao nepravdu, možda bi je povećao, a on može ublažiti dažbine napola. Jeli mu dozvoljeno ostati na toj funkciji, s obzirom na njegovu namjeru, trud i umanjivanje zla u granicama svojih mogućnosti? Šejh, Allah mu se smilovao, dao je vrlo koristan odgovor, iz kojeg ću, ovom prilikom, navesti samo dio: *Da, ako se trudi da bude pravedan i ukloni nepravdu koliko može, i ako je način na koji on tu funkciju obavlja bolji nego što bi to radili drugi, i ako je njegovo vladanje*

Lanac prenosilaca ovog hadisa je vjerodostojan - *sahihun*.

[1] Stroga obaveza pojedinca.

određenim dijelom zemlje bolje od vladanja drugih - kako je sam spomenuo - dozvoljeno mu je ostati na tom položaju, i neće biti grešan zbog toga. Štaviše, ostajanje na tom položaju bolje je od napuštanja tog položaja, osim ako pređe na drugi položaj na kojem će raditi veće dobro. To mu može biti i farz, ako nema ko drugi to uraditi, jer uspostvljanje pravde i uklanjanje nepravde, u skladu sa mogućnostima, grupna je obligatna dužnost; to je traženo od svakog čovjeka u skladu s mogućnostima. U tom slučaju, neće biti obavezan ukloniti nepravdu koju ne može otkloniti. Zabrana toga, da bi se spriječila manja nepravda, izazvala bi veću nepravdu. To je poput onih koji kažu karavandžijama koje su presreli kradljivci i koji će, ukoliko pljačkaše ne zadovolje dijelom imetka, biti pobijeni i opljačkani: Nije vam dozvoljeno ništa dati od tuđeg imetka! Time se želi sačuvati malo imetka, a ako ga ne budu dali, uzet će im sve. To ne može uraditi razuman čovjek, a kamoli da to naredi šerijat. Allah je poslao poslanike da bi postigli i upotpunili dobrobit i uklonili i umanjili zlo, u skladu s mogućnostima.[1]

Udaljiti se od tih položaja i funkcija i sredstava koja dovode do njih treba onaj ko ne može ukloniti nikakvo zlo, niti ispuniti nikakvo pravedno djelo, koji je samo oruđe, koji ne može pomoći, niti šta otkloniti. Ili onaj ko je slab i sklon smutnjama, ako bi preuzeo funkciju, gotovo

[1] Šejhu-l-islam Ibnu Tejmijje, *Medžmu'-l-fetava*, 30/356.-360.

da je ubijeđen da bi mu oslabila vjera, da bi izgubio osjećaj za negiranje zla i nepravde. Tako bi izgubio vjeru, a nikakvu pravdu ne bi donio i nikakvu nepravdu ne bi otklonio.

Ovim smo pojasnili stav otuđenika o osamljivanju: tijelom i srcem, potpuno i djelimično.

Pojasnili smo da otuđenici nisu skupine povučene u sebe koje su ostavile pozivanje u vjeru, naređivanje dobra i odvraćanje od zla, gubeći nadu u promjenu nabolje.

Jasno je da njihovo odvajanje od ljudi nije bijeg od zalaganja i poteškoća. Naprotiv, to je nužnost kojoj pribjegavaju pojedinac i skupina u posebnim slučajevima, poput velikog nereda, otuđenja za koje nema nade da se može izmijeniti, nejasnoća izazvanih smutnjom, zbog prirode pojedinca koji, ako je s ljudima, šteti i njima i sebi.

Nisu rijetki slučajevi da odvajanje od ljudi biva izazvano revoltom zbog onoga što ljudi rade i s ciljem poziva da se vrate Pravom putu.

U svakom slučaju, to čuva i spašava čovjeka od rasprostranjenih zabluda u društvu.

DRUGO POGLAVLJE

Značenje pojma *tukatun* i njegova veza sa skrivanjem vjere

Riječ *tukatun* je infinitiv izveden iz korijena *tekajtuhu, ettekihi, tekijjun, tekijjeten, tikaen*, što znači *držati se na oprezu*. Infinitiv ponekad dođe u obliku, *tukaten*,[1] kao u ajetu:

﴿...إلا أن تتقوا منهم تقاة...﴾

...To činite jedino da biste se od njih sačuvali - *tukaten*...[2]

Hafiz hadisa Ibn Hadžer, ﷺ, rekao je: *Tekijje je: oprez i bojazan da se pred drugim pokaže ubjeđenje i sl.*[3]

Imam Ibnu Tejmijje, ﷺ, o tome je rekao: ***Tukatun** ne znači da se laže i govori ono što nije u srcu, jer to je licemjerstvo, nego znači da se radi koliko se može... Vjernik, ako se nađe među nevjernicima i velikim grešnicima i ako se ne može boriti protiv njih fizički, biva oslobođen te obaveze, ali ako može jezikom, mora se boriti jezikom, ako*

---

[1] Vidi: *Lisanu-l-a'rebi*, 15/402.

[2] *Ali- I'mran*, 28.

[3] *Fethu-l-Bari*, 12/314.

ne, onda srcem. S tim da ne smije lagati i govoriti što mu nije u srcu. Vjernik, ili ispoljava vjeru ili je skriva, s tim da, ni u kom slučaju, ne pristaje na njihovu vjeru. On je kao vjernik iz faraonove porodice i poput faraonove supruge. Oni se nisu slagali s njima u vjeri, nisu lagali, niti govorili što im nije u srcu, samo su skrivali iman. Skrivanje imana je jedno, a ispoljavanje neispravne vjere je nešto drugo. Allah nikada nije dozvolio ispoljavanje neispravne vjere osim onom koji je prisiljen. Njemu je dozvolio da izgovori riječi nevjerovanja[1].

Iz ovoga možemo razumjeti da je propisani *tukatun* skrivanje i neispoljavanje vjere, nereagiranje rukom i riječima na djela nevjernika i grešnika, tj. ograničavanje na negiranje srcem. Razlog skrivanja i neispoljavanja vjere može biti samo realan strah od nevjerničke nepravde.

Ponekad se pripadnost nevjernicima ili grešnicima može iskazati riječima, ali bez sudjelovanja u griješenju. Imam Taberi, رحمه الله, tumačeći značenje pojma *tekijje,* rekao je: *...Ako budete pod njihovom vlašću i bojite ih se, možete im iskazati pripadnost i prijateljstvo riječima, dok u srcu krijete neprijateljstvo, ali da ne sudjelujete u nevjerstvu, niti da im pomažete protiv muslimana.*[2]

[1] *Minhadžu-s-sunne, 3/260.*

[2] *Tefsiru et-Taberi, 3/228.*

Iz ovih citata se može zaključiti da je *tekijje* ili *tukatun* skrivanje vjere zbog straha za sebe i sljedbenike od uznemiravanja nevjernika i nasilnika. To skrivanje može biti potpuno ili djelimično skrivanje koje je u vezi s određenim propisom ili stanjem.

Propis i uslovi za *tukatun*

Riječ *tukatun* spomenuta je doslovno, a i na drugi način u Kur'anu, sunnetu i djelima imama i učenjaka fikha, uz pojašnjenje propisa za primjenjivanje i uslova.

U Kur'anu je doslovno spomenuta samo na jednom mjestu i to u ajetu:

﴿لَّا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِن دُونِ الْمُؤْمِنِينَ
وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ إِلَّا أَن تَتَّقُوا مِنْهُمْ
تُقَاةً وَيُحَذِّرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ﴾.

Neka vjernici ne uzimaju za prijatelje nevjernike kad ima vjernika; a onoga ko to čini - Allah neće štititi. To činite jedino da biste se njih sačuvali. Allah vas podsjeća na Sebe i Allahu se vraća sve![1].

[1] *Ali- I'mran, 28.*

Od Ibnu Abbasa, رضي الله عنهما, je preneseno da je rekao: ***Tukatun** znači da se izgovore riječi nevjerstva, dok je srce u imanu.*[1]

Od Dahaka, رحمه الله, se prenosi da je rekao: ***Tekijje** se čini govorom. Onaj ko bude prinuđen izgovoriti nešto što je nepokornost Allahu, pa to i uradi iz straha za sebe, s tim da mu srce nije pokolebano u imanu, neće biti grešan. **Tekijja** je dozvoljena samo jezikom.*[2]

Izjave slične navedenim izreklo je nekoliko učenjaka iz prve generacije.[3] Navedene predaje ukazuju da značenje ovog ajeta podrazumijeva skrivanje i neispoljavanje vjere i Istine, kao i pretvaranje pred nevjernicima i pokazivanje odanosti i ljubavi riječima, ne djelima, ako se ispune uslovi prisile.

U drugom ajetu Allah, سبحانه وتعالى, je zaprijetio Svojom srdžbom i bolnom patnjom onome ko postane nevjernik nakon vjerovanja, ali je izuzeo onoga

---

[1] *Tefsiru et-Taberi*: 3/228. U lancu prenosilaca ove predaje nalazi se nepoznat prenosilac. Predaja istog značenja prenesena je od Ibnu Abbasa, *Tefsiru et-Taberi*, 3/229. U lancu prenosilaca te predaje svi prenosioci su slabi.

[2] *Tefsiru et-Taberi*, 3/229. U lancu prenosilaca ove predaje nalazi se nepoznat prenosilac.

[3] Slične izjave prenose se od Suddija, Ikrime, Mudžahida i dr. To su zabilježili Taberi u svom tefsiru, 3/229, i Sujuti u, *Ed-Durru el-mensuru*, 2/176.

ko pod prisilom izgovori riječi nevjerstva, a srcem vjeruje.

Kaže Allah, عز وجل,:

﴿مَن كَفَرَ بِاللَّهِ مِن بَعْدِ إِيمَانِهِ إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ
وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ وَلَٰكِن مَّن شَرَحَ بِالْكُفْرِ
صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِّنَ اللَّهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ
عَظِيمٌ﴾.

Onoga koji zaniječe Allaha, nakon što je u Njega vjerovao, - osim ako bude na to primoran, a srce mu ostane čvrsto u vjeri -, čeka Allahova kazna. One kojima se nevjerstvo bude mililo stići će srdžba Allahova i njih čeka patnja velika.[1]

Ovaj ajet jasno ukazuje da onaj ko je prisiljen nije grešan ako izgovori riječi nevjerstva, pod uslovom da srcem čvrsto vjeruje.

To još više pojašnjava povod objave ovog ajeta. Ajet je objavljen povodom onoga što se dogodilo A'mmaru b. Jasiru, رضي الله عنه. Mušrici su ga tukli i mučili dok nije pristao na ono na što su ga tjerali - ružno se izrazio o Poslaniku, ﷺ, i pohvalio njihove bogove.

---

[1] *En-Nahl*, 106.

ﷺ,[1] prenijeli su konsenzus učenjaka da je taj događaj povod objavljivanja ovog ajeta. A'mmar je bio prisiljen na riječi nevjerstva, vrijeđao je Poslanika, ﷺ. Allah, ﷻ, je ovim ajetom opravdao njegov postupak i pojasnio da se prijetnja kaznom ne odnosi na njega.

Potlačeni vjernici su u početku, u Mekki, bili izloženi raznim pritiscima i mučenjima. Ibn Mesu'd, ﷺ, je rekao: *Prvih sedmero koji su javno ispoljili islam bili su: Poslanik, Ebu Bekr, A'mmar, A'mmarova majka Sumejja, Suhejb, Bilal i Mikdad. Poslanika je Allah sačuvao posredstvom njegovog amidže Ebu Taliba, Ebu Bekra je sačuvao posredstvom njegove porodice. Ostale su mušrici mučili, oblačili im košulje od željeza i pržili ih na suncu. Svako od njih je pristao na ono što je od njih traženo, osim Bilala. On je bio spreman žrtvovati se u ime Allaha. Bio je bezvrijedan u svom narodu, pa su ga dali djeci, da ga vuku po ulicama Mekke, a on je izgovarao: Jedan, Jedan!*

Kada je Ibnu Abbasa upitao Sei'd b. Džubejr, ﷺ, jesu li mnogobošci do te mjere mučili muslimane da su imali opravdanje za napuštanje vjere riječima, rekao je: *Da, Tako mi Allaha! Toliko su ih udarali, mučili, žedne držali, nisu mogli sjesti sve dok ne pristanu da izgovore što je traženo, riječi mnogoboštva i nevjerstva! Tako da*

[1] *El-Istia'b*, 7/56. Uporedi: *Zadu-l-mesiri*, Ibnu el-Dževzi, 4/495.

su im govorili: Lat i Uzat su tvoji bogovi pored Allaha! Pa bi onaj ko je mučen rekao:Da! Ponekad bi pored njih prošao kotrljan, pa bi oni govorili: Kotrljan je tvoj bog pored Allaha! Pa bi, zbog izmučenosti, ponovio za njima.[1]

Uz prethodne tekstove, ovi događaji ukazuju da je *tekijje* dozvoljena uz određene uslove. U nastavku ćemo objasniti vrste *tekijje* i uslove njenog prakticiranja.

Prva vrsta: Ljubaznost. Neki ljudi ubrajaju u *tekijje:* dodvoravanje, blag govor, osmijeh, prijatnost i udjeljivanje nevjernicima, grešnicima i zlikovcima kako bi se sačuvalo od njih, njihovih uvreda i da bi sačuvala čast[2] te da bi se pridobila njihova srca za islam. Dodvoravanje se ne kosi s profinjenim savjetovanjem dalekim od žestine i grubosti.

Ibnu Betal, ﷺ je rekao: *Ljubaznost je svojstvena vjernicima. Ogleda se u poniznosti prema ljudima, blagom obraćanju, neupotrebljavanju žestine*

[1] Izvor ovog hadisa smo naveli u knjizi *El-Gurebau el-evvelun*, u drugom poglavlju - koje govori o vidovima otuđenosti, o ugnjetavanju. Hadis je prenio Ibnu Abbas. U njemu stoji da su mušrici toliko mučili ashabe da bi, zbog izmučenosti, potvrdili da im je kotrljan bog. Ibnu Hadžer je, u *Fethu-l-Bariju*, 12/312, o tom hadisu rekao: *Ove mursel predaje pojačavaju jedna drugu.*

[2] Vidi: *Muhtesaru et-tuhfeti el-isna a'šerijje*, str. 288., Mahmud Šukri el-Alusi.

prilikom obraćanja. To je najjače sredstvo za ljubav. Ogleda se i u blagosti pri poučavanju neznalice, odvraćanju grešnika od zla, tako da se ne koristi žestina i da se njegov postupak negira blagim riječima i postupcima, pogotovo ako želimo da njegovo srce pridobijemo za islam.[1]

Imam Buhari, ﷺ, je u *Sahihu,* u Poglavlju o odgoju - *edebu,* dao sljedeći naslov: *O ljubaznosti prema ljudima.*[2] Ispod naslova je naveo predaju od Ebu Derdaa, bez navođenja lanca prenosilaca, u kojoj kaže: *Smiješimo se nekim ljudima, a naša srca ih proklinju.*[3]

Aiša, ﷺ, prenosi da je neki čovjek zatražio dozvolu da uđe kod Poslanika, ﷺ, pa je on rekao: ***Pustite ga da uđe. Loš li je on bližnji ili brat bližnjeg!*** Kada je ušao, s njim je lijepo razgovarao. Rekla sam: *Allahov Poslaniče, rekao si ono što čusmo, zatim si s njim lijepo razgovarao?!* Rekao je: ***Aiša! Na najgorem***

[1] *Fethu-l-Bari,* 10/528. To je hafiz hadisa Ibnu Hadžer prenio od njega.

[2] Buhari, *Sahih,* 7/102.

[3] Buhari ta'likan gajru medžzum bihi: 78 - Kitabu-l-edebi, 82 - babun el-mudaratu mea' en-nasi, 7/102. Ebu Nua'jm, *El-Hilje:* 35 - Ebu ed-Derda, 1/222. Lanci prenosilaca ove predaje su slabi, ali jedna drugu pojačava, te je hadis dobar - *hasen li gajrihi.*

položaju kod Allaha su ljudi koje drugi ljudi ostave bojeći se njihove iskvarenosti.[1]

Iz ovoga, a i drugih primjera, vidimo da je dodvoravanje - blago ophođenje s drugima da se ne bi izazvala srdžba, zbog šerijatske dobrobiti ili uklanjanja zla. Nekad se može iskazati riječima, a nekada djelima, poput poklona i drugim vidovima dobročinstva. Propisana je i poželjna, ukoliko ne uzrokuje gubitak šerijatske dobrobiti. Može biti i obavezna ukoliko bi zbog neljubaznosti došlo do odmetništva od vjere, griješenja, nepravde prema muslimanu i sl.

Sa'd b. ebi Vekkas, ﷺ, prenosi da je bio prisutan kada je Poslanik, ﷺ, dao poklon skupini ljudi izostavivši jednog, koji se Sa'du činio najboljim među njima. Rekao sam: *Allahov Poslaniče, što ne dade i onom čovjeku? Tako mi Allaha, on je vjernik!* Reče: ***Ili musliman.***

[1] Buhari: 78 - Kitabu-l-edebi, 82 - babun el-mudaratu mea' en-nasi, 7/102, 38 - babun lem jekun resullullahi fahišen ve la mutefehhišen, 7/81 i 48 - babun ma jedžuzu min igtijali ehli-l-fesadi ve er-rejbi, 7/86. Muslim: 45 - Kitabu-l-birri ve es-sileti ve el-adab, 22 - babun mudaratu men juttka fuhšuhu, hadis br. 73, 4/2002. Ebu Davud: 35 - Kitabu-l-edebi, 6 - babun fi husni el-i'šrati, hadis br. 4791, 5/144. Tirmizi: 28 - Kitabu-l-birri ve es-sileti, 59 - babun ma džae fi el-mudarati, hadis br. 1999, 4/359, i kaže: *Hadis je dobar vjerodostojan* - hasenun sahihun. Nesai, *'Amelu-l-jevmi ve el-lejle:* 90 - Kejfe ez-zmmu?, hadis br. 237, str. 245.

Nakratko sam ušutio, ali se nisam mogao strpiti zbog toga što znam o tom čovjeku, pa sam ponovo rekao: *Što ne dade i onom čovjeku? Tako mi Allaha, on je vjernik!* Reče: ***Ili musliman.*** *Nakratko sam ušutio, ali se nisam mogao strpiti zbog toga što znam o tom čovjeku, pa sam ponovo isto rekao, i Poslanik, ﷺ, ponovio je isto i dodao:* ***Sa'de, ja dam nekom, a izostavim nekog drugog ko mi je draži, bojeći se za njega da ne dopadne u Džehennem!***[1]

Jasno je da Poslanik, ﷺ, ne bi uskraćivao imetak nekome ko više zaslužuje da mu se da, poput prvih siromašnih muhadžira, i davao ga drugima koji su doskora ratovali protiv islama da za to nije imao dobar razlog. U ovom slučaju, to

[1] Buhari: 2 - Kitabu-l-iman, 19 - babun iza lem jekun el-islamu 'ala el-hakika ve kane 'ala el-istislami ev el-havfi min el-katli, 1/12 i 24 - kitabu-z-zekati, 53 - babun kaulullahi te'ala - **La jeselune-n-nase ilhafen** -, 2/131. Muslim: 1 -Kitabu-l-iman, 68 - babun teelluf kalbi men juhafu 'ala imanihi lida'fihi, hadis br. 236 i 237, 1/132 i 12 - kitabu-z-zekati, 45 - babun ia'tau men juhafu 'ala imanihi, hadis br. 131, 2/732. Ebu Davud: 34 - Kitabu es-sunne, 16 - babun ed-delilu 'ala zijadeti-l-imani ve nuksanihi, hadis br. 4683, 5/60. Nesai: 47 - Kitabu-l-iman, 7 - te'vilu kavlillahi 'azze ve dželle - **Kalet el-ea'rabu amenna kul lem tu'minu velakin kulu eslemna** -, 8/103-104. Ahmed, *Musned*, 1/176. Hafiz hadisa Ibnu Hadžer navodi da su ga zabilježili i Taberani, u *El-Evsatu*, Ebu Nu'ajm, u *El-Mustehradžu*, i dr. Vidi: *En-Nuket ez-ziraf*, 3/298.

je pridobijanje njihovih srca za islam i učvršćivanje, da se ne odmetnu od vjere, da ne uznemiravaju muslimane ili iz želje da islam prime njihovi narodi.[1]

Primjetno je da je dodvoravanje nekada prisutno u periodu slabosti i strahovanja muslimana, nekada u početku i toku nadmoći, što smo u navedenim primjerima već pojasnili.

Druga vrsta: Skrivanje vjere. Iz navedenog citata Ibnu Tejmijje, može se razumjeti da se *tekijje* odnosi isključivo na ovu vrstu. Jer, ukazao je da *tekijje* ne znači da se može slagati i reći ono što nije u srcu. To je skrivanje vjere. Skrivanje vjere je jedno, a ispoljavanje neispravne vjere nešto drugo.[2] U svakom slučaju, *tekijje,* iako se prvenstveno odnosi na ovu vrstu, ne znači da se odnosi samo na nju. Allah, ﷻ, naveo je primjer kad je vjernik iz faraonove porodice proživljavao

[1] Hafiz hadisa Ibnu Hadžer je, u *Fethu-l-Bariju*, 1/80, rekao: *Prenesen je u Musnedu Muhammeda b. Haruna er-Ravejanija i drugim zbirkama vjerodostojnim lancem prenosilaca do Ebu Salima el-Džejšanija, od Ebu Zerra da je Poslanik, ﷺ, rekao:* ***Šta misliš o Džei'lu?*** Tj. Suraki ed-Damiriju. Rekao sam: *On je poput ostalih njemu sličnih.* Tj. muhadžira. Reče: ***Šta misliš o onom čovjeku?*** Rekao sam: *Velikan.* Reče: ***Džei'l je bolji od cijelog dunjaluka onakvih!*** Rekao sam: *On je takav, a ti se prema njemu ponašaš kako se ponašaš?!* Reče: ***On je vođa tog naroda i ja ih putem njega pridobijam za islam.***

[2] *Minhadžu-s-sunne*, 3/260.

kad je vjernik iz faraonove porodice proživljavao teške trenutke i naglasio kako se on ponio u tim kritičnim trenucima:

﴿ وَقَالَ الَّذِي آمَنَ يَا قَوْمِ اتَّبِعُونِ أَهْدِكُمْ سَبِيلَ
الرَّشَادِ ۞ يَا قَوْمِ إِنَّمَا هَٰذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا مَتَاعٌ وَإِنَّ
الْآخِرَةَ هِيَ دَارُ الْقَرَارِ ۞ مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا
يُجْزَىٰ إِلَّا مِثْلَهَا وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ
وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ
حِسَابٍ ۞ وَيَا قَوْمِ مَا لِي أَدْعُوكُمْ إِلَى النَّجَاةِ
وَتَدْعُونَنِي إِلَى النَّارِ ۞ تَدْعُونَنِي لِأَكْفُرَ بِاللَّهِ
وَأُشْرِكَ بِهِ مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ وَأَنَا أَدْعُوكُمْ إِلَى
الْعَزِيزِ الْغَفَّارِ ۞ لَا جَرَمَ أَنَّمَا تَدْعُونَنِي إِلَيْهِ لَيْسَ لَهُ
دَعْوَةٌ فِي الدُّنْيَا وَلَا فِي الْآخِرَةِ وَأَنَّ مَرَدَّنَا إِلَى اللَّهِ وَأَنَّ
الْمُسْرِفِينَ هُمْ أَصْحَابُ النَّارِ ۞ فَسَتَذْكُرُونَ
مَا أَقُولُ لَكُمْ وَأُفَوِّضُ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ

بِالْعِبَادِ ۞ فَوَقَاهُ اللَّهُ سَيِّئَاتِ مَا مَكَرُوا وَحَاقَ بِآلِ
فِرْعَوْنَ سُوءُ الْعَذَابِ ﴾ .

A jedan čovjek, vjernik, iz porodice faraonove, koji je krio vjerovanje svoje, reče: Zar da ubijete čovjeka zato što govori: Moj Gospodar je Allah!, onoga koji vam je donio jasne dokaze od Gospodara vašeg? Ako je lažov, njegova laž će njemu nauditi, a ako govori istinu, onda će vas stići bar nešto od onoga čime vam prijeti, jer Allah neće ukazati na pravi put onome koji u zlu pretjeruje i koji mnogo laže. O narode moj, danas vama pripada vlast i vi ste na vrhovima u zemlji, ali ko će nas odbraniti od Allahove kazne ako nas ona stigne? A faraon reče: Savjetujem vam ono što mislim, a na pravi put ću vas samo ja izvesti[1] ... I onda onaj vjernik reče: O narode moj, ugledajte se na mene, ja ću vam na pravi put ukazati! O narode moj, život na ovome svijetu samo je prolazno uživanje, a onaj svijet je, zaista, Kuća vječna.

[1] *Gafir*, 28. i 29.

moj, šta je ovo, ja vas pozivam da vas spasim, a vi mene pozivate u vatru: pozivate me da ne vjerujem u Allaha i da prihvatim Njemu ravnim onoga o kome baš ništa ne znam, a ja vas pozivam Silnome, Onome koji mnogo prašta. Nema nimalo sumnje u to da se oni kojima me pozivate neće nikom ni na ovom ni na onom svijetu odazvati i da ćemo se Allahu vratiti, i da će mnogobošci stanovnici u ognju biti. Tada ćete se sigurno mojih riječi sjetiti! A ja Allahu prepuštam svoj slučaj; Allah, uistinu, robove svoje vidi.
I Allah ga je sačuvao nevolje koju su mu oni snovali, a faraonove ljude zla kob zadesi.
Oni će se ujutro i naveče u vatri pržiti, a kada nastupi Čas: Uvedite faraonove ljude u patnju najtežu.[1]

Taj Kopt je skrivao svoje vjerovanje pred svojim narodom i među velikanima, prisustvovao je njihovim sijelima i s ostalima, iznosio svoje mišljenje o Musau. Iz konteksta se ne vidi razlog skrivanja vjerovanja, je li to radio zbog straha od

[1] *Gafir*, 38.-46.

mišljenje o Musau. Iz konteksta se ne vidi razlog skrivanja vjerovanja, je li to radio zbog straha od njih ili iz želje da pomogne i čuva Musaa i vjernike, ili zbog oba razloga.[1]

Kada je faraon odlučio da ubije Musaa, taj čovjek je zauzeo veličanstven stav, braneći ga i upozoravajući one koji su ga željeli ubiti. Bez jasnog ispoljavanja svoga vjerovanja, zasnovao je svoju odbranu na logici: Musa, ili laže ili je iskren. Ako laže, snosit će posljedice laži na svoga Gospodara, na ovom i na onom svijetu, a ako je iskren, onda zaslužujete kaznu za nepokornost i ustrajnost na tome na čemu ste sada, pogotovo ako ga ubijete![2] Taj vjernik je govorio, upozoravao, ukazivao, dok na kraju nije jasno rekao da je vjernik i Musaov sljedbenik i jasno se suprotstavio faraonu, koji je rekao:

﴿... قَالَ فِرْعَوْنُ مَا أُرِيكُمْ إِلَّا مَا أَرَىٰ وَمَا أَهْدِيكُمْ إِلَّا سَبِيلَ الرَّشَادِ﴾.

[1] Imam Et-Taberi je ukazao da neki učenjaci smatraju da je skrivao iman zbog lične sigurnosti. Vidi: *Tefsiru et-Taberi*, 24/57. Na to ukazuje ajet: **I ne povjerova Musau niko, osim malo njih iz naroda faraonova, iz straha da ih faraon i glavešine njegove ne počnu zlostavljati.** - *Junus*, 83. Tako je ajet protumačio i Ibnu Abbas u jednom od dva rivajeta koji se prenose od njega. Vidi: *Tefsiru et-Taberi*, 11/150.

[2] Vidi: *Tefsiru et-Taberi*, 24/58.

...Savjetujem vam ono što mislim, a na pravi put ću vas samo ja izvesti[1]

Do riječi:

﴿وَقَالَ الَّذِي آمَنَ يَا قَوْمِ اتَّبِعُونِ أَهْدِكُمْ سَبِيلَ الرَّشَادِ﴾

...O narode moj, ugledajte se na mene, ja ću vam na pravi put ukazati!

Nakon toga su tom vjerniku pleli spletke:

﴿فَوَقَاهُ اللَّهُ سَيِّئَاتِ مَا مَكَرُوا...﴾

I Allah ga je sačuvao nevolje koju su mu oni snovali...

To što je doživio taj vjernik, doživjeli su u početku i ashabi koji su primili islam. I oni su od svog naroda skrivali vjerovanje.[2] O ovom skrivanju vjere podrobno je govorio, Es-Sejjid Mahmud Šukri el-Alusi: *Svakom vjerniku koji bude na takvom mjestu da ne može ispoljavati vjeru zbog drugih koji ga sprečavaju, obaveza je učiniti hidžru u mjesto gdje može ispoljavati vjeru*

[1] *Gafir*, 29.

[2] O tome smo govorili u knjizi *El-Gurbetu-l-ula*, u poglavlju o vidovima otuđenja, na temu *skrivanje*.

i nije mu dozvoljeno da ostane na tom mjestu i skriva svoju vjeru opravdavajući to potlačenošću. Allahova zemlja je prostrana. Da, ako bude od onih koji imaju šerijatsko opravdanje za ostanak, poput djece, žena, slijepih, onih koji su spriječeni, onih kojima se prijeti smrću, ubistvom djece, očeva ili majki, tako da je gotovo ubijeđen da će mu to i uraditi, svejedno bilo to klasično ubistvo ili sprečavanjem dolaska namirnica i sl. U tom slučaju mu je dozvoljeno ostati s onima koji ga sprječavaju ispoljavati vjeru i s njima se slagati koliko nužda nalaže, uz obavezu da se trudi da nađe način da pobjegne sa svojom vjerom. Ako prijetnja bude takva da će izgubiti nešto što mu koristi ili teškoća koja je podnošljiva, poput hapšenja uz dostavu hrane, udarca koji ne usmrćuje, nije mu dozvoljeno slagati se s njima.[1]

Znači, muslimanu je dozvoljeno skrivati svoje vjerovanje ako boravi u mjestu u kome ne može ispoljavati vjeru, a ne može učiniti hidžru iz tog mjesta ili ne može naći sigurno mjesto u koje bi učinio hidžru, a ako bi javno ispoljavao vjeru bojeći se smutnje, smrti, velike štete za sebe, porodicu ili štićenike, s tim da se ograniči na nužno i ne skriva od vjere ono što ne mora i da uloži maksimalan trud da učini hidžru.

U slučaju da boravi među nevjernicima i u mjestu gdje ne može ispoljavati vjeru, zbog propisanih razloga, služeći ummetu, poput

[1] *Muhtesaru et-tuhfeti el-isna a'šerijje*, str. 287.

proučavanja njihovog stanja i sl., dozvoljeno mu je ostati među njima sve dok ne ispuni cilj boravka. To je važnije od onoga zbog čega je Poslanik, ﷺ, slao neke ashabe na posebne zadatke i dozvolio im da govore ono u čemu se ogleda nevjerstvo i prikažu nevjernicima da se slažu s njima u nekim stavovima.

Treća vrsta: Ispoljavanje slaganja s vjerom mnogobožaca. To je najteža i najopasnija vrsta *tekijje*, tada se izlazi iz okvira skrivanja vjere i ispoljava neispravna vjera i slaganje s mnogobošcima u tome. Es-Serhasi je o definiciji *tekijje* rekao: *Tekijje je čuvanje od kazne ispoljavanjem nečega, s uvjerenjem u suprotno.*[1]

On je ograničio *tekijje* na ovo značenje. Učenjaci su složni da bi onaj na koga se vrši pritisak i kome se prijeti, ako se ne bi obazirao na to i nastavio ispoljavati svoje vjerovanje, uradio ono što je bolje. Ako bi bio ubijen, bio bi šehid.[2]

---

[1] *El-Mebsut*, 24/45.

[2] Vidi: *Tefsiru et-Kurtubi*, 5/188 i *Ahkamu-l-Kur'an*, Ibnu el-A'rabi, 2/1167. Ibnu Hadžer u *Fethu-l-Bariju*, 12/317, prenio je od Ibnu Bettala da je rekao: *Učenjaci su složni da će onaj ko bude prisiljen na kufr, a izabere smrt, imati veću nagradu od onoga ko izabere olakšicu. Ako bude prisiljen da učini grijeh manji od kufra, poput jedenja svinjetine ili pijenja alkohola, treba odabrati olakšicu. Neki učenjaci malikijskog mezheba kažu da bi u slučaju da ne uzme olakšicu bio grešan kao onaj kome je život u opasnosti, te je prinuđen jesti strv.*

Na taj način je ostavio olakšicu. Isto tako, složili su se u tome da, ako bude prisiljen na nevjerovanje do te mjere da se boji za svoj život, nije grešan ako ispolji nevjerovanje a iman mu je čvrst, neće se rastaviti sa ženom, niti se smatra nevjernikom.[1]

Da bi se smatrao prisiljenim, mora ispuniti tri uslova:

Prvi: Da onaj koji prijeti bude u stanju to uraditi, a onaj kome se prijeti da nije u stanju to spriječiti, makar i bježanjem.

Drugi: Da pouzdano zna da će ukoliko ne izvrši ono što se od njega traži, prijetnja biti ispunjena.

Treće: Da je riječ o prijetnji koja se odnosi na momentalno izvršenje, poput prijetnje smrću. Ali, ako bi mu zaprijetio, npr: *Uradi to i to. Ako ne uradiš, udarit ću te sutra!*, ne bi se smatralo da je prisiljen. Međutim, ako bi izvršenje prijetnje bilo određeno na kratak rok, tada važi isti propis kao i za momentalnu prijetnju.

---

[1] *Tefsiru El-Kurtubi*, 5/128. *Fethu-l-Bari*, 12/324. To je prenio od Ibnu Bettala, koji se u tome poveo za Ibnu El-Munzirom. Jedini čije mišljenje nije u konsenzusu u vezi s tim je Muhammed b. el-Hasen, koji kaže: *Ako ispolji kufr postaje odmetnik, žena automatski biva rastavljena, makar u duši bio musliman.* Ibnu Bettal na to je samo rekao: *Na ovo mišljenje nije potrebno odgovarati, dovoljno ga je navesti jer se kosi s jasnim šerijatskim tekstovima.*

Četvrto: Da prisiljeni ne pokazuje zadovoljstvo, dragu volju ili slaganje srcem.[1]

Neki učenjaci iz prve generacije i neki imami dozvoljavaju samo olakšicu riječima, dok olakšicu djelima ne dozvoljavaju. Međutim, preneseno je od Omera b. el-Hattaba, ﵁, Mekhula i još nekih da se olakšica odnosi i na riječi i na djela i da u oba slučaja važi isto. To je i Malikov stav i stav grupe učenjaka iz Iraka.[2]

Na više mjesta spomenuli smo događaje potlačenim ashabima, kad su bili prisiljeni izgovoriti riječi nevjerstva, kao što se dogodilo Ammaru i drugima. Zbog toga je i spušten ajet:

﴿...إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ...﴾

...osim ako bude na to primoran, a srce mu ostane čvrsto u vjeri...[3]

Ali, ova vrsta *tekijje* nije dozvoljena ako će se zagubiti istina, nestati i pomiješati se s neistinom. Ili, ako bi npr. prisiljeni bio poštovan i ugledan učenjak, čiju riječ ljudi čekaju da bi se poveli za njom i vjerovali u nju, ili ako bi bio vođa kojeg ljudi slijede.

---

[1] Vidi: *Fethu-l-Bari*, 12/311.

[2] Vidi: *Tefsiru El-Kurtubi*, 5/182. i 183., *Zadu-l-mesiri*, 4/497 i *Fethu-l-Bari*, 12/314. i 315.

[3] *En-Nahlu*, 106.

Šejh Ahmed Šakir, ﵀,[1] nakon što je spomenuo neke uslove za *tekijje*, rekao je: *...S tim da ne bude od onih koje ljudi slijede, da istina ne bi ostala skrivena onima koji je ne znaju, da im iman ne bi oslabio i da zbog toga ne pomognu istinu pravdajući to stavom onih koji su koristili tekijje. To je ono što je oslabilo muslimane u zadnje vrijeme; učeni i vođe su se ustručavali spriječiti nasilnike, reći istinu kada treba, ljudi su izgubili orijentaciju, srca su im postala slaba, ispunjena strahom od neprijatelja, ovisni su o drugima, postali su poput vodenog nanosa.*[2]

Na drugom mjestu, komentirajući stav imama Ahmeda, koji je odbio *tekijje* zbog loših posljedica po neznalice: *...Što se tiče čvrstih imama koji upućuju na Pravi put, uzimaju naredbu bez olakšice, ustraju, a ono što ih snađe na Allahovom je putu. Da su i oni koristili tekijje, postupili po*

---

[1] Šejh Ahmed b. Muhammed Šakir b. Ahmed b. Abdu-l-Kadir. Bio je muhaddis, mufessir, književnik i veliki poznavalac fikha. Studirao je i diplomirao na *El-Ezheru.* Nakon diplomiranja, postavljen je za asistenta, zatim za predavača. Ubrzo nakon toga, imenovan je za kadiju. Obradio je i pripremio za štampu mnogo važnih starih rukopisa. Osim toga, napisao je mnoge naučne radove, koji su, uglavnom, objavljeni. Umro je 1377. h. god. Vidi: *M'udžem el-mullifin*, 13/368 i *El-Mustedrek a'la m'udžem el-muellifin*, str. 92.

[2] *Dairetu-l-mea'rif el-islamijje*, 5/424., pojam *tekijje*, bilješka uz tekst.

olakšici, ljudi bi zalutali, slijedili bi ih i ne bi znali da je u pitanju tekijje. Muslimani šteta i dolazi zbog slabog stava učenih o pitanju Istine, ne govore ono što im je naređeno, dodvoravaju se svakom, ne samo vladarima, nego svakom od koga očekuju neku korist, ili se boje da će im naštetiti, u vrijednim i bezvrijednim dunjalučkim šićarima, a sve dunjalučko je bezvrijedno. Stoga, smatram da je razlog slabosti muslimana slabost učenih.[1]

Izuzima se stanje kada je dozvoljeno ili propisano nevjernicima pokazati pripadnost zbog dobrobiti, s tim da se ne smije preći granica nužnog. Preneseni su i hadisi koji to potvrđuju; Džabir je, prenoseći kako je ubijen Ka'b b. Ešref, رضي الله عنه, rekao da je Poslanik, ﷺ, rekao: ***Ko će se pobrinuti za Ka'ba b. el-Ešrefa? Uznemirio je Allaha i Njegovog Poslanika!*** Ustao je Muhammed b. Mesleme i rekao: *Želiš li da ga ubijem?* Reče: ***Da!*** Reče ponovo: *Dozvoli mi da kažem nešto ružno o tebi?* Reče: ***Reci!*** Muhammed b. Mesleme je otišao do Ka'ba i rekao: *Onaj čovjek traži od nas da dajemo zekjat, opteretio nas je time, pa sam došao da tražim zajam od tebe.* Reče Ka'b: *Tako mi Allaha, dosadit će vam i više od toga!* Reče: *Mi smo ga počeli slijediti i ne volimo da ga napustimo dok ne vidimo šta će biti s njim...*[2]

---

[1] *Tala'i tehkiki-l-musned*, Ahmed Šakir, 1/98. i 99.

[2] Buhari: 64 - Kitabu-l-megazi ve es-sijeri, 15 - babun katlu Ka'b b. El-Ešref, 5/25 i 56 - kitabu-l-džihadi, 158 - babun el-kezibu bi el-harbi. 4/24. Muslim: 32 -

Svejedno, ako bismo rekli da je ovo aluzija - da se govori jedno a misli drugo - što smatraju neki komentatori hadisa,[1] ili da je u pitanju čista laž, na što ukazuju neke predaje u knjigama o Poslanikovom, ﷺ, životopisu,[2] u tim predajama se jasno kaže da su otvoreno rekli da žele iznevjeriti i napustiti Poslanika, ﷺ. Poslanikova, ﷺ, dozvola da kažu nešto loše o njemu je opće prirode i nije ograničena na aluziju. Imam Buhari je ovaj hadis naslovio: *Poglavlje o laganju u ratu.*[3] Isto je uradio i Nesai u djelu *Sunenu-l-kubra*. Ebu Davud ga je naslovio: *Poglavlje o iznenadnom napadu na neprijatelja i poistovjećivanje s njim.*[4]

Enes, رضي الله عنه, je rekao: *Kada je Poslanik osvojio Hajber, El-Hadždžadž b. A'lat je rekao: Allahov*

Kitabu-l-džihadi ve es-sijeri, 42 - babun katlu Ka'b b. El-Ešref taguti el-jehudi, hadis br. 119, 3/1425. Ebu Davud: 9 - Kitabu-l-džihadi, 169 - babun fi el-'aduvvi j'uta 'ala gurrati ve jutešebbehu bihim, hadis br. 2768, 3/211. Nesai, *El-Kubra:* 50 - Kitabu es-sijeri, 46 - e-ruhsatu fi el-kezibi fi el-harbi, L 115 B. Ebu Avane: Kitabu-l-džihadi, babun nedbu en-Nebijji ashabehu ila 'aduvvihi ve el-mu'zi lehu ve ibahatuhu lehum el-mekre bihi bi-l-kavli ve el-fi'ali, 4/346.-348.

[1] Vidi: *Šerhu en-Nevevi a'la Muslim*, 12/161. i *Fethu-l-Bari*, 6/159. i 160.

[2] Vidi: *Tabekatu Ibni S'ad*, 2/31.-34. i *El-Megazi* i El-Vakidi, 1/178.-191.

[3] *Sahihu-l-Buhari*, 4/24.

[4] Ebu Davud, *Sunen*, 3/211.

Poslaniče, u Mekki imam imetak i porodicu, želim ih posjetiti. Halališ li mi ako o tebi nešto loše kažem? Poslanik, ﷺ, mu je to dozvolio. Kada je došao, rekao je supruzi: *Skupi mi sve što imaš imetka i nakita. Želim kupiti Poslanikov plijen, jer su oni poraženi, a njihov imetak oduzet.* Muslimane je to rastužilo i zabrinulo, dok su se mušrici radovali.[1]

---

[1] Nesai, *El-Kubra*: 50 - Kitabu es-sijeri, 48 - er-redžulu jekunu lehu el-malu 'inde el-mušrikine fe jekulu šejen juhridžu bihi malehu, L 115 B. Abdu-r-Rezzak: Kitabu-l-megazi, hadis Hadždžadž b. Allat, hadis br. 9771, 5/466. Ahmed, *El-Musned*, 3/138-139. Ebu Ja'la: Musnedu Enes b. Malik, Sabit el-Bunani 'an Enes, hadis br. 724, 6/194. Bezzar, *Kešfu-l-estar*: Kitabu-l-hidžrati ve el-megazi, babun gazvetu Hajber, hadis br. 1816, 2/340. Ibnu Hibban, *El-Mevarid*: 27 - Kitabu-l-megazi ve es-sijeri, 9 - babun ma džae fi Hajber, hadis br. 1698, str. 413. Bejheki: Kitabu es-sijeri, babun men erade gazveten fevra bi gajriha, 9/151-152. Svi su tu predaju zabiježili putem Ma'mera, od Sabita, od Enesa. Ma'mer b. Rašid je pouzdan i povjerljiv - *sikatun sebtun* - osim kada prenosi od El-Ea'meša, Sabita i Ibnu U'rve. Nepouzdan je i u hadisima koje je prenosio u Basri. Sabit el-Bunani je pouzdan i pobožnjak - *sikatun 'abidun*. Ovaj hadis prenosi Ma'mer od Sabita, a Ma'merov rivajet od njega je slab. Međutim, Zehebi je rekao: *Ma'mer je pouzdan i povjerljiv prenosilac - sikatun sebtun - ali, ponekad je griješio prilikom prenošenja hadisa, naročito prilikom dolaska u Basru, u posjetu majci, tada je prenosio hadise napamet, jer nije ponio knjige. To je razlog grešaka u prenošenju hadisa stanovnika Basre od njega. Hadisi koje od njega prenose Hišam i Abdu-r-Rezzak su precizniji jer su ih*

Bez obzira šta je rekao El-Hadždžadž, Poslanikova, ﷺ, dozvola, da ga spomene po lošem pred mušricima dokaz je da je dozvoljeno pokazati lojalnost mušricima onoliko koliko je to nužno zbog dobrobiti ili uklanjanja štete. Čini se da je Hadždžadžov imetak bio velik i, iznošenjem tog imetka iz Mekke, mušrici su spriječeni da ga koriste u borbi protiv muslimana. Taj događaj je jak dokaz da je Abbas bio musliman i da je skrivao islam u Mekki.

U istom hadisu, Ma'mer je rekao da ga je obavijestio Osman el-Džezeri, od Muksima, da je Abbas b. Abdu-l-Muttalib uzeo sina koji je bio sličan Poslaniku, ﷺ, zvao se Kasm, legao na leđa, privio ga na prsa i rekao: *Moj voljeni sin Kasm sliči ponositom Vjerovjesniku od Gospodara Plemenitog poslanog, ma kome bilo krivo.*[1]

---

prenosili od njega iz knjiga. - *Es-Sijeru*, 7/12. Ovaj rivajet od njega prenosi Abdu-r-Rezzak, te, na osnovu toga smatramo da je ovaj hadis, ako Bog da, dobar - *hasenun*. Hejsemi je u *El-Medžmea'*, 6/155, spomenuo da je ovaj hadis zabilježio i Taberani i dodao: *Prenosioci ovog rivajeta su zastupljeni u Sahihu.* Ibnu Hadžer je u *El-Fethu*, 6/159, rekao: *Hakim ga je ocijenio vjerodostojnim - sahihun.*

[1] Abdu-r-Rezzak, Ahmed, Ebu Ja'la, Ibnu Hibban, Bezzar i Bejheki. Osman el-Džezeri je Ibnu A'mr b. Sadž el-Kuraši. On je slab prenosilac. Vidi: *Et-Tehzib*, 7/144 i *Et-Tekribu*, 2/13. Muksim mevla Ibni Abbas je iskren - *saduk*. Vidi: *Et-Tehzib*, 10/288 i *Et-Tekribu*, 2/273. Lanac prenosilaca ovog hadisa je slab - *dai'fun*,

Sabit, ﷺ, prenosi da je Enes, ﷺ, rekao: *Abbas, ﷺ, je poslao roba do El-Hadždžadža da ga pita: S čim je to došao? Šta to govori? Ono što je Allah obećao, bolje je od tog s čim si došao!* Reče El-Hadždžadž b. A'llat: *Poselami Ebu el-Fadla i reci mu da se osami u nekoj kući, vijesti su radosne. Kada je došao rob pred vrata, reče mu: Raduj se Ebu el-Fadle!* Skočio je od radosti i poljubio ga u čelo. Nakon što mu je ispričao šta je rekao El-Hadždžadž, oslobodio ga je. Kada je došao Hadždžadž, ispričao mu je da je Poslanik, ﷺ, osvojio Hajber, zaplijenio njihov imetak, da su ga podijelili, da je Poslanik, ﷺ, sebi odabrao Safijju, Hujejjovu kćerku, dao joj je da izabere: da je oslobodi i da se njome oženi ili da se pridruži svom narodu. Ona je izabrala da je oslobodi i da mu bude supruga. Reče: *Ja sam došao ovdje zbog ovoga što imam, da sve to uzmem i odnesem odavde. Zatražio sam od Poslanika dozvolu, pa mi je dozvolio da kažem šta hoću. Ne govori o meni tri dana, nakon toga reci šta hoćeš.*

Supruga je El-Hadždžadžu spremila nakit i druge vrijednosti. On je sve to uzeo i otišao. Nakon

murselun. Osim toga, čini se da je lanac prekinut između Osmana i Muksima. Učenjaci ne spominju da je Osman prenosilac od Muksima; većina njegovih rivajeta je od Hasifa. Nisu ga uvrstili ni među Muksimove učenike niti među one koji su ga slušali, za razliku od Hasifa. Vidi: *Tehzibu-l-kemali*, 2/918, *Ed-Dua'fa*, 'Ukajli, 3/204, *El-Mizan*, 3/34 i 49 i dr.

tri dana, došao je El-Abbas, ﷺ, El-Hadždžadžovoj suprugi i upitao je: *Šta ti je s mužem?*.

Rekla mu je da je tog i tog dana otišao, i reče: *Neka te Allah ne ponizi, Ebu el-Fadle. Teško nam je zbog toga što si čuo.*

On reče: *Da, Allah me nije ponizio, dogodilo se samo ono što nas raduje. Allah je dao Poslaniku da osvoji Hajber, podijelili su njihov imetak, Poslanik je sebi odabrao Safijju. Ako želiš svoga muža, pridruži mu se.*

Ona reče: *Tako mi Allaha, vjerujem ti!*.

On reče: *Tako mi Allaha, iskren sam, tako je kako sam ti rekao.*

Zatim je otišao do mjesta na kom se okupljaju Kurejšije. Kada bi prolazio pored njih, govorili su mu: *Bit će dobro, Ebu Fadle!*

Reče: *Sve je dobro, hvala Allahu. Rekao mi je El-Hadždžadž b. A'llat da je Allah dao Poslaniku da osvoji Hajber. Podijelili su njihov imetak, a Poslanik je sebi odabrao Safijju. Tražio je od mene da ne govorim o njemu i o tome tri dana, a ovdje je došao da uzme imetak i sve što je njegovo i otišao je.*

Allah je dao da tuga, koja je bila pritisla muslimane, pritisne mušrike. Muslimani, koji su se zbog tuge bili povukli u kuće, izišli su, došli do El-

Abbasa i on im je ispričao šta se dogodilo. Nakon toga su se radovali, a mušrici su tugovali.[1]

To je *tekijje* kod pripadnika ehlu-s-sunneta i smatra se izuzetkom od pravila, a pravilo je da se ističe istina i gasi i uklanja neistina. Drugi i treći slučaj su dozvoljena olakšica. A olakšicu su učenjaci ovako definirali: *Propis zbog opravdanja poteškoće izuzet iz generalnog pravila koje to zabranjuje, uz ograničavanje na potrebu.*[2]

U ovoj, kao i u drugim olakšicama, uzeta je u obzir priroda ljudi, da mnogi ne mogu podnijeti pritiske i teškoće, što je Allahova, ﷻ, milost, kao što je rekao:

﴿...هُوَ اجْتَبَاكُمْ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ...﴾

...On vas je odabrao i nije vam poteškoću u vjeri učinio...[3]

U propisivanju čvrstine i odlučnosti vodilo se računa o tome da ima ljudi čvrste volje, visokog morala, jakih i hrabrih srca, strpljivih, koji su stvoreni da bi bili lučonoše na putu Istine, čije svjetlo

[1] Ovaj rivajet je u prethodno navedenim izvorima, izuzev Nesaijevog *Sunena*.

[2] Šatibi, *El-Muvafekat*, 1/301.

[3] *El-Hadždž*, 78.

će slijediti ljudi pomoću kojih Allah, ﷻ, čuva istinu i trasira staze onima koji idu pravim putem.

U ovom ummetu, od Muhammedovog, ﷺ, poslanstva do danas i sve dok ne dođe Allahova, ﷻ, naredba, bilo je i bit će vjernika koji uzdižu zastavu Istine, koji sve žrtvuju za nju i kao da govore:

Kada god jedan prvak ode, dođe drugi,
govori što su plemeniti govorili i po tome radi[1]

Kada god umre prvak, jedan od nas,
drugi dječak naš, prvak postane[2]

[1] Stih pripada Samuelu b. A'diju ili Abdu-l-Meliku b. Abdu-r-Rahimu el-Harisiju. Postoji mogućnost da ga je izrekao i neko dugi. Nalazi se u: *El-Hamase*, Ebu Temam, 1/81, *Ez-Zehra*, Muhammed b. Davud el-Esbehani, 2/644, *El-Emali*, Ebu Ali el-Kali, 1/270.

[2] Stih pripada Bešametu b. Haznu en-Nešheliju. *Lisanu-l-a'rab*, 15/162.

Razlike između
Ttekijje ehlu-s-sunneta
i tekijje novotarskih skupina

Tukatun i *tekijjetun* su dva infinitiva istog glagola. U ajetu u kojem se spominje, ova riječ se čita na dva načina. Većina je čita: *tukaten.*[1]

Ibn Abbas, El-Hasan, Humejd b. Kajs,[2] Ja'kub el-Hadrami,[3] Mudžahid, Katade, Ed-Dahak,[4] Ebu

[1] Vidi: *Tefsiru Et-Taberi*, 3/229-230, *El-Muharrar el-vedžiz*, Ibnu A'tijje, 2/380, *Iršadu el-mubtedi ve tezkiretu el-muntehi*, Ebu el-I'zz Muhammed b. el-Hasen el-Kalanisi, str. 260., *En-Nešru fi kiraati-l-a'šri*, 2/239.

[2] Humejd b. Kajs el-E'radž el-Mekki, Ebu Safvan el-Kari el-Esdi, oslobođeni rob. Učač Mekke, pouzdan je - *sikatun*. Umro je 130 h.god. Vidi: *Et-Tehzib*, 3/46, *Et-Tekrib*, 1/203 i *El-Kašif*, 1/193.

[3] J'akub b. Ishak b. Zejd b. Abdullah el-Hadrami, oslobođeni rob, Ebu Muhammed. Učač i gramatičar, iskren - *saduk*. Rodom iz Basre. Vidi: *Et-Tehzib*, 11/382 i *Et-Tekrib*, 2/375.

[4] Ed-Dahak b. Muzahim el-Hilali, Ebu el-Kasim, ili Ebu Muhammed el-Hurasani. Iskren - *saduk*; često prenosi *mursel* predaje. Vidi: *Et-Tehzib*, 4/453 i *Et-Tekrib*, 1/373.

Radža,[1] El-Džehderi[2] i Ebu Hajve[3] izgovarali su tu riječ *tekijjeten.*[4] Tako je prenio i Fadl[5] od A'sima, ؓ.

Postalo je općepoznato da ehlu-s-sunne koriste prvi izraz: *tukatun,* kako izgovara većina, s tim da ponekad upotrebljavaju i drugi izraz. Dok je u šita općeprihvaćen drugi izraz: *tekijje,* kako stoji u drugom kiraetu. To su razlike u vezi sa samim izrazom.

[1] Ebu Radža, I'mran b. Milhan el-A'ttaridi el-Basri. Živio je u vrijeme Poslanika, ﷺ, ali ga nije vidio. Pouzdan je - *sikatun*. Vidi: *Et-Tehzib*, 8/140 i *Et-Tekrib*, 2/85.

[2] A'sim b. ebi es-Sabah el-Džehderi el-Basri. Ibnu el-Džezeri je rekao: *Njegov kiraet nalazi se u El-Kamilu i El-Ittidahu; postoji munker predaja, nepotvrđenih lanaca prenosilaca. Međutim, do njega je lanac potvrđen.* - *Gajetu en-nihaje fi tabekati-l-kurra*, El-Džezeri, 1/349.

[3] Šurejh b. Jezid el-Hadrami, Ebu Hajvete el-Himsi. Učač i mujezin. Od njega je kiraet prenijela skupina. Ibnu Hibban ga je uvrstio u pouzdane prenosioce. Vidi: *Et-Tehzib*, 4/331 i *Et-Tekrib*, 1/350.

[4] Vidi: *El-Muharrar el-vedžiz*, 2/380 i *El-Gajetu fi-l-kirati el-a'šri*, Ebu Bekr en-Nejsaburi, str. 124.

[5] Mufaddal b. Muhammed ed-Dabi, Ebu Muhammed el-Kufi. Učač, učenik A'sima b. Behdele. O njemu je rekao El-Hatib el-Bagdadi: *Bio je pouzdan učenjak i prenosilac*. Međutim, Ebu Hatim je o njemu rekao: *Od njega se ne uzima kiraet i hadis*. Vidi: *Mizanu-l-'itidal*, 4/170 i *M'arifetu el-kurra el-kibar*, 1/131.

Međutim, razlike u propisu i njegovoj primjeni su ogromne. Najvažnije, ukratko glase:

Prva razlika: *Tekijje* je ehlu-s-sunnetu izuzetak od općeg pravila i važi u posebnoj situaciji kroz koju prolazi pojedinac ili grupa muslimana. Uz sve to, riječ je samo o olakšici koja je dozvoljena.[1]

Šitima je ona obavezna poput namaza, sve dok se ne pojavi njihov očekivani imam. Čak prenose da je Es-Sadik, ﷺ,[2] rekao: *Kada bih rekao da je onaj koji zapostavi* tekijje *kao i onaj koji zapostavi namaz, istinu bih rekao.*[3] Štaviše, njima je *tekijje* devet desetina vjere.[4] Štaviše, njima je *tekijje* cijela vjera. Zbog toga kažu: *Nema vjere ko ne primjenjuje tekijje.*[5]

Njima je *tekijje* osnova, a ne izuzetak i privremeno stanje. Neki toliko pretjeruju da kažu: Neprakticiranje *tekijje* je neoprostiv grijeh, poput

[1] Samo u slučaju potrebe, ili postizanja važne dobrobiti. (Abdu-l-Aziz b. Baz.)

[2] Dž'afer b. Muhammed es-Sadik; imam, povjerljiv - *saduk*, poznavalac fikha. On nema ništa s lažima i izmišljotinama koje mu oni pripisuju. Njegovu biografiju vidi u *Et-Tehzib*, 2/103. i *Et-Tekrib*, 1/132.

[3] Ibnu Idris, *Es-Serair*, str. 479. Ibnu Babevejh el-Kimi, *Men la jehduruhu el-fekih*, 2/80. El-Hurru el-'Amili, *Vesailu eš-šia'*, 7/74.

[4] El-Kelini, *Usulu-l-kafi*, 2/217. El-'Amili, *El-Vesailu*, 11/460.

[5] El-Kelini, *Usulu-l-kafi*, 2/217. *El-Vesailu*, 11/460.

višeboštva. Stoga se u izmišljenim hadisima koje oni prenose kaže: *Vjerniku će biti oprošteni svi, osim dva grijeha; zapostavljanja tekijje i zapostavljanja prava prijatelja.*[1]

Iz navedenog se vidi razlika u stavovima o pitanju *tekijje*. Pripadnici ehlu-s-sunneta smatraju da je to izuzetak, olakšica, i da je dozvoljena ukoliko ima potrebe za tim. Šiti to smatraju osnovom svoga pravca.

Druga razlika: Rad po *tekijji* pripadnicima ehlu-s-sunneta prestaje odmah po prestanku povoda, poput prisile i sl. I nastavak rada je znak da to što radi nije zbog *tekijje*, niti zbog straha, nego da je to odmetništvo i licemjerstvo. U vrijeme nadmoći islama i islamske države, prestaje važiti rad po *tekijji* i, uglavnom, rijetko je prakticiraju pojedinci.

Šitima je to stalna kolektivna obaveza, sve dok se ne pojavi njihov mehdi, kojeg očekuju, a koji se nikada neće pojaviti. Zbog toga nekim svojim imamima pripisuju izreku: *Ko napusti rad po tekijji prije pojave našeg imama, taj nije naš.*[2]

Treća razlika: Pripadnici ehlu-s-sunneta uglavnom koriste *tukatun* kad su u pitanju nevjernici, kao što je Allah, ﷻ, rekao: **Neka**

[1] El-'Amili, *Vesailu eš-šia'*, 11/474.

[2] Ibnu Babvejh el-Kimi, *Ikmalu ed-dini*, str. 355. Et-Tubrusi, *I'lamu el-vera*, str. 408. *Vesailu eš-šia'*, 11/465.-466. i dr.

vjernici ne uzimaju za prijatelje nevjernike kad ima vjernika; a onoga ko to čini - Allah neće štiti. To činite jedino da biste se njih sačuvali... Ponekad se koristi i zbog grešnika i nasilnika, ukoliko postoji bojazan od njihovog zla.

U slučaju šita je obrnuto - *tekijje* se koristi prema muslimanima. Islamsku državu nazivaju *državom neistine,*[1] a islamska područja *područjima tekijje*[2] i smatraju da postupa suprotno vjeri imamija onaj ko ne koristi *tekijje* i da je napustio vjeru.[3]

Koriste *tekijje* i međusobno da bi se navikli i uvježbali njenu primjenu pred pripadnicima ehlu-s-sunneta. Jedan njihov imam je o tome rekao: *Prakticirajte tekijju. Ne pripada nama onaj kome tekijja nije i unutrašnja i vanjska odjeća kada je s onima s kojima je siguran, da bi mu to postalo prirodno kad bude s nekim od koga nije siguran.*[4]

Četvrta razlika: *Tukatun* je pripadnicima ehlu-s-sunneta nešto što je nepoželjno, mrsko. Musliman biva prisiljen postupati po njoj i dok tako postupa nema u njegovom srcu nimalo zadovoljstva i smirenosti, a kako da bude zadovoljan i smiren kada ispoljava nešto suprotno svom ubjeđenju.

---

[1] Medžlisi, *Biharu-l-envar*, 75/412.

[2] Ibnu Babvejh el-Kimi, *Ikmalu ed-dini*, str. 355. Et-Tubrusi, *I'lamu el-vera*, str. 408.

[3] Medžlisi, *Biharu-l-envar*, 75/421.

[4] A'mili, *Vesailu eš-šia'*, 11/446.

U slučaju šita, ona je na visokom položaju u vjeri i ima veliki utjecaj na njihov svakodnevni život i oni su radili na prilagođavanju i navikavanju svojih pristalica na nju. S generacije na generaciju su prenosili pohvale o *tekijji*. O tome govori predaja u kojoj se navodi da je jedan njihov imam rekao svome sinu: *Sinko, ništa draže tvom ocu Allah nije stvorio od tekijje.*[1] Pripisuju Dža'feru es-Sadiku da je rekao: *Tako mi Allaha, nema mi ništa na svijetu draže od tekijje.*[2]

To su najvažnije razlike između *tukatua* ehlu-s-sunetu i *tekijje* šitima.

Praktični pokazatelj tih razlika je viševjekovna praksa, sve do današnjih dana. Ehlu-s-sunnet se odlikovao jasnoćom i iskrenošću u riječima, djelima i stavovima. Zabilježili su herojska, vječna junaštva u borbi s nasilnicima u naređivanju dobra, odvraćanju od zla i u govoru istine. Šehidski karavan iz generacije u generaciju, s pokoljenja na pokoljenje, nastavlja svoj put. Njihovi hrabri postupci još uvijek žive i prenose se s koljena na koljeno i odatle se uzimaju pouke o požrtvovanju, junaštvu i šehadetu.

U isto vrijeme, historija šita obiluje raznim oblicima izdaja, zavjera, podmuklog spletkarenja. U mnogim nedaćama koje su pogađale muslimane šiti su imali jasnog udjela i najviše su

---

[1] Ibnu Babvejh el-Kami, *Džami' el-ehbar*, str. 110 i dr.

[2] A'mili, *Vesailu eš-šia'*, 11/466.

se radovali tim nedaćama, tako da se na njima obistinio Allahov, ﷻ, opis munafika:

﴿إِن تَمْسَسْكُمْ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ وَإِن تُصِبْكُمْ سَيِّئَةٌ يَفْرَحُوا بِهَا...﴾.

Ako kakvo dobro dočekate, to ih ozlojedi, a zadesi li vas kakva nevolja, obraduju joj se...[1]

I pored toga, neki od njih do te mjere veličaju *tekijju* da su rekli: *Ko klanja za pripadnikom ehlu sunneta uz tekijje, kao da je klanjao za vjerovjesnikom.*[2]

Haridžije su potpuna suprotnost šitskom pretjerivanju u licemjerstvu, koje nazivaju *tekijje*. Oni smatraju da *tekijje* ni u kom slučaju nije dozvoljena i da se apsolutno ne vodi računa ni o kojoj nužnosti, poput očuvanja života, imetka, časti i dr. kada je u pitanju vjera. U vezi s ovim pitanjem, prenose se nevjerovatna pretjerivanja. Kažu, ako čovjek klanja, a dođe lopov da mu ukrade imetak, bez obzira koliki je taj imetak, nije dozvoljeno prekidanje namaza i sprječavanje lopova da ga pokrade. Imali su nekoliko događaja

---

[1] *Ali-I'mran*, 120.

[2] *Muhtesaru et-tuhfe isna a'šerijje*, str. 290.

sa ashabima i drugima u kojima su ispoljili pretjerivanje u vezi s *tekijjom*.[1]

Na taj način se potvrđuje umjerenost ehlu-s-sunneta u vezi s pitanjem *tekijje* - između pretjerivanja šita i zanemarivanja haridžija. Ta umjerenost se pokazuje i u drugim pitanjima, ubjeđenjima i djelima, u skladu sa Allahovim, ﷻ, riječima:

﴿وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِّتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا...﴾.

I tako smo od vas stvorili pravednu zajednicu da budete svjedoci protiv ostalih ljudi, i da Poslanik bude svjedok vama...[2]

Tukatun i skrivanje vjere su vanredna stanja kojima pojedinac ili grupa muslimana pribjegavaju u vrijeme ustaljenog otuđenja, slabosti poziva u vjeru ili u izuzetnim okolnostima. Izuzetak su od generalnog pravila: javnog ispoljavanja vjere, otvorenosti i uspostavljanja dokaza protiv ljudi, a Allah, ﷻ, najbolje zna.

---

[1] Vidi: *Muhtesaru et-tuhfe isna a'šerijje*, str. 289.

[2] *El-Bekare*, 143.

ZAKLJUČAK

Hvala Allahu, ﷻ, za svako stanje. Hvala Allahu, ﷻ, Koji upotpunjava blagodati.

Tokom ove studije čitalac je morao izvesti sljedeće zaključke:

1. Neki šerijatski propisi se mijenjaju ovisno o okolnostima i razlozima, kao što je osamljivanje, suživot i sl.
2. Preneseni su hadisi o pohvali osamljivanja, a preneseni su i hadisi o pohvali suživota, stoga se mora naći podesan način njihova spajanja.
3. Islam je vjera džemata i jedinstvo u Istini je generalno šerijatsko pravilo. Vjernik koji živi s ljudima i trpi neugodnosti zbog toga bolji je od vjernika koji ne živi s ljudima i ne trpi neugodnosti. Suživot zbog pozivanja Istini je praksa svih poslanika.
4. Hadisi koji pohvaljuju osamljivanje u općem smislu tumače se na jedan od dva načina:

   a) Da se odnose na pojedince kojima je osamljivanje bolje, jer suživotom nanose štetu sebi i drugima u dunjalučkom i vjerskom pogledu.

b) Da se odnose na vrijeme smutnji, koje je Poslanik, ﷺ, najavio i naredio udaljavanje od njih.

5. U određenim okolnostima je propisano osamljivanje:

a) Kada zavlada nered;
b) Kada dođe do smutnje među muslimanima, oružanog sukoba i sl.;
c) Udaljavanje od vladara kada zalutaju i kada se iskvare.

Toliko o suživotu i osamljivanju. U samoj knjizi su podrobniji podaci o ovim pitanjima i dokazi u vezi s tim.

Pitanje *tekijje* i skrivanje vjere čini drugi dio ove knjige. Objasnio sam jezičko i terminološko značenje riječi *tekijje*, propis u vezi s njom, naveo njene vrste i pojasnio uslove primjene tog propisa u praksi. Vrste *tekijje* su:

1. Ljubaznost,
2. Skrivanje vjere,
3. Ispoljavanje slaganja s vjerom mnogobožaca.

To sam zapečatio navođenjem razlika između *tekijje* kad su u pitanju pripadnici ehlu-s-sunneta i *tekijje* kod novotarskih supina. Najvažnije razlike su:

1. Ehlu-s-sunnet smatra *tekijje* nešim što je privremeno i izuzetak, nikako pravilom.

Šiti je smatraju obaveznom sve do pojave imama iz Poslanikove, ﷺ, porodice.

2. Ehlu-s-sunnet se prestaje pridržavati *tekijje* po prestanku razloga za nju. Šiti je smatraju kolektivnom obavezom do pojave njihovog mehdija, kojeg očekuju, a koji se nikada neće pojaviti.
3. Ehlu-s-sunnet uglavnom koristi *tekijju* u odnosu s nevjernicima, a ponekad je koristi i u odnosu s nasilnicima i grešnicima. Šiti, u principu, koriste *tekijju* u odnosu s muslimanima, ehlu-s-sunnetom.
4. Ehlu-s-sunnet smatra *tekijje* nečim nepoželjnim, te da musliman nerado i bez osjećaja smirenosti pribjegava tome. Šiti to smatraju poželjnim i pohvalnim. Brojne su predaje njihovih imama o pohvali *tekijje*.

Molim Allaha, ﷻ, da i drugi imaju koristi od ovog truda, da ga učini dobrim djelom koje približava Njemu, da nas sačuva zla nas samih i da nam podari iskrenost u riječima i djelima.

Tražim oprost od Allaha, ﷻ, i kajem Mu se; neka je hvala Allahu, ﷻ, Gospodaru svjetova.

Autor

SADRŽAJ

Riječ Abdu-l-Aziza b. Baza: 5

Predgovor 9

UVOD 15

PRVO POGLAVLJE

Propisi o osamljivanju i suživotu 25

Značenje 25

Između osamljivanja i suživota 28

Okolnosti u kojima je propisano osamljivanje 62

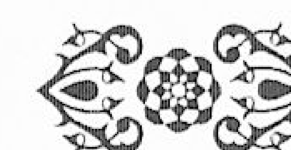
DRUGO POGLAVLJE

TUKATUN I SKRIVANJE VJERE 117

Propis i uslovi za tukatun 119

Razlike između tekijje ehlu-s-sunneta i tekijje novotarskih skupina 146

ZAKLJUČAK 157

CIP - katalogizacija u
publikaciji
Nacionalna i univerzitetska
biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo
28
el-A'UDE, Selman B. Fahd
Osamljivanje i suživot:
propisi i okolnosti/ Selman B.
Fahd el-A'ude; preveo i
prilagodio Elvedin Huseinbašić.
- Zenica: E. Huseinbašić, 2004.
- 142 str.; 20 cm
Bibliografija i bilješke uz
tekst
COBISS.BH-ID 13719558

Na osnovu mišljenja Federalnog ministarstva kulture i sporta br.03-15-2854/04. godine od 11. 11. 2004. godine, ovaj proizvod je oslobođen plaćanja poreza na promet.

OSAMLJIVANJE
I SUŽIVOT